

Jesúsd'ebemata

Lucaba b'ud'a

Lucaba b'u diabued'a Teófiloa

1 1 Jesúsd'ebema jara panurã bioba b'usid'a, maũ dazhirãne ed'a wãrã zromata nũmũã. **2** Maũta dazhaa neburud'apead'abara jẽdeba ãzhi dabũba ũdusid'a, aramaũne duanesia maũ bed'eata jarabadata. **3** Mũmaãbid'a bia zesia maũ jõma jẽdeba bia wid'ikape b'upe bũma diabueita bũ zhi zromata b'ũma Teófilo. **4** Aramaũne bũara bia k'awuaya maũ wãrãta bũaa jarad'apead'ata.

Ángelba jarad'a Juan toita

5 Judea drudad'e Herode reyta b'asid'era, b'asia sacerdote Zacaríá abadata, Zacaríara sacerdoterã Abíaba jure b'ad'ad'ebema basia. Zhi kĩma Aarõnneba urud'ebema basia, zhi trũ Elisawe basia. **6** Ũmewed'a biata panasia Daizeze kĩrãbita. Mawũe k'ãrẽã jarad'ai ne ãã nimi basid'a jõma arib'ae panũba Daizezeba jara b'ũta. **7** Mawũãmina wũãwũã ne ãã panasia Elisawe tok'ata b'asi baera, ãzhira ũmewed'a ya jipa zõrãrãta panasia.

8 Ewari ab'a Zacaríabara sacerdoteba k'ãrẽ obarita onũmasia Daizeze kĩrãbita, sacerdoterã izhi bawarabemaba obadata onũmasia. **9** Mawũe sacerdoterãba ok'awa b'eta obudad'era Daizeze ded'a ed'a wãĩbara zesia kera incienso bad'e. **10** Maũnerã k'abanata nũmũrã jõma ãĩ ewarad'e zhiwid'i duanasia kera incienso ba nũmũne. **11** Maũne zhi ũdubisia ángel Daizezed'eta, juwua araare edau nũmasia altar maẽ kera incienso ba bada maẽ. **12** Mawũã ũdui Zacaríara k'ãbãã perasia.

13 Mawũãmina ángelbara mawũãsia: Zacaríá perarãrũã, bũ zhiwid'i b'ũra Daizezebara ũrĩsia. Mawũe bũ kĩma Elisawebara wũãwũã zhũmakĩrãta toya, maũ bũara trũga b'ũdua Juanta.

14 Bura busrid'aya, sobiaya, zhārā bio sobiad'aya izhi toburu k'area. **15** Izhira Daizeze kīrābita zhi zromata b'aya. Dok'a baya ituata miā ne oregueata. Jawurebiaba bira b'aya zhi papa b'itaed'awed'a. **16** Israel bed'ebema bio wakusa pēwābigaya āzhi Zhibari Daizezeta. **17** Izhira dazhirā Nok'o nawed'a zeburuta Jawurebiaba Elfiata zarea b'ad'a kīrāk'a b'aya. Aramaüne soid'u ibiad'e babigaya zezerāta āzhi warrarā bawara, Daizeze bed'eata arib'ae ēā b'eara arib'aebigaya biata bed'e kīrāk'a. Aramaüne dazhirā Nok'o bia edaita b'eabiya.

18 Mawūāi Zacarīabara āngelea mawūāsia: ¿Maū muārā sāwūā bia k'awuaipe? Murā zōrā, mū kīmasid'a jipad'e zhōdra.

19 Mawūāi āngelbara panaū mawūāsia: Murā Gabriel Daizeze kīrābita b'uta izha bu ūme bed'ead'e zok'asia naū bed'ea biata jarad'e. **20** Mawūāmina mū bed'eata bua ijā ēāneba bura bed'ea ze ēā b'eya, bura aramaüne bed'ea b'e ēbaya maūta arimeā berab'arii ewaried'a.

21 Zhārābara Zacarīara jūā b'eta krīchasiid'a k'ārēba dāārābata Daizeze ded'a kera ba bada maē. **22** Āi zeburud'era āzhaa bed'ea b'e ēbasia, mawūē k'awuasiid'a Daizezeba ed'a ne ūdubiburuta. Juwuaba ne jarak'asia, aramaüne bed'ea b'e ēā b'esia. **23** Izha k'ārē onumū ewarita arib'aeburud'era Zacarīara ded'aa wāsia.

24 Maū tēā b'iog'oaasia zhi kīma Elisawe. Mawūē jed'ek'o juesoma ded'a b'uta mawūā b'asia: **25** Murā Daizezeba k'awūā oburua, murā tok'aba pera b'ad'ata adu-a b'id'apua zhārāne ed'a.

Ángelba jarad'a Jesús toita

26 Elisawe b'iog'oa b'uta jed'ek'o seis baburud'era āngel Gabriel Daizezeba zok'asia Galilea drudad'ebema pūwūrud'u Nazaret abadaid'u. **27** Zok'asia wūērā zhi aduag'aita b'uma, José ūme zhi edaita bed'ea panuma, Joséra rey David'eba uruta b'asia. Wūērā zhi aduag'ai trūrā María basia. **28** Ángel izhi b'u maē ed'a wāpe mawūāsia: ¡Kua, bura Daizezeba bia edaburua! Daizeze bu ūme b'ua, bura bia edaburua wūērā b'ed'ebemata.

29 Izha ūduburud'era perasia mawūā jaraburuba, mawūē krīchasia k'ārēā mawūā bed'eaburuta. **30** Mawūē āngelbara mawūāsia: María perarārūā, bura Daizezeba bia edaburua.

31 K'ōbeburu bura b'iog'oape zhūmakīrāta toya. Mañ buara trūga b'udua Jesústa. **32** Izhira zhi zroma baya, izhira Ūtrebema Warra ad'aya. Daizezebara Reyta b'uya David b'ad'a kīrāk'a, zōrā izhi uruta b'ad'a kīrāk'a. **33** Jacobod'eba uruta b'e ūrū jipa Reyta b'aya, mawūē izhita Reyta b'ura jō ēbaya.

34 Mawūāi Maríabara ángelea mawūāsia: ¿Sāwūā mawūāpe? Mūrā wad'i zhūmakīrā ūduk'awa ēā.

35 Mawūāi ángelbara panañ mawūāsia: Jawurebiata bu ūrū zeburuba bura Ūtrebema zareaba ānab'ariya, aramañe wūāwūā toira Daizezed'eba Daizeze Warra ad'aya. **36** Bu ure Elisawesid'a b'iog'oa b'ua, tok'ata b'ua abadapead'ara zhōdramina zhūmakīrāta ab'uta jed'ek'o seis baburua. **37** K'ārē ob'e ēārā ne ēā Daizezeitara.

38 Mawūāi Maríabara mawūāsia: Mūrā nezok'a Daizezed'ea, mūrā izhik'awua mawūā oya bua jaraburu kīrāk'a.

Mobeburu ángel wāsia izhi maēbara.

Maríaba akud'e wāna Elisawe

39 Mañ ewade María ñnabasia k'atumaēna wāsia pūwuru Judá druad'e tab'uma. **40** Mobe Zacaríá ded'a deid'u wāpe: Kua asia Elisawe. **41** Maríaba: Kua aburuta Elisaweba ūrībūrud'era, izhi wūāwūā b'itaed'a piasia, aramañe Elisawe birasia Jawurebiaba. **42** Mawūē nemi jīgua mawūāsia: Bura Daizezeba bia edaburua wūērārā b'ed'ebemata, bia edaburua buzha ab'usid'a b'itaed'a. **43** ¿Mutru k'aibe k'āwūā mū Nok'o papaba mū akud'e zeburura? **44** Bua: Kua aburuta muā ūrībūrud'era wūāwūā sobiaba piraburua mū b'itaed'a. **45** Sobiaria buara ijāburuba izha jarad'ara arib'aeita Daizezebara.

46 Maríabara mawūāsia:

Mūitara zhi zroma Daizezera.

47 Mūrā sobia b'ua Daizeze mū Ēdrubi ūme.

48 Muta akuburua mū izhi nezok'ara zhi zroma ēāta, mawūē id'id'eba mūrā sobia b'ua ad'aya zhārā jōmaūba.

49 Mawūā jarad'aya bia zromata oburuba Daizeze zhi zromaba. Izhira biata b'ua.

50 Izhara ewariza sozuburia b'ua izhi wawia b'era.

51 Izhi zareaba k'ārē ob'ud'eba jārāzoabisia sod'eba zhi zromata krīcha b'era.

52 Āzhi bugued'eba ãi b'ũkuasia zhi zromata b'era, mobe zhi zromata b'ũkuasia zhi zromarã ěãta.

53 Jarra b'era ne biata ded'ekasia, waya bara b'era buegasia k'ãrẽ ne ěã.

54 K'arebasia Israel b'e izhi nezok'arãta, aramaũne bude basia izha sozuburiaita jarad'ata.

55 Mawũã sozuburiaita jarasia dazhirã zhibarirã b'ead'ata, Abrahamta, zhi warrarãta ewariza.

56 María Elisawe ũme b'esia jed'ek'o ũbea, maũ tẽã jẽrũya wãsia ded'aa.

Juan Buruk'oemiã tod'a

57 Elisawe toi ewarita arabasid'era tosia zhũmakĩrãta.

58 Maũta ũrĩsid'a zhãrã izhi k'aita b'eba, dewara zhi mebẽrãba, mawũã Daizezeba k'ãbãẽã sozuburiabũruba sobiasid'a izhi bawara.

59 Ewari ocho babũrud'e zesid'a warra zakera k'akua eta k'õbid'aita. Maũne zhi zeze trũne trũ jara Zacarĩa asid'a.

60 Mawũãmينا zhi papaba mawũãsia: Mawũã ěã, k'ãũ trũ Juan baya.

61 Mawũãĩ mawũãsid'a: ¿K'ãrẽã mawũã trũgaibe? Bũ mebẽrã miõta ne ěã trũ mawũã b'ũra.

62 Mobebũru juwuaba wid'isid'a zhi zezea, sãwũã trũga krĩna b'ũta. 63 Mawũẽ izhara tabla zaketa juwuaba wid'ipe b'ũbũrũta mawũãsia: K'ãũ trũ Juan baya. Mawũãĩ jõmaũba bia akũdruasid'a. 64 Maũ daucha og'adrũsia izhi nemirã, enatusia izhi kĩrãmesid'a, mawũẽ bed'easia Daizezeta ibia jara. 65 Mawũẽ jõma perasid'a izhi k'aita b'era. Aramaũne Judea drud'e k'atuma nũme maẽ trũpoasia maũ jõma. 66 Zhi ũrĩbũdabara jõmaũba ãzhi sobitabaiba mawũãsid'a: ¿K'ãrẽ zhi zromata b'aipe maũ wũãwũã? Aramaũne Daizeze zareara nũmasia izhi ũme.

Daizeze ibia jarad'a Zacarĩaba

67 Wũãwũã zeze Zacarĩara birasia Jawurebiaba, mawũẽ mawũãsia:

68 Ibia jarad'aya Daizeze Israel b'ed'era, ědrũbigad'e zebũrua izhid'erãta.

69 Dazhirãĩta zhi zromata piradrũbibũrua zhãrã ědrũbita, izhi nezok'a rey David'eba uruta.

70 K'āwũã oita jarasia izha bed'eata jarabibarirã id'eba, maũrã nawed'a b'ead'ad'eba.

71 K'arebakuaya asia dazhirã jura b'e juwuad'eba, dazhirã ũduama b'e juwuad'eba.

72 Sozuburiaya asia dazhirã zhibarirã b'ead'ara, bude baya asia izha jarad'a arib'aeita.

73 Maũta jarasia Abrahamũã dazhirã zezea.

74 Dazhirã jura b'e juwuad'eba izha ědrubigaburud'era pera ěã izha jara b'ũta od'aya asia.

75 Jarasia kĩrãẽpa mawũã b'eabiita, zhãrã bawara sãwũã b'ei b'ud'e b'eabiita, izhi kĩrãbita mawũã b'eabiita dazhi ewari jõma.

76 Warra zake bũra Ũtrebemaba bed'eata jarabibaria ad'aya. Bũra dazhi Nok'o nawed'a nũmaña bia ěãrã ãmabudaba araa obudak'amarẽã izhi zei ota.

77 Aramaũne bũara ědrud'aid'ebemata k'awuabigaya izhid'eta b'ea, izhara aramaũne bed'ea ne ěã b'ũkuaya k'azhiruata biod'eba.

78 Daizezebara zhãrã k'ãbãẽã sozuburia b'ũba dazhirã Ědrubira ũtreba zebiya ũmadau ũna ũtu zebari kĩrãk'a.

79 Aramaũne pãrĩguad'e b'eta ũnabiburũra ědrud'aita k'awuabigaya aduaita beuya b'ea, dazhira aramaũne erunũmaña Daizeze ũme adu-a b'ai od'e.

80 Zacarĩa warra zarea warisia Jawurebiaba. Izhira drua drudrua tab'ũ maẽ b'asia miã ũrãg'aita zhi ũdubigad'a ewariid'u Israel b'ea.

Jesús tod'a

(Mateo 1:18-25)

2 1 Jari ewadera rey Augusto Césarbara jarasia zhãrã jõma juachad'amarẽã. 2 Mawũã juachad'ak'ata juachasid'ad'era, Cirenio nok'ota b'asia Siria druad'e. 3 Mawũẽ zhi juachabid'aita jõma wãsid'a ab'a ab'ak'a ãzhi tod'a pũwũrud'a.

4 Maũba Josera Galilea druad'eba Nazaret pũwũrud'eba wãrĩzesia Judea druad'ea. Rey David tod'a pũwũrutã Belén abadaid'u wãrĩzesia rey David'eba uruta b'asi baera. 5 Izhira wãsia Marĩa zhi kĩma bayi ũme zhi juachabid'aita. Izhi ũme zhi edaita bed'ea b'ũta maũ b'ĩog'oa b'asia. 6 Maũne ãzhi

mama panune arabasia toi ewarita. **7** Aramaüne to edasia zhi wau awũerã wũawũata. Mobe wuaba burape b'arizhirusia nenduwuru nek'obadad'e. Mawũ osia azhiitara bari numu eãba aiba zeburu k'ãibibada deta.

Ángelerã zhi údubid'apead'a

8 Oveja akubadata ab'au druad'e b'eta, diamase aku b'easia azhi ovejata. **9** Maüne zhi údubisia ángel Daizezed'eta, mawũ Daizeze unaba azhi purra unasia, mawũ k'ábãẽã perasid'a. **10** Mawũamina ángelbara mawũasia: Perarãũdua, k'ábãẽã sobiaid'ebemata muã marãã bed'ea biata jaraya zhãrã jõmaũitabemata. **11** Id'i rey David purwurud'e tosia zhãrã Èdrubita, izhira zhãrã èdrubita Nok'oa. **12** Marãba sãwũã k'awuad'aita muã jaraya: Marãbara wũawũã údud'aya wuaba bura b'arizhiruta, nenduwuru nek'obadad'e b'arizhiruta.

13 Maũ daucha ángel bawara ángelerã utrebemata k'abana zhi údubisid'a, maũrãbara Daizeze ibia jara mawũasid'a:

14 ¡Daizezera ibia jaraudua utrera, druad'era adu-a b'eya izha bia erunumuta b'era!

15 Ángelerã azhi maeba utaa wãbudad'era, oveja akubadabara azhirãinu mawũasid'a: Belén purwurid'u wãdrũ, mobe naũ k'awũã berab'ariburuta akud'aya Daizezeba dazhirãã jaraburuta.

16 Aramaũta ñnabasia zebudad'era María José ùme údusid'a, wũawũasid'a b'arizhirasia nenduwuru nek'obadad'e. **17** Mawũã údud'ai neburusid'a ángelba jarad'ata wũawũãnebemata.

18 Jõma zhi urĩbudabara bia akudruasid'a oveja akubadaba maũta jarabudad'era. **19** Mawũamina Maríabara maũ jõma kĩrãkuitasia izhi sobitabaiba.

20 Oveja akubadara jërũya Daizezeta ibia jara wãsid'a, wũawũãnebemata urĩbudaba údubudaba ángelba azhaa jarad'a kĩrãk'a.

Jesús eded'apead'a Daizeze deid'u

21 Tod'ata ewari ocho baburud'era warra zakera k'akua eta k'õsid'a, mobe Jesústa trũgasid'a ángelba jarad'a kĩrãk'a b'iog'oi nawed'a.

22 Tod'ad'eba azhi zhi wuag'a panu ewarita Moisé urãg'd'e jara b'u kĩrãk'a arib'aebudad'era wũawũã Jerusalén purwurued'a

wesid'a b'ud'aita Daizezeita. **23** Maũēnabemata Daizeze ūrāg'a zhi b'umane mawũā b'ua: Zhi tog'aiba zhūmakīrāta tobūrūd'era b'ud'aid'e b'ua Daizezeita. **24** Maũnerā edesid'a Daizeze ūrāg'ad'e edei jara b'uta: Umata ūme o pusirā zakerāta ūme.

25 Maũne Jerusalénne b'asia Simeón abadata, biata b'uta Daizeze kīrābita kīrāēpa b'asia, maũbara jũā b'asia Israel ēdrūbigaid'ebemata. Jawurebiara b'asia izhi ūme. **26** Jawurebiaba zhi jarama basia izhira beu ēāta izha ūdu ēwed'ara zhārā Ēdrūbita Daizezed'eta. **27** Mawũē Jawurebiaba zebibūruba zesia Daizeze deid'u. Zhibarirābara wũāwũā Jesús Daizeze deid'u wesid'a Moisé ūrāg'aba jara b'ud'e od'aita. **28** Maũne Simeónbara juwuad'e edape Daizeze ibia jara mawũāsia:

29 K'ōbebūrū mū Zhibari, mū bŭzhi nezok'a adu-a beubirua, bŭa jarad'ara bŭara arib'aea.

30 Mŭzhi dabŭba ūdubūrŭa bŭre zhārā Ēdrūbira.

31 Izhid'ebema bŭara arib'aebūrŭa jōmaũ daid'u.

32 Izhira ūnata b'ŭba ēdrūd'aita k'awuabigaya judīorā ēāta b'ea,

aramaũne izhik'areuba bia trŭpoa nŭmaña Israel bŭreta b'era. *(Isaías 42:6; 49:6)*

33 Josébara Jesús papa ūmeba bia akŭsid'a mawũā jarabūruba Jesús'd'ebemata. **34** Mobebūrū Simeónbara ibia jarak'ape Jesús papa María mawũāsia: Naũ b'usid'a Israel bio aduaita, bio ēdrūita. Maũ dajadata Daizezed'eba nŭmŭ ēā ad'aya. **35** Kuchota diaju nŭmŭ kīrāk'a nŭmaña bŭ sopuara, maũnebara k'awuad'aya bio sāwũā krīcha b'eta sod'eba.

36 Dewara mama b'asia Ana Daizezeba bed'eata jarabibarita, Fanuel k'auta Aserd'eba uruta jipad'e zhōdrata b'asia. Zhi kīma ūme siete año panasia zhi zaked'euba. **37** Pēdrata b'uta ochenta y cuatro año bata b'asia. Izhira Daizeze ded'a ewara maē wā tau ēāta diamase ewarid'e Daizeze ibia jara b'id'a bazhia nek'o ēā zhiwid'i. **38** Maũsid'a Simeón k'ob'ud'e zepe zhibia jisía Daizezea, mobe wũāwũānebemata jōmaũā jarak'asia āzhi ēdrūbigaita jũā b'ea Jerusalénne.

Jērŭya wānapead'a Nazaret pŭwŭrŭed'a

39 Daizeze ūrāg'a zhi b'umane jara b'uta jōma arib'aebŭdad'era, jērŭya wāsid'a Galilea druaed'a, āzhi pŭwŭrŭ

Nazareed'a. **40** Wũãwũã zarea wari wãta krĩcha bara wãsia. Daizezebara bia erunumasia izhira.

Wũãwũã Jesús b'ad'a Daizeze de maẽ

41 Zhibarirã añoza Jerusalén p̄w̄w̄r̄ud'e a wã panasia Egiptod'eba ãzoad'ata krĩcha fiesta obadad'e. **42** Mawũẽ Jesús doce año baburud'e Jerusalén p̄w̄w̄r̄ud'e a wãrĩzesid'a mawũã wã k'awa panũ baera fiestad'e. **43** Fiesta jöburud'e ãzhi jërüya zebudad'era wũãwũã Jesús Jerusalenne b'esia, k'awuad'a ããne Joséba miã zhi papaba. **44** K'abanane ed'a nimita krĩchad'ape od'e ewari ab'a wãsid'a dakita zhi mebërãne ed'a, ãzha üduk'awuad'e ed'a. **45** Mawũãmina üdud'a ããba jërüya wãsid'a Jerusalén p̄w̄w̄r̄ud'e a j̄r̄ũ.

46 Aramaũne ewari übead'e Daizeze ded'a ewara maẽ üdusid'a, ürãg'a Moisés'e jarabada bawara jewed'a b'uta bed'eata ürĩ wid'ika b'asia. **47** Izhi bed'eata ürĩ n̄mebara bia akũ duanasia krĩcha bara b'ud'eba k'ãrẽ bia panaũ b'üba. **48** Zhibarirãba üdud'ai k'awua ããsid'a. Zhi papabara mawũãsia: Wauzake, ¿büara दौरa k'ãrẽã k'ãwũã obũrũ? Bũ zezeba mũ ümeba büra j̄r̄ũ panũã sopua.

49 Mawũãĩ izhara mawũãsia: ¿Mũrã k'ãrẽã j̄r̄ũ panũ? ¿Marãbara k'awuad'a ãka mũ Zezed'ebemane mũ n̄maĩ barara?

50 ãzhara ürĩ b'ed'a ãbasia mawũã jarabũrũra.

51 Mobeburũ ãzhi k'aid'u jërüya Nazaret p̄w̄w̄r̄ud'e a wãpe ãzha jaraburud'e b'esia. Zhi papabara maũ jöma kĩrãkuitasia izhi sobitabaiba.

52 Jesús wari wãta krĩcha bara wari wãsia. Bia erunumasia Daizezeba dewara zhãrãba.

Juan Buruk'oemiã miã ürãg'ad'a

(Mateo 3:1-12; Marcos 1:1-8; Juan 1:19-28)

3 1 Tiberio César Romanebema reyta b'uta quince año baburud'era nok'orã izhi edre b'eta Poncio Pilato nok'ota b'asia Judea druad'e, Herode reyta b'asia Galilea druad'e, zhi mebea Felipe nok'ota b'asia Iturea druad'e, dewara Traconite druad'e. Lisania nok'ota b'asia Abilinia druad'e. **2** Anás dewara Caifás sacerdoterã wag'aurãta panũne, Juan Zacaríã warraa Daizezeta bed'easia druã drudruã tab'ũ

maẽ. **3** Mawũẽ Juan wãsia Jordán doya drua tab'e maẽ, jarak'a wãsia buru k'oebudaba k'azhiruara ãmape Daizezeta pẽwãnamarẽã, bed'ea ne ãã duanebimarẽã k'azhiruata biod'eba. **4** Maũẽnabemata zhi b'umata Isaía Daizezeba bed'eata jarabibari librod'e mawũã b'ua:

Iab'a nemi jĩgua bed'eaburuta drua drudrua tab'u maẽ mawũãña:

Bia ããrã ãmabudaba araa obudak'audua Nok'o zei ota, jipa obudak'audua izhi zei ota.

5 Bia ããrã ãmabudaba jog'oara jõma daucha obudak'audua. K'atuma numeta, k'atuma zake numeta daucha obudak'audua. Ota jũrẽã numeta jipa obudak'audua. Ota jog'oa numeta daucha obudak'audua.

6 Aramaũne jõmaũba ùdud'aya Daizezeba zhãrã ãdrubi b'uta. *(Isaías 40:3-5)*

7 Juanba buru k'oemarẽã k'abana zebusid'e izhara ùkũrũa mawũãsia: ¡Marã bia ããta b'ea, mawũẽ dãmata neãrã bara b'e kĩrãk'a b'ea! ¿K'aiba marãã jarasi mawũã b'eta ãdrud'aira k'ãwũã Daizezeba kĩrũbiba pua k'awua okuaita k'aita bad'era?

8 Mawũẽ dajada k'azhiruara ãmape b'eta Daizezeta pẽwã b'eaudua. Mazhi sobitabaiba Daizezebara pua k'awua o ããta jarabudata Abrahamta mazhi zezeta erub'ea arãũdua. Mũã marãã jaraya, Daizezebara Abraham warrarã babi b'eya mong'ara za tab'esid'a. **9** Daizezed'era zag'ara ya zhi arib'aema bakuru k'arrad'e tukuaita. Mawũẽ bakuru bia zaud'a ããrã tukuape pepekuaya tebud'e. (Aramaũ kĩrãk'a Daizezebara pua k'awua oya k'azhiruata obadara.)

10 Mawũãĩ zhãrãbara wid'i mawũãsid'a: Mobera daibara ¿k'ãrẽta od'aibe?

11 Mawũãnaĩ Juanbara panaũ mawũãsia: Wuã ùme erub'ubara ne ãã b'ua ab'a diadua. Zhiko erub'ubara ne ãã b'ua diadua.

12 Rey Romanebemaĩta plata wid'ibadata ùkũrũ buru k'oebid'aíta zed'aape mawũãsid'a: Miã ùrãg'abari, daibara ¿k'ãrẽta od'aibe?

13 Mawũãnaĩ Juanbara mawũãsia: Plata aud'u wid'irãũdua marãã zhi jaramata numũnebara.

14 Soldaorãbid'a ùkũrũba wid'i mawũãsid'a: K'õbe daibara ¿k'ãrẽta od'aibe?

Mawũānaĩ mawũāsia: Plata jārĩnaĩ k'area zhārāta warag'arāũdua, plata k'area zhārāta sewa nebũru jirāũdua. Awuarabũru sobia duanadua mazhi pag'a panũ plataba.

15 Zhārābara sāwũā berab'arii k'awuaita kīrākuita b'eba āzhi sobitabaiba mawũāsid'a: Baucha Juan zhārā Ēdrubia.

16 Maũne Juanbara jōmaũā mawũāsia: Muārā wārānebai marā baniāba buru k'oe b'ua. Mawũāmina mũ audre zhi zromata zeya, nezok'aba obari kīrāk'ara muārā ēnaĩne b'ũ ēā maũba jērũne jũ b'ura. Marā izhara Jawurebiata diaya, mawũāmina izhid'ebemata ijāna ēbũru pua k'awua okuaya tebuba. **17** Trigo ezoabarira izhi juwuad'e erub'ua, trigora ezoape zhi tara zhi wuag'abari maē wuag'aya, mawũāmina zhi k'ābura baya tebũ kik'ata nũmũne. (Aramaũ kīrāk'a izhid'ebemata ijā b'era izhi maē b'ũkuaya, mawũāmina zhi ijāna ēārā pua k'awua okuaya.)

18 Aramaũne ijānamarēā ūrāg'ata awuarabid'a bio jara nũmũba jarak'a b'asia bed'ea biata zhārā b'ea. **19** Juanbara rey Herodera kēāsia zhi mebea Felipe kīma Herodíata erub'ũ k'area, dewara kēāsia izha bia ēāta od'a jōmaũ k'area. **20** Herodebara bia ēāta bio ob'ud'e āmaña bia ēāta obũrũta Juan ed'a b'usia cárceld'e.

Jesús buru k'oed'a

(Mateo 3:13-17; Marcos 1:9-11)

21 Juanba zhārā jōma buru k'oekua nũmũnerā Jesúsid'a buru k'oesia. Maũne zhiwid'i k'ob'ud'e bājā ewasia. **22** Mawũe Jawurebiata izhi ūrũ zesia pusirā kīrāk'a. Maũne Daizezeta bājāneba bed'eabũrũta mawũāsia: Bura mũ Warra muārā kuāg'a, murā bũ k'area sobia b'ua.

Jesú nawed'a duaĩnabada

(Mateo 1:1-17)

23 Jesús miā ūrāg'a jũdrusid'era treinta año b'asi kīrāk'a b'ua. Zhārābara Jesúra, José warrabi duanasia. Joséra, Elí warra. **24** Elí, Matat warra. Matat, Leví warra. Leví, Melqui warra. Melqui, Janai warra. Janai, José warra. **25** José, Matatía warra. Matatía, Amós warra. Amós, Nahúm warra. Nahúm, Esli warra. Esli, Nagai warra. **26** Nagai, Maat warra. Maat, Matatía warra. Matatía, Semei warra. Semei, José

warra. José, Judá warra. **27** Judá, Joana warra. Joana, Resa warra. Resa, Zorobabel warra. Zorobabel, Salatiel warra. Salatiel, Neri warra. **28** Neri, Melqui warra. Melqui, Adi warra. Adi, Cosam warra. Cosam, Elmodam warra. Elmodam, Er warra. **29** Er, Josué warra. Josué, Eliezer warra. Eliezer, Jorim warra. Jorim, Matat warra. **30** Matat, Leví warra. Leví, Simeón warra. Simeón, Judá warra. Judá, José warra. José, Jonán warra. Jonán, Eliaquim warra. **31** Eliaquim, Melea warra. Melea, Mainán warra. Mainán, Matata warra. Matata, Natán warra. **32** Natán, David warra. David, Isaí warra. Isaí, Obed warra. Obed, Booz warra. Booz, Salmón warra. Salmón, Naasón warra. **33** Naasón, Aminadab warra. Aminadab, Aram warra. Aram, Esrom warra. Esrom, Fare warra. Fare, Judá warra. **34** Judá, Jacobo warra. Jacobo, Isaac warra. Isaac, Abraham warra. Abraham, Taré warra. Taré, Nacor warra. **35** Nacor, Serug warra. Serug, Ragau warra. Ragau, Peleg warra. Peleg, Heber warra. Heber, Sala warra. **36** Sala, Cainán warra. Cainán, Arfaxad warra. Arfaxad, Sem warra. Sem, Noé warra. Noé, Lamec warra. **37** Lamec, Matusalén warra. Matusalén, Enoc warra. Enoc, Jared warra. Jared, Mahalaleel warra. Mahalaleel, Cainán warra. **38** Cainán, Enós warra. Enós, Set warra. Set, Adán warra. Adán, Daizeze warra.

Ātōmiāba Jesús wāēābiya nūmana

(Mateo 4:1-11; Marcos 1:12-13)

4 1 Jesús Jawurebiaba bira jērūya wāsia Jordán dod'eba. Mañnerā Jawurebiaba edesia drua drudrua tab'uid'u. **2** Mama b'asia ewari cuarenta, mañnerā wāēābiya b'asia ātōmiāba. Miā k'ārēta k'o ēbasia mañ ewarid'era, mawūē mañ tēārā jarrasia. **3** Mañne ātōmiāba mawūāsia: Būta Daizeze Warraburu nañ mong'araa jaradua pan bamarēā.

4 Mawūāi Jesúsbara panañ mawūāsia: Mañēnabemata zhi b'umata mawūā b'ua:

Zhārā bari zhikoba b'a ēā, awuaraburu Daizezeba jara b'ūta jōma arib'ae b'ūba b'aya. (Deuteronomio 8:3)

5 Mobeuru ātōmiābara edesia k'atuma ūtu nūmūnu, mobe bari aritia ūdubisia druad'e ējūā nūmū jōma. **6** Mobe ātōmiābara mawūāsia: Muārā nañ jōma b'uaa diaya b'ua k'ab'arimarēā, ne kīrāwārēāta ed'a nūmūsid'a diaya. Muāā

diasid'a baera m̄zha dia krĩñabur̄ua diaya. **7** Buta s̄ak'ok'od'e k'ob'epe muta ibia jarara j̄oma bure baya.

8 Mawũãĩ Jesúsbara panaũ mawũãsia: Ātõmiã, m̄ maẽbara w̄arũã, maũẽnabemata zhi b'umata mawũã b'ua:

Bu Nok'o Daizezetru ibia jaradua, izhi bed'eatru
arib'aedua. *(Deuteronomio 6:13)*

9 Mobebur̄u ātõmiãbara edesia Jerusalén p̄w̄ur̄ued'a, mobe Daizeze deta audre ūtu n̄m̄ũinu edepe mawũãsia: Buta Daizeze Warrabur̄u namaũba ed'aa pinandr̄ur̄ua.

10 Maũẽnabemata zhi b'umata mawũã b'ua:

Daizezebara izhi ángelerãta b̄uma zok'akuaya buta
k'arebad'amarẽã.

11 Bura āzhi juwuad'e edad'aya bu j̄erũta puo ēbamarẽã mong'araba.

12 Mawũãĩ Jesúsbara panaũ mawũãsia: Maũẽnabemasid'a mawũã b'ua:

K'ãrẽ orãrũã k'arebai k'awuaita bu Nok'o Daizezeba.
(Deuteronomio 6:16)

13 Aramaũne ātõmiãbara wãẽãbiya n̄manata j̄oma j̄õbibur̄ud'era, Jesús maẽbara ãĩ wãsia ewari tẽãena.

Jesús miã ũrãg'a jũdrud'a

(Mateo 4:12-17; Marcos 1:14-15)

14 Jesús j̄erũya Jawurebiaba zarea wãsia Galilea druaed'a. Mawũẽ izhira trũpoasia maũ drua j̄oma. **15** Miã ũrãg'a b'asia de zhi j̄urebadata n̄meza, maũnerã izhira j̄õmaũba ibia jara b'esia.

Jesús wãna Nazaret p̄w̄ur̄ued'a

(Mateo 13:53-58; Marcos 6:1-6)

16 Jesús wãsia Nazaret p̄w̄ur̄ued'a izhi warid'aid'u. Ēnaũbada ewade de zhi j̄urebada maẽ ed'a wãsia izhi k'awa b'ch k̄ĩrãk'a, mobe piradr̄usia Daizeze bed'eata leita. **17** Librota diasid'a Daizezeba bed'eata jarabibarid'eta Isaíad'eta. Maũ libro ewabur̄ud'era ũdusia zhi b'umata mawũã buta:

18 Jawurebia Daizezed'era m̄ne b'ua, m̄rã j̄ur̄usi baera bed'ea biata jaramarẽã zuburia b'ea. M̄rã zok'asia sobia omarẽã sopua b'eta, ědr̄ubiita jaramarẽã jida erub'eta, ne ũdubimarẽã daub'errea b'eta, ědr̄ubimarẽã zuburia ob'eta.

19 Jamarẽã ewari biara arabasita Daizezeba êdrubigaira.

(*Isaías 61:1-2a*)

20 Mawũã lepe libro burape diasia zhi wuag'abaria, mobe jewed'asia. Maũnerã de zhi jurebada maẽrã izhira jõmaũba akũ duanasia. **21** Mawũẽ mawũãsia: Mũã zhãrã êdrubigaita mawũã zhi b'umata id'i arimaẽ berab'aria mazhi kãrãbita.

22 Izhi ùrũrã jõma bia bed'ea duanasia, bia akũdrua b'eta izhira bia miã ùrãg'a b'ud'eba mawũã duanasia: ¿Naũ êka José warrara?

23 Maũnerã Jesúsbara mawũãsia: Jarabadata marãbara mũãã mawũãnaña: Zhãrã b'ebibari, bũzhikusa zhi b'ebirua. Capernaúm pũwũrud'e ne bio od'ata daiba ùrĩnapead'ata namabid'a odua bũzhi druad'e.

24 Mawũãpe mawũãsia: Mũã wãrĩnu marãã jaraya, Daizezeba bed'eata jarabibarira bia edad'a ãã izhi druad'era.

25 Mũã wãrĩnu marãã jaraya, Israel druad'era wũerãrã pẽdrarã bio b'easia Elía b'asi ewadera. Maũnerã año ùbea êsadra kue ze ããba jarrabata b'esia drua jõmaũne.

26 Mawũãmina Daizezebara maũrã miã iab'abid'a k'arebad'e zok'a êbasia Elíara. Awuarabũrũ k'arebad'e zok'asia wũerã pẽdra Sarepta pũwũrud'e b'uta Sidón pũwũrũ k'aita. **27** Israel druad'era aid'aba k'aya b'esid'a bio b'easia Daizezeba bed'eata jarabibari Eliseo b'asi ewadera. Mawũãmina maũrãnebema miõta nene ãã b'e êbasia, awuarabũrũ nene ãã b'esia Naamán Siria druad'ebemata.

28 Maũta ùrĩbudad'era de zhi jurebada maẽ k'ob'era jõma k'ãbãẽã kãrũsid'a. **29** Mawũẽ piradrud'ape pũwũrud'ebara Jesús ãã juretabudata edesid'a k'atuma ãmiãĩnu, maũ k'atumane tab'asia ãzhi pũwũrũra, mawũã edesid'a mamaũba bũretad'aita. **30** Mawũãmina izhira ãzhi êsaubara ãã jũdrũpe wãsia.

Jaita ab'ad'a

(*Marcos 1:21-28*)

31 Jesús wãsia Capernaúm pũwũrud'e, maũ pũwũrũra Galilea druad'ebema. Mobe miã ùrãg'a b'asia ewari ãnaũbadaza. **32** Maũnerã izhi miã ùrãg'abũrũd'era bia akũdrua b'easia izhira zarea bara bed'ea b'uba.

33 Maũne de zhi jurebada maẽ ùmakĩrãta b'asia jai ab'uta. Mawũẽ maũneba jaibara nemi jĩgua mawũãsia: **34** Daira

idaribirua. ¿Bura dai bawara k'ārēta sãwũã b'ũ Jesús Nazared'ebema? ¿Bura zeburuka dai ārĩta? Bura k'aita muã k'awua b'ũ, bura Daizezed'ea.

35 Maũne Jesúsbara kēã mawũãsia: Chupearua, k'ãũnebara ãĩ wãrũã.

Mawũãĩ jaibara ãzhi ěsadra b'aebipe maũnebara ãĩ wãsia puo ěã. **36** Mawũẽ jõmaũba bia akũdrua ãzhirãĩnu mawũãsid'a: ¿Naũ bed'eara k'ārẽ zhi zromape? Jaira zarea bara jurekua b'ũba ãĩ wã nũmeã.

37 Aramaũne izhira trũpoasia maũ druã jõma.

Jesúsba b'ebid'a Simón pak'õrēta

(Mateo 8:14-15; Marcos 1:29-31)

38 Mobeburu Jesús piradrũpe de zhi jurebada maẽbara ãĩ wãpe wãsia Simón ded'a. Simón pak'õrẽ k'ãbãẽã kũwa nũmũba zuburia bed'easid'a izhibari. **39** Mawũẽ Jesús izhima b'arrũpe kũwamiã kēãsia, mawũẽ kũwamiãbara kenab'ariburũba izhira audre ěãne piradrũpe ne jigasia.

Jesúsba b'ebikuad'a k'ayarãta bio

(Mateo 8:16-17; Marcos 1:32-34)

40 Ũmadau b'aeburũd'era k'ayata erub'eta ne k'ĩrãtõnoãba k'aya b'eta Jesúsma wesid'a. Mawũẽ izhara ab'a ab'ak'a juwua ũrũ b'ũkua b'ebikuasia. **41** Jaisid'a zhãrã biod'eba ãĩ wãbũdata nemi jĩgua mawũãsid'a: ¿Bura Daizeze Warra!

Mawũãmina izhara kēãkuasia, aramaũne bed'eabiga ěbasia k'awua b'eba izhira zhãrã Ēdrũbita.

Jesús Galilead'e purruã miã ũrãg'ad'a

(Marcos 1:35-39)

42 Ũnadrũburũd'era pururũd'ebara Jesús ãĩ wãsia miõ ne ěã nũmũĩnu. Maũnerã zhãrãbara jurũsid'a, aramaũne izhi b'ũ maẽ jũẽkuape jarasid'a wã ěbamarẽã ãzhi maẽbara. **43** Mawũãmina izhara mawũãsia: Muãrã pururũ awurũta tab'e maẽbid'a bed'ea biata jarak'aibara Daizezeta Nok'od'ebemata. Muãrã izhara maũ k'area zok'asia.

44 Aramaũne miã ũrãg'a wãsia de zhi jurebadata nũmeza Galilea druad'e.

B'eda bio jidad'apead'a

(Mateo 4:18-22; Marcos 1:16-20)

5 1 Ewari ab'a Jesús b'uta Genesaret dota jed'ea òb'u doya b'ud'e, izhira k'abanaba pēūsua erubarab'esia Daizeze bed'eata ūrīnāi k'area. **2** Mañne izha ūdusia jābata ūme doya òpanūta. B'eda beabadara jābad'eba āi wānape āzhi atarraya sugu duanasia. **3** Mawūē mañ ab'aud'e ed'a b'ariburūta Simón jābad'e b'aripe jarasia doyauba wīka nabuaed'a eded'amarēā. Mobe jewed'ape jābad'eba ūrāg'asia k'abanata. **4** Ma bed'eape Simoūā mawūāsia: Nabuaed'a wigui ededua, mobe mazhi atarraya doid'u b'aribueudua b'eda beaita.

5 Mawūāi Simónbara panañ mawūāsia: Miā Ūrāg'abari, दौरा diamase dob'ari ūnadrud'amina daibara miā k'ārēta bead'a ēbasia. Mawūāmina bu bed'ead'eba muārā b'aribueya atarraya.

6 Aramañne b'aribuebudad'era b'eda bio ed'a b'aeburūba zuguaba atarraya tud'uzoa busad'ewasia. **7** Mawūē dewarau jābad'e k'ob'eta juwua tūē trūsīd'a āzhita k'arebad'e zed'amarēā. Zebudad'era jāba ūmewed'a biraburūba ta wāde basia. **8** Mañta Simón Pedroba ūdui Jesús kīrābita sāk'ok'od'e k'ob'epe mawūāsia: Nok'ó, mu maēbara āi wārūā, murā k'azhirua omiāta b'ua.

9 B'edata mawūā jidabudaba nitbia perasia izhi bawara k'ob'e bawara. **10** Ab'arika Jacobo Juan ūme perasīd'a Zebedeo warrarāta, b'eda k'aud'a panūta Simón bawarabemata panasia. Jesúsbara Simoūā mawūāsia: Perarārūā, mūnebemata ijānamarēā id'id'euba bura zhārā ūrāg'abarita b'aya.

11 Jābara drua wed'ape ne jōma idu āmaēnape wāsīd'a Jesús k'aid'u.

Jesúsba b'ebīd'a aid'aba k'aya b'uta

(Mateo 8:1-4; Marcos 1:40-45)

12 Ewari ab'a Jesús pūwurud'e b'ud'e ūmakīrāta zesia aid'aba bira b'uta. Mañbara Jesústa ūdui sāk'ok'od'e kīrā egoroma tu k'ob'epe zuburia bed'ea mawūāsia: Nok'ó, bua krīñaburu murā nene ēā b'ebirua.

13 Mawūāi Jesúsbara juwua tōb'ari mawūāsia: Muārā krīña b'ua, mawūē bura nene ēā b'id'a.

Audre ēāne aid'ara nebasia. **14** Mobeburu Jesúsbara mawūāsia: Bu k'āwūā b'eburuta miōā jararārūā, awuaraburu wāpe sacerdotēa ūdubirua, mobe buzhi nene ēā b'ed'abari nenduwuruta babued'amarēā diadua, Moiséba jarad'a kīrāk'a odua bu b'eburuta āzha k'awuad'amarēā.

15 Aramaūne Jesús wuaaburu trūpoa wāsia. Zhārā bio buredrū toto numasia izhi bed'eata ūrīnaīta, aramaūne b'ebikuamarēā āzhi k'aya b'eta. **16** Mawūāmina izhira miō ne ēā maē wā bazhia zhiwid'iita.

Jesúsba b'ebid'a k'akua pira ēā k'aya b'uta

(Mateo 9:1-8; Marcos 2:1-12)

17 Ewari ab'a Jesús miā ūrāg'a numune jewed'a duanasia fariseorāta ūrāg'a Moiséde jarabada bawara. Āzhira pūwuru zaketa tab'e maēba zekuasia Galilea druad'eba, Judea druad'eba, Jerusalénneba. Maūnerā Daizeze zareara Jesú ūme numasia zhārā b'ebiita. **18** Maūne ūmakīrārā ūkuruba ūmakīrāta jirab'ad'e wesid'a k'akua pira ēā k'aya b'uta, ed'a ede krīna panasia Jesús kīrābita b'ud'aita. **19** Mawūāmina k'abanata numūba b'ed'a ēbaera de ūrū wārīzed'ape ewad'ape jirab'ad'eba zhārā ēsadra ūra b'aebisid'a Jesús kīrābita. **20** Āzhi soid'u k'ob'eta Jesúsba ūdui k'akua pira ēā k'aya b'ua mawūāsia: Bura k'azhiruata biod'ebara mūārā bed'ea ne ēā b'id'apua.

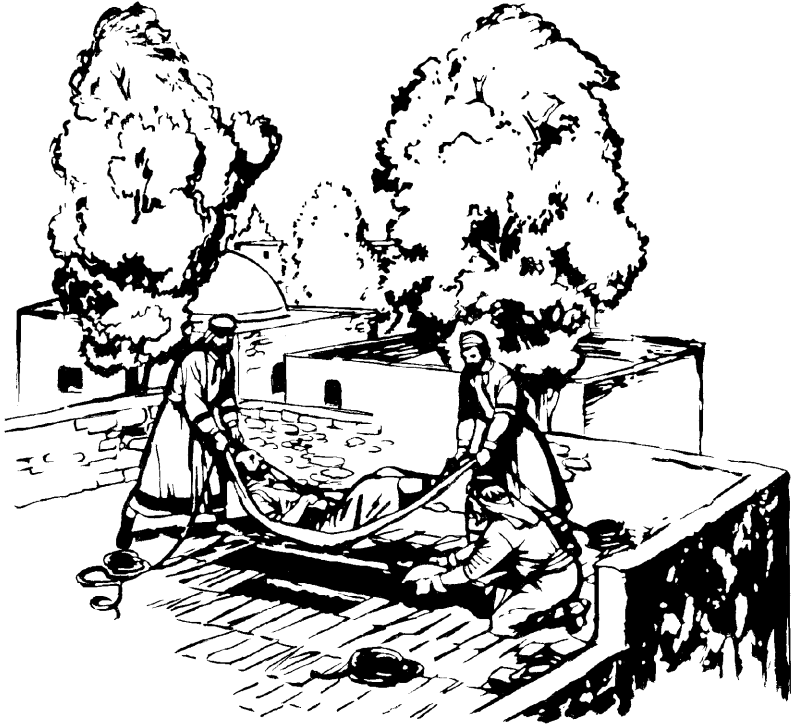
21 Maūnerā ūrāg'a Moiséde jarabadara fariseorā bawara krīcha mawūāsīd'a: ¿Naū k'aipe mawūā Daizezema mitia bed'eaira? ¿K'azhiruata biod'ebara zhārā k'aiba bed'ea ne ēā b'u b'eipe? Awuaraburu b'eya Daizezeburu.

22 Jesúsbara āzhi mawūā krīcha k'ob'eta k'awuape mawūāsia: ¿K'ārēta krīcha k'ob'e marā sod'era? **23** ¿K'ārēta audre borekea jaraid'e b'u: K'azhiruata biod'ebara bed'ea ne ēā b'id'apua aita, o piradrūpe nimibarua aita? **24** K'awuaudua, mū Beubari Bape b'ūbara naū druad'era zareata erub'ua k'azhiruata biod'ebara zhārā bed'ea ne ēā b'uita. Mobeburu k'akua pira ēā k'aya b'ua mawūāsia:

Mūā buaa jaraya: Piradrūrua, buzhi jirab'a jiraedarua, mobe ded'aa wārūā.

25 Audre ēāne āzhi kīrābita piradrūpe jirab'a izhi tab'ad'ata jiraedape ded'aa wāsia Daizeze ibia jara. **26** Mawūē jōmaūba bia akudrua Daizeze ibia jarasid'a. K'ābāēā pera k'ob'eid'u mawūāsīd'a: Id'i ūdubūda ne biata.

(Lucas 5:19)

Jesúsba j̄urud'a Leví

(Mateo 9:9-13; Marcos 2:13-17)

27 Maũ tēã Jesús wāburud'era ūdusia impuesto wid'ibarita Leví abadata, jewed'a b'uta rey Romanebemaĩta impuesto diabada maẽ b'asia, maũne mawũãsia: Mũ k'aid'u b'adua.

28 Mawũãĩ izhira ne jōma āmaẽkua piradrupe k'aid'u wãsia.

29 Mobeburu Levíbara Jesúita k'ābāẽã ne obigasia izhi ded'a. Maũnerā impuesto wid'ibadata bio k'ob'ed'e awururāsida k'ob'easia āzhi bawara nek'o. **30** Mawũẽ ūrāg'a Moisés'de jarabadabara fariseorā bawarauba Jesúsba j̄urukwad'ata jara mawũāsida: ¿Marā k'ārẽã nek'o duanu impuesto wid'ibada bawara, dewaurā k'azhirua omiārā bawara?

31 Mawũānāi Jesúsba panaũ mawũāsia: Bika b'ebara nesid'a duanu eã zhãrã b'ebi b'ura, awuaraburu nesid'a b'ea k'ayarãburu. **32** Aramaũ kírãk'a muãrã jurud'e ze ebasia azhikusa biata b'eta, awuaraburu edrubigaita jurud'e zesia k'azhirua omiãrãta, k'azhiruara amape Daizezeta pẽwãnamarẽã.

Wid'id'apead'a nek'o eã zhiwid'i b'ed'ebemata

(Mateo 9:14-17; Marcos 2:18-22)

33 Mawũẽ azhara Jesúa mawũāsida: ¿K'ãrẽneba Juanba jurukwad'ara biod'e nek'o eã zhiwid'i duanu, ab'arika b'ea fariseorãnesid'a, mawũamina burera nek'o k'ãrẽ do duanu eka?

34 Mawũānāi Jesúsbara mawũāsia: ¿Zhãrã juwua jida numune duanurã marãbara nek'obid'a eã duanabid'aika zhũmakírãta wad'i b'ud'era aghi bawara? **35** Mawũamina ewarita zeya zhũmakírã aghi maẽbara eded'aita, maũ ewadeburu nek'o eã zhiwid'i b'eaya. (Aramaũ kírãk'a muta edebudad'eburu muã jurukwad'ara nek'o eã zhiwid'i b'eaya.)

36 Mawũape ne jarak'a mawũāsia: Miõba wua zhiwid'ita k'õ edape remenda eã wua soreta. Mawũã ora bari zhiwid'ita k'õã eã, awuaraburu zhiwid'ita k'õ edaburura bi-ia k'obe eã zhi sored'era. **37** Miõba vino zhiwid'i oma tud'a eã ne e omata zhi sorerãnerã. Mawũã ora vino zhiwid'i omabara ne e oma k'õg'ozoaburuba wea wãña, aramaũne ne e oma arĩkuaya. **38** Mawũamina vino zhiwid'i oma ne e omata zhiwid'irãnerã tusia b'ua. Mawũãtru ab'arika bia numaña. **39** Miõba vino oreguea zhi zõrãta doburubara zhiwid'ira do krĩna eã. Awuaraburu mawũãbaria: Vino zhi zõrãta audre biga. (Maũbara Jesúsbara jara krĩnasia izhi urãg'ara zõrãrãwed'abema krĩcha ùme aba jara eãta arĩ ebaita.)

Trigota zhi kũmune enapead'a

(Mateo 12:1-8; Marcos 2:23-28)

6 1 Ònãubada ewade trigo u tab'u maẽ Jesús berab'ari wãne, izha jurukwad'abara trigo zhi kũmune enape juwuba bog'achira epa k'osid'a. **2** Mawũẽ fariseorã ukurubara mawũāsida: ¿K'ãrẽã ok'opanũ oid'e b'u eãrã enãubada ewade?

3 Mawũānāi Jesúsbara panaũ mawũāsia: ¿Marãbara led'ak'a kírãk'a duanu eka rey Davidba od'ara izhita izhi ùme duanu bawara jarrasid'ad'e? **4** Daizeze ded'a ed'a wãpe jiraedasia pan

Daizezeita b'ubadata, mañ k'oid'e b'a ēbasia, awuaraburu k'oid'e b'asia sacerdoterāburu, mañta k'osia, diasia izhi bawara b'eabid'a.

5 Mawūāpe mawūāsia: Mañēnabema m̄ Beubari Bape b'ura ewari ēnañbada Nok'oa.

Juwua bagu b'ad'a

(Mateo 12:9-14; Marcos 3:1-6)

6 Awuru ewade ēnañbada ewade de zhi jurebada maē Jesús ed'a wāpe miã ūrāg'asia. Mama ūmakīrāta b'asia juwua bagu b'uta juwua arata. **7** Mañne ūrāg'a Moisés'e jarabadaba fariseorā bawarauba kīrākuitasid'a ēnañbada ewade b'ebii k'awuaita, aramañe jid'aita. **8** Mawūāmina izhara āzhi mawūā krīcha k'ob'eta k'awuape juwua bagu b'ua mawūāsia: Piradrūpe ēsadra n̄medua.

Mawūāñ izhira piradrūpe edau n̄mesia. **9** Mobeburu Jesúsbara mawūāsia: M̄ñ marāā wid'iya: ¿Ēnañbada ewadera biara osia b'uka, o bia ēāta osia b'ū? ¿Zhārā k'arebasia b'uka, o beubiita bia b'ū?

10 Mawūāpe izhi būredru n̄m̄ta jōma akūkuape juwua bagu b'ua mawūāsia: Buzhi juwua jirab'aridua.

Mawūāñ izhara jirab'arisa, aramañe izhi juwuara bikasia.

11 Mawūē āzhira k'ābāēñ kīrūbūdaba āzhirāñinu bed'easid'a Jesús sāwūā od'aita.

Docera jurūkuape zok'akuad'a

(Mateo 10:1-4; Marcos 3:13-19)

12 Jari ewadera Jesús wāsia k'atumañnu zhiwid'id'e, mañnerā zhiwid'i ūnadrūsia Daizezea. **13** Āsabai izhi pēwā b'eta trūkuape āzhid'ebemata doce jurūkuasia, mañrā trūgasia zok'akuad'a. **14** Āzhira nañrāā: Simón, Pedrotā trūgad'ata, zhi mebea Andrēsta. Jacobo, Juan, Felipe, Bartolomé, **15** Mateo, Tomás, Jacobo Alfeo warrata, Simón Zelote abadata. **16** Juda Jacobo mebeata, dewarabema Juda Iscariote tēñe Jesús chupea jidabid'ata.

Jesúsba ūrāg'ad'a k'abanata

(Mateo 4:23-25)

17 Mawūā izha jurūkuad'a bawara Jesús k'atumaneba yed'aa zepe k'oriwid'e b'esia. Mañnerā izhi pēwā b'ebara k'abana

bawarauba buredrusid'a. Mañrã zekuasia Judea drudad'eba, Jerusalén p̄w̄w̄rud'eba, pusa doya Tiro p̄w̄w̄ru tab'u maēba, Sidón p̄w̄w̄rud'eba, zekuasia izhi bed'eata ūrīnaīta, aramañe b'ekuita āzhi k'aya b'eta. **18** Jaiba wawa b'era b'ekuasia. **19** Mawũ jōmaūba tōb'ari krīña b'easia Daizeze zaread'eba jōma b'ebikua nūmaērã.

Sobiad'aid'ebema sopuad'aid'ebema

(Mateo 5:1-12)

20 Jesúsbara izha j̄r̄ukwad'ata ak̄u mawũasia:

Marã sobiaudua Daizezed'ebemata k'awuai k'area zuburia b'era, marã mawũārã Daizezeta Nok'od'ebema.

21 Sobiaudua Daizezed'ebema k'area jarra b'era, mawũārã mañne n̄mabigaya. Sobiaudua jēga b'era, mawũã b'era ipid'abigaya.

22 Sobiaudua zhārãba marã ūduama edabudad'era, āzhi maēba j̄retabudad'era, ik'azhirua jarabudad'era, marã bia ēkīrāk'a seribid'a ēānerã m̄u Beubari Bape b'u k'area.

23 Mañ ewadera b'usrid'audua, sobiaudua, aramañnerã Daizezebara ūtre ne biata waib'ua ded'ekaya. Marã zhibarirã b'ead'abara mawũã bī ēã obazhid'a Daizezeba bed'eata jarabibarirã b'ead'ara.

24 Mawũāmina, j̄zuburiad'aya zhārã bara b'era! Ya erub'eba āzhi sobiara.

25 j̄Zuburiad'aya zhārã id'id'e jāwũã b'era! Mawũã b'era jarra b'eaya. j̄Zuburiad'aya zhārã id'id'e ipid'a b'era! Mawũã b'era sopua jēgad'aya.

26 j̄Marã zuburiad'aya zhārã jōmaūba bia jarad'ara marã sewa k'aud'a b'eta! Mawũã b'ebara zhibarirābid'a bia jara b'ea bazhia sewata Daizezeba bed'eata jarabibarid'e b'ead'ata.

Dazhi jura b'eta kuāg'aid'ebema

(Mateo 5:38-48; 7:12)

27 Marã m̄u bed'eata ūrī k'ob'ea m̄uã marã jaraya: Kuāg'audua marã jura b'era, bia oudua marã ūduama b'era.

28 Ibia jaraudua marã ik'azhirua jara b'era, zhiwid'iudua marã bī ēã ob'ebarira. **29** Iab'auba b̄uta kīrāma tachira yawed'a tachibirua. Iab'auba b̄ua wua āneb'ari b'uta jārīrã, b̄uzhi

camisasid'a idu edebirua. **30** Bariduba k'ārē wid'iburud'era diadua. Iab'auba k'ārē bureta jārīburud'era wid'irārūā wakusa diamarēā. **31** Zhārāba marā sāwūā od'aita krīña b'ed'e marāba āzhita mawūā oudua.

32 Marā kuāg'a b'etru kuāg'ad'ara, ¿k'ārē biata od'aipe? K'azhirua omiārābid'a āzhi kuāg'a b'etru kuāg'abada.

33 Marā bia ob'etru bia od'ara, ¿k'ārē biata od'aipe? K'azhirua omiārābid'a ab'arika ob'ea. **34** Jērūya dia b'eita b'eaburu ne prestad'ara, ¿k'ārē biata od'aipe? K'azhirua omiārābid'a k'azhirua omiāta b'ea ne prestabada ab'ariza diad'amarēā.

35 Maūba kuāg'audua marā jura b'era, bia oudua, ne prestaudua, mawūāmina jērūya diamarēā b'earāūdua. Mawūārā Daizezebara marāā k'ārē waib'ua ded'ekaya, aramaūnerā Ũtrebema warrarāta b'eaya. Izhara sozuburia b'ua izhaa zhibia jidak'ata, bia ēāta b'eta. **36** Mawūē zhārā sozuburia b'eaudua, marā Zezeta zhārā sozuburia b'ua kīrāk'a.

Zhārāta k'awua o ēbaid'ebema

(Mateo 7:1-5)

37 Zhārāta k'awua orāūdua, mobed'eba Daizezeba marā maū k'area k'awua o ēā. Zhārāta bed'ea bara b'ua arāūdua, mobed'eba Daizezeba marā bed'ea bara b'ea a ēā. Marā bī ēā obudara bed'ea ne ēāne edaudua, mawūārā Daizezeba marā bed'ea ne ēā b'ukuaya. **38** Zhārā k'ārē diaudua, mawūārā Daizezeba marā k'ārē diaya. K'ārē bia zabudata ure jōāsu kuguzoa diaudua mazhi ne zabarid'e. Daizezebara diaya mawūā zabūda zad'e.

39 Ne jarak'a dewara mawūāsia: ¿Daub'errea b'ubara erb'ari edesia b'uka awuru daub'errea b'ura? ¿Ũmewed'a b'aed'a ēka zob'ead'e? **40** Ne k'awa b'ura audre b'ua ēā izhi ne jaradia nūmū k'āñabara. Mawūāmina izha k'awa nūmū jōma k'awatru izhi ne jaradia nūmū kīrāk'a b'eya.

41 ¿K'ārēā bu mebea dabud'e ne jarra k'ob'utru akupe bu dabud'e bakuru pēū nūmūrā aku ēpe? **42** ¿Mawūārā buara bu mebea mawūāīne b'uka: Mebea, ne jarra bu dabud'e k'ob'uta mūāā aub'aribirua aid'e b'uka, buara aku ēāta bu dabud'e bakuru pēū nūmūrā? ¿Sewa bibaūta b'arārūā! Bakuru bu dabud'e pēū nūmūta naara āī b'udua, mawūātru bia ūduya bu mebea dabud'e ne jarra k'ob'uta aub'ariita. (Aramaū kīrāk'a

bua k'azhirua ob'uta naara idu b'udua, mobed'eba zhārã k'areba b'eya.)

K'ārē ob'ed'eba ūduk'awad'aya

(Mateo 7:17-20; 12:34-35)

43 Bakuru biabara zau ēã zhi tara bia ēãta, miã bakuru bia ēãbara zau ēã zhi tara biata. **44** Bakurura ab'a ab'ak'a ūduk'awa panuã zhi tad'eba. Igojō b'ud'ak'a uruba zaud'ata, miã jũechichiba zaud'ata b'ud'ak'a uvara. **45** Aramaũ kīrāk'a biata b'ubara biata sod'e erub'uta biata jara b'ua. Bia ēãta b'ubara bia ēãta sod'e erub'uta bia ēãta jara b'ua. K'ārē sod'e numuk'ārīta jara bed'ea b'ua ira.

De ūmenebema

(Mateo 7:24-27)

46 ĴMūrã k'ārēã Nok'ó abada muã jara b'ura od'a ēãta? **47** Muma zeburuba mu bed'eata ūrīpe arib'ae b'ura muã marãã jaraya k'ai ūme ab'arika b'uta. **48** Ūmakīrã de od'a ūme ab'arika b'ua, maũbara egoro eid'u k'orupe drũdaura peña ūrũ joukuasia. Do zeburud'era dora maũ dema zarea jiradrusia, mawũãmīna pukatu ēbasia pārã numuba peña ūrũ. **49** Mawũãmīna mu bed'eata ūrīpe arib'ae ēãrã ūmakīrãba izhi dera bari egoro ūrũ od'a kīrāk'a b'ua. Maũ dema dora zarea jiradruburuba tega wãsia, mawũẽ jipa teguezoasia maũ dera.

Jesúsba b'ebid'a nezok'ata soldaorã nok'od'eta

(Mateo 8:5-13)

7 **1** Izhi bed'eata ūrī k'ob'ea ma bed'eaburud'era Jesús wãsia Capernaúm p̄w̄urued'a. **2** Maũne soldaorã nok'od'e nezok'ata izha bio kuãg'ata k'ayata beubod'o basia.

3 Soldaorã nok'oba Jesús jarabudata ūrīb̄urud'era, ūkuru izhima zok'akuasia nok'orã judíorãta, aramaũne zuburia bed'easia zepe b'ebimarẽã izhi nezok'ata. **4** Mawũẽ āzhira Jesúsma zekuape zuburia bed'ea mawũãsid'a: Bwara soldaorã nok'ora k'arebaid'e b'ua. **5** Izhara dazhirã judíorã kuãg'a b'uba daiita pārãsia de zhi jurebadata.

6 Mawũãnaĩ Jesús wãsia āzhi bawara. Mawũãmīna de k'aita babudad'era soldaorã nok'obara izhi bawara zhibiata ūkuru izhima zok'aburuta jarabuesia mawũãnamarẽã: Nok'ó, mūrã

biata b'u eã bu mu ded'a deid'u zeira. **7** Maũba murã buma wã ebasia. Mawũãmina b'ei bed'eata jaradua, mawũãrã mu nezok'ara b'eya. **8** Aramaũ kĩrãk'a muãrã arib'ae b'ua nok'oba jaraburuta. Muãbid'a soldaorãta jure b'ua muã jaraburud'e b'eta. Muã iab'uaa wãrũã aburud'era wãbaria. Iab'uaa zerua aburud'era zebaria. Mu nezok'aa naũta odua aburud'era obaria.

9 Maũta ũrĩburud'era Jesús izhi k'area sobiape izhi k'aid'u erjiranuta akũ mawũãsia: Muã wãrĩnu marãã jaraya, muãrã miã Israel b'ed'ebema ũdu eã k'ãwũã soid'u k'ob'ura.

10 Zok'akuad'ata jërũya ded'aa zebudad'era nezok'ara zhi b'emata ũdusid'a k'aya nũmanata.

Jesúsba piradrubid'a pẽdra wauta

11 Maũ tẽã Naín abada pũwũrud'e a Jesús wãburud'era, izha jũrukũad'ata bio wãne dewara wãsid'a k'abanata.

12 Pũwũrud'e ed'a wãbada k'aita zeburud'era, joud'e ak'opanasia beuwãrãta, zhi papad'era wau maũtru ab'abai b'asia, izhira pẽdra basia. Izhi bawara zhãrã bio k'opanasia pũwũrud'ebemata. **13** Nok'o Jesúsba ũdui sozuburiape mawũãsia: Jẽgarãrũã.

14 Mobe orrape barkuata tũb'ariburud'era zhi ak'opanu pi k'opanesia. Mawũẽ mawũãsia: ¡Kũrã, muã buaa jaraya, piradrũrua!

15 Beud'ara aramaũta piradrũpe bed'easia. Aramaũne Jesúsbara diasia zhi papaa. **16** Mawũẽ jõma perad'ape Daizeze ibia jara mawũãsid'a: Naũ Jesús Daizezeba bed'eata jarabibarita zhi zromata piradrũburua dazhirãne ed'a.

Daizezera zebũrua izhid'erãta k'arebad'e.

17 Jesúsba mawũã oburuta trũpoasia Judea drua jõma, drua k'aita tab'e jõma.

Juan Buruk'oemiãba zok'akuad'a

(Mateo 11:2-19)

18 Juanba jũrukũad'abara Jesúsba mawũã onũmũta jõma jarasid'a. Mawũẽ Juanbara ũme trũsia izha jũrukũad'ad'ebemata.

19 Mobe Jesúsma zok'akuasia wid'i mawũãnamarẽ: ¿Bũka zhãrã Ēdrũbiita zeita b'ad'ara, o daibara wad'i awũrũta jũãnaĩ?

20 Aramaũne maũrã Jesúsma zed'ape mawũãsid'a:

Daira Juan Buruk'oemiãba buma zok'akuasia wid'i mawũñamarẽã: ¿Buka zhãrã Êdrubiita zeita b'ad'ara, o daibara wad'i awuruta jũãnaï?

21 Maũnerã bio b'ebikuasia k'aya b'eta, pua b'eta, jaiba wawa b'eta, daub'errea b'eta bio ne ùdubikuasia. **22** Jesúsbara panañ mawũasia: Wãũdua, mobe Juanã k'awuabiudua mazha ùrĩbũdata mazha ùdubũdata. Daub'errea b'era ne ùdu tupud'ea audua, wã b'e eã b'era wã tupud'ea, aid'aba k'aya b'era nene eã tupud'ea, ne ùrĩ eã b'era ne ùrĩ tupud'ea, beud'apead'ara piradrũ tupud'ea, zuburia b'ea jara bara b'ua êdrud'aid'ebemata bed'ea biata. **23** Sobia b'aya munebemata ijã eã numũ eãrã.

24 Juanba zok'akuad'ata wãbũdad'era Jesúsbara Juan jaraburuta zhãrã k'ob'ea mawũasia: ¿Drua drudrua tab'uid'ura marãbara k'ãrẽta akud'e jũesid'a? ¿Bariduta b'uta akud'e jũesid'ak'a? **25** ¿O k'ãrẽta akud'e jũesid'a? ¿Ûmakĩrã wua biaba zho b'uta akud'e jũesid'ak'a? Wua biaba zho ne biata erub'era reyrã ded'aburũ b'ea. **26** ¿K'ãrẽta akud'e jũesid'a? ¿Daizezeba bed'eata jarabibarita akud'e jũesid'ak'a? Izhia, muã marãã jaraya, k'ãũ Daizezeba bed'eata jarabibarita audre zhi zroma. **27** K'ãũenabemata zhi b'umata mawũã b'ua:

Mũ bed'eata jarabarita muã bũ na zok'aya, bia eãrã
ãmabũdaba maũbara bũ zeï ota araa oburũkaya bũ
na. *(Malaquías 3:1)*

28 Muã marãã jaraya, wũerãba tobũdara Daizezeba bed'eata jarabibarira audre zhi zroma ne eã Juan Buruk'oemiã k'ãñabara. Mawũãmima Daizezeta Nok'od'ebemata zhi zroma eãta b'ura zhi zroma izhi k'ãñabara.

29 Maũ jaraburuta zhãrã jõmaũba ùrĩbũdad'era, rey Romanebemaïta plata wid'ibadabid'a ùrĩbũdad'era jarasid'a Daizezeba Juanneba ùrãg'a numũrã bigata, ãzhira aramaũne zhi buru k'oema basia Juanba. **30** Mawũãmima fariseorãbara, ùrãg'a Moiséd'e jarabadabara seribid'a ebasia Daizezeba ãzhibari biata okriña b'ura, ãzhira aramaũne zhi buru k'oema ebasia Juanba.

31 Jesúsbara mawũasia: ¿Zhãrã id'i ewadebema muã k'ãrẽ ùme ab'arika jaraïpe k'ãrẽ ùme ab'arika b'e? **32** Pwũrud'e warrarã jẽmene jewed'abada kĩrãk'a b'ea, ãzhirãĩnu nemi jĩgua mawũãbada: Daiba chiruta zabũdad'era marã bairad'a ebasia,

dai miã sopua trũãbudad'era marã jëgad'a ëbasia. **33** Marã aramaũ kĩrãk'a b'eta Juan Buruk'oemiã zed'ara nek'o ëã, vino do ëã b'u baera jaita erub'ua ab'ea. **34** Waya mũ Beubari Bape b'uta zed'ara nek'o, vino do b'u baera nek'omiã, vino domiã ab'ea. Aramaũne jara b'ea zhibiata b'uta rey Romanebemaĩta plata wid'ibada bawara dewaurã k'azhirua omiãrã bawara. **35** Mawũãmina Daizeze krĩchara bigata k'awua b'ea izhid'ebemata ijã b'eta bia nũmeba.

Jesús jũëna Simón fariseo maë

36 Fariseorãnebema ab'auba Jesúa jarasia izhi ùme nek'omarëã. Mawũë fariseo ded'a wãpe nek'o b'esia. **37** Maũne wũërã pũwũrud'ebemata k'azhirua omiãba, Jesús mawũã fariseo ded'a nek'o b'uta k'awuai botellad'e wesia kerata. **38** Mobe izhi jërũ k'aita b'epe jërũ daub'aba surruabipe põãsã jaresia izhi bud'aba. Mobe jërũ nigape ùrũ weasia kerata.

39 Fariseo Jesús trũnaba maũta ùdui izhikusa mawũãsia: Naũta Daizezeba bed'eata jarabibarita b'ubũru k'awua k'ausia wũërã sãwũã b'uba izhi tõb'ari k'ob'uta, k'azhirua omiãta b'uta.

40 Maũne Jesúsbara mawũãsia: Simón, mũã buaa ne jaraya.

Mawũãĩ izhara mawũãsia: Jaradua Miã Ùrãg'abari.

41 Mawũãĩ Jesúsbara mawũãsia: Plata prestabariba erub'asia ùme debe panũta. Trabajod'era ab'a ewari quiniento deweta dewe basia denario quiniento, dewarabemata cincuenta. **42** ãzhara k'ãrëba pag'aita ne ëãba ãzhi ùmewed'a bed'ea ne ëã panũsia deweta panũta. ¿K'õbe b'ua mũãã jaradua, plata prestad'ara ãzhid'ebemabara sãũba audre kuãg'aïpe?

43 Mawũãĩ Simónbara panaũ mawũãsia: Mũmaãrã audre diaita b'ad'aba.

Mawũãĩ Jesúsbara mawũãsia: B'ua arimaë jarabũrua.

44 Mobeũru wũërãta akũpe Simoũã mawũãsia: ¿Bũara akũ k'ob'u ëka naũ wũërã? Mũ bũ ded'a deid'u zebũrud'era bũara mũãã baniã dia ëbasia mũ jërũĩtara. Mawũãmina naũ wũërãbara mũ jërũrã daub'aba surruabipe põãsã jarebũrua izhi bud'aba. **45** Bũara mũrã kĩrãma niga ëbasia. Maũne naũ wũërãbara mũ deid'u zed'ad'ebemata niga tau ëã mũ jërũrã.

46 Bũara mũ burura nendrag'abara chiratũ ëbasia. Maũne naũ wũërãbara kerata weabũrua mũ jërũne. **47** Mawũë mũã buaa jaraya, k'azhirua biod'ebara mũãrã bed'ea ne ëã

b'id'apua, mawũẽ murã bio kuãg'a. Mawũãmina iab'a izhima k'azhirua bio ne ãta bed'ea ne ã b'ura maũbara bio kuãg'a ã.

48 Mobe wũerãã mawũãsia: Bura k'azhiruata biod'ebara muãrã bed'ea ne ã b'id'apua.

49 Mawũãĩ äba nek'o k'ob'ebara äzhirãĩnu mawũãsid'a: ¿Naĩ k'aipe mawũã k'azhiruata biod'eba zhãrã bed'ea ne ã b'ũira?

50 Maũne Jesúsbara wũerãã mawũãsia: Buzhi soid'u k'ob'uba ãdruburua, wãrũã adu-a.

Wũerãã Jesús k'areba b'ead'a

8 1 Maũ tã Jesús wãsia pũwuru zromaza, pũwuru zakeza, bed'ea biata jarak'a wãsia Daizezeta Nok'od'ebemata. K'aid'u b'easia izha jurukuad'ata docera. **2** Wũerãã ãkuru k'aid'u b'easia b'ekudad'ata jai ab'eta, k'aya b'eta. Ab'a María Magdalena abazhid'a, maũnebara ãzoasia jai siete. **3** Dewara b'asia Juana Chuza kãmata, Chuzabara erunumasia rey Herodeba ne numuk'ãrĩta. Dewara b'asia Susanata, dewara wũerãã bio b'easia Jesús k'areba b'eta äzha ne erub'eba.

Ne pobarid'ebema

(Mateo 13:1-23; Marcos 4:1-20)

4 K'abanata buredu busita pũwuru zabemata izhima zebusid'e ne jarak'a mawũãsia:

5 Ne ubarita wãsia izhi ne ta pod'e, poburud'era ãkuru od'e b'aeburuba biradigasid'a, mawũẽ ibanaba misid'a. **6** ãkuru mong'ara ãrũ b'aepe wariburuba bagusia surruata ne ãba. **7** ãkuru b'aesia urud'e, mawũẽ uru äba wariburuba änatu beasia. **8** ãkuru egoro biad'e b'aepe wariburuba zausia ta cienne ab'a ab'ak'a.

Jesúsbara maũta jarape nemi jĩgua mawũãsia: Ne ãrĩ b'ubara maũta kĩrãkuita ãrĩdua. **9** Maũnerã izha jurukuad'abara wid'i mawũãsid'a: ¿K'ãrẽta jara krĩna b'u mawũã ne jarak'aburubara?

10 Mawũãnaĩ izhara mawũãsia: Daizezebara marãã k'awuabi numuã izhita Nok'od'ebema k'awuabi ã b'ad'ata, mawũãmina awururã izhid'ebema ijã ã b'eara ne biod'eba jaraibara. Aku b'eid'u säwũãta k'awua ã aku b'eamarã, ãrĩ b'eid'u säwũãta k'awua ã ãrĩ b'eamarã.

11 Muã ne jarak'aburuta sãwũãnebema naũã: Ne tara Daizeze bed'ea. **12** Ne ta poburud'e od'e b'aed'ara zhi ũrĩbadata maũã. Mawũãmina ãtõmiãta zepe bed'eata ãzha ũrĩnata ãi eda b'ua ãzhi sod'eba, ijãbudaba êdrud'a êbamarẽã. **13** Ne ta poburud'e mong'arad'e b'aed'ara Daizeze bed'eata ũrĩbudad'era sobia ũrĩbadata maũã. Mawũãmina bia k'arra jidad'a ãã, mawũẽ ijã b'eta dããrã ããne zuburiabudad'era ijã ãã kenab'aribada. **14** Ne ta poburud'e urud'e b'aed'ara Daizeze bed'eata ũrĩbadata maũã. Mawũãmina sãwũã ne bio erub'eaita sãwũã b'usrid'a b'eaita krĩcha nũmeba kenab'ari panũã, mawũẽ zau eabad'a ãã. **15** Mawũãmina ne ta poburud'e egoro biad'e b'aed'ara sobiad'e kĩrãẽpa Daizeze bed'eata ãzha ũrĩnane b'eta maũã, aramaũne eaba duane b'ua baridua.

Ne jarad'a ĩbĩrãneba

(*Marcos 4:21-25*)

16 Miõba ĩbĩrã k'oad'ak'a ãna nũmũĩ k'area, miã k'ãĩbari maẽ edre b'ud'ak'a. Awuaraburu ũtu b'ubada deid'u zebudaba ũna ũdud'amarẽã. **17** Aramaũ kĩrãk'a Daizezed'ebema k'awuad'a ãã nũmũrã k'awuad'a ãã nũma ãã, miã chupea nũmũrã k'awuad'a ãã nũma ãã.

18 Muã jara b'uta kĩrãkuita ũrĩũdua, zhi bude erub'uaara audre k'awuabiya, mawũãmina zhi bude erub'u ããrã wĩka erub'uta krĩcha b'usid'a jãrĩña.

K'ob'ead'a Jesús papata zhi mebẽrãta

(*Mateo 12:46-50; Marcos 3:31-35*)

19 Zhi papata, zhi mebẽrãta Jesúsma zesid'a, mawũãmina izhi b'uid'ura wã b'ed'a êbasia k'abanaba. **20** Maũne jara mawũãsid'a: Bu papata bu mebẽrãta ewarad'e k'opanũã, bũta ũdu krĩña panũã.

21 Mawũãnaĩ Jesúsbara panaũ mawũãsia: Mu papata, mu mebẽrãta b'ea Daizeze bed'eata ũrĩ arib'ae b'eta.

Jesúsba taũbid'a nanguta do bomatũta

(*Mateo 8:23-27; Marcos 4:35-41*)

22 Ewari ab'a Jesús izha jurũkuad'a bawara jãbad'e b'aripe mawũãsia: Chãnadrũ do jed'ea õb'u kĩrãrẽ.

Aramaũne wãsid'a. **23** Chã wãnane Jesús k'ãĩsia. Maũne nanguba do jed'ea õb'ura bomatũburuba jãbara nabiru

menajacha busad'ewasia. 24 Mawũẽ Jesúsma zed'ape ùrũma mawũãsid'a: ¡Miã Ûrãg'abari, dazhirã tabod'oa!

Mawũãnaĩ Jesús ùrũmape kēãsia nanguta do bomatũta, mawũẽ taukua nũmaēdasia.

25 Mobebũrũ āzhaha mawũãsia: ¿Marã sãwũābũda soid'u k'opanaĩ k'aud'e?

Āzhara pera bia akũdrua āzhirãĩnu mawũãsid'a: ¿Naũ k'aipe k'ãwũã nanguta dota kēābũrũd'e izhi bed'eata arib'aebũdara?

Kĩrãnema b'ad'a Gadara bid'ata

(Mateo 8:28-34; Marcos 5:1-20)

26 Jũēkuasia Gadara bid'arã druaid'u, mãũ druara Galilea kĩrãbita kĩrãrã tab'ua. 27 Jesús drua jũdrũd'era ùmakĩrãta izhima zesia pũwũrũd'ebemata, kĩrãnema b'ũta ewari dããrã bata b'asia, wua jũ ēã b'ũta ded'a b'a ēbasia, awuarabũrũ b'asia peña zob'eata beuwãrã wuag'abadata nũme mãẽ. 28 Jesũsta ũdui k'ãbãēã b'iasia, mobe Jesús jěrũ k'aita ju k'ob'epe nemi jĩgua mawũãsia: ¿Bũra mũ ũme k'ãrẽta sãwũã b'ũ Jesús Daizeze Ũtrebema Warra? Mũ biata odua mũta zuburia orãrũã.

(Lucas 8:27)

29 Mawũã bed'easia Jesúsbara jaira ãĩ wãmarẽã jara k'ob'uba mañnebara, ewari dããrã basia jaibara zuburia erunãmũta.

Izhira cadenaba jũ bazhid'a jërũta juwuata, mawũãmĩna cadena tud'uzoabipe jaibara wãbi b'asia drua drudrua tab'eid'u.

30 Jesúsbara wid'i mawũãsia: ¿Bũ trũrã k'aibe?

Mawũãĩ jaibara mawũãsia: Mũ trũrã K'abana.

Mawũãsia jaira bio ed'a wãnape b'eba mañne ed'a. **31** Jesúa zuburia bed'easid'a zok'akua ebamarẽã ed'aa tebued'a.

32 Mañne mama chĩnata bio nek'o duanasia k'atumane.

Mawũẽ zuburia bed'easid'a idu ed'a wãbigamarẽã mañrãne

ed'a. Mawũẽ Jesúsbara idaribigasia. **33** Aramaũta jaira ùmakĩrãnebara èzoape chĩnarãne ed'a wãsid'a. Mawũẽ chĩna peñane ed'aa doid'u bũrũgũzoa jog'akuasia.

34 Mawũẽ chĩna akũ b'ebara mawũã berab'aribũrũta ùdud'ai wãẽbasid'a, mobe jarak'asid'a pũwũrud'ebid'a meãbid'a.

35 Mawũẽ akũde erbuesia mawũã berab'aribũrũta. Jesúid'u zebũdad'era jai bio ab'ad'ara ùdusid'a, Jesús jërũ k'aita jewed'a

b'ũta wua jũ b'asia kĩrãbape, mawũẽ perakuasia. **36** Zhi ùdud'apead'abara nebũrusid'a sãwũã èdrũpe b'id'ata kĩrãnema

b'ad'ara. **37** Mobebũrũ k'abanata Gadara druad'ebemarã Jesúa zuburia bed'easid'a wãmarẽã ãzhi maẽbara, ãzhira k'ãbãẽã

pera k'ob'easia. Mawũẽ Jesús jãbad'e b'aripe wãsia. **38** Mañne jai bio ab'ad'ara Jesúa zuburia bed'easia b'abimarẽã izhi ùme.

Mawũãmĩna Jesúsbara wãmarẽã jara mawũãsia: **39** Wakusa ded'aa wãrũã, mobe jaradua Daizezeba bia zromata obũrũta bũ b'ebibũrũta.

Mawũãĩ izhira wãbũrũta pũwũrud'e jõmaũã jarak'a wãsia bia zromata obũrũta Jesúsba izhi ùme.

Jairo k'aud'ebema

(Mateo 9:18-26; Marcos 5:21-43)

40 Kĩrãrẽba Jesús wakusa zebũrud'era k'abanabara sobia bia edasid'a jõmaũba jũã duanasi baera. **41** Mañne zesia

Jairo abadata de zhi jũrebada maẽ nok'ota. Mobe Jesús jërũ k'aita ju k'ob'epe zuburia bed'easia deid'u wãmarẽã izhi ded'a.

42 Izhara k'auta ab'a erub'ũta doce año b'ũta beubod'o basia.

Jesús wãbũrud'era k'abanaba pẽũsua wãbisid'a.

43 Mañne wũẽrã ab'a waba k'aya b'ũta doce año bata b'asia. Bibad'amarẽã zhãrã jũrũkua b'ud'e izha erub'ad'ara jõma

gastasiid'u miõba bibad'a ēbasia. **44** Ābudeba orrape tōb'arisia Jesús wua ita. Aramaūta poasia wa ze numurā. **45** Mañne Jesúsbara mawūāsia: ¿Murā k'aiba tōb'arisi?

Jōmaūba tōb'arid'a ēāta jarasid'a, mañne izhi ūme k'opanū bawarauba Pedroba mawūāsia: Miā Ūrāg'abari, k'abanaba bura pēūsua wābid'ata, ¿murā k'aiba tōb'arisi aburuka?

46 Mawūāmīna Jesúsbara mawūāsia: Murā iab'auba tōb'arisia, muā k'awuaburua zhārā b'eid'ebema zareata āi wāburuta mu maēba.

47 Aramañne wūērābara k'awuasia k'awuaburuta, mawūē pid'id'ia zepe Jesús jērū k'aita ju k'obepe jōmaū kīrābita jarasia k'ārēā tōb'arid'ata, sāvūā audre ēāne b'ed'ata. **48** Mawūē Jesúsbara mawūāsia: Wūērā, bura soid'u k'ob'ud'eba ēdruburua, wārūā adu-a.

49 Wad'i bed'ea k'ob'ud'e de zhi jurebada maē nok'o ded'auba iab'a zepe mawūāsia: Bū k'aura beudog'oa. Mawūē miāsēā bed'ea numarārūā Miā Ūrāg'abaria.

50 Maūta ūrīpe Jesúsba panaū Jairoa mawūāsia: Sopuarārūā, awuaraburu soid'u k'ob'adua mawūārā bū k'aura beud'ata piradrūya.

51 Deid'u wāburud'era izhi bawara miõta ed'a wābiga ēbasia. Awuaraburu ed'a wābigasia Pedrotā, Jacobotā, Juanta, dewara wūērā zake zezeta zhi papata. **52** Jōma aub'ari jēga duanasia wūērā zake k'area. Mañne Jesúsbara mawūāsia: Jēgarāūdua, beu ēā, awuaraburu k'āi b'ua.

53 Mawūāi sewak'au b'ua asid'a k'awua k'ob'eba beusita.

54 Mawūāmīna Jesúsbara juwuad'e jidape nemi jīgua mawūāsia: ¡Wūērā zake, piradrūya!

55 Mawūāburud'era zhi jawurera zesia wakusa, mawūē aramaūta piradrūsia. Jesúsbara jarasia zhiko diad'amarēā.

56 Zhibarirābara bia akū k'opanasia. Mañne Jesúsbara jarasia miõā jarad'a ēbamarēā mawūā berab'ariburua.

K'ārē obigad'a doce jurukwad'ata

(Mateo 10:5-15; Marcos 6:7-13)

9 1 Jesúsbara izha jurukwad'a doceta āba jurepe zareata ded'ekasia jai jōmaū ūrū, aramañne b'ebid'amarēā k'ayarāsīd'a. **2** Mobeburu jarad'e zok'akuasia Daizezeta Nok'od'ebemata, aramañne b'ebid'amarēā k'ayarāsīd'a.

3 Mañnerã mawũasia: Od'era miã k'ãrêta ederãũdua, miã barrata, miã talegota, miã zhikota, miã platata, miã wua trok'a jũita. **4** Baridu maẽ deid'u wãbũdad'era mama duanedua mamaũba wãnañeena. **5** Baridu maẽ marãta bia edad'a ëbũru maũ pũwũrud'ebara ãi wãbũdata egoro jarra marã jërũnebema niãweudua. Aramañne k'awuabid'aya ãzhira Daizezebara pua k'awua oita.

6 Æzhi wãbũrud'era pũwũru zake tab'eza berab'ari wãnata bed'ea biata jarak'a k'ayarãta b'ebikua wãsid'a baridu maẽ.

Juan Buruk'oemiã beabid'ad'ebema

(Mateo 14:1-12; Marcos 6:14-29)

7 Rey Herodebara jõma ùrĩsia Jesúsba onũmũta, mawũẽ k'awua ãã krĩcha b'asia. Ækũrũbara mawũãsid'a: Juan beud'ata piradrũsia. **8** Waya ùkũrũbara mawũãsid'a: Elíata ib'aria. Ækũrũbara mawũãsid'a: Daizezeba bed'eata jarabĩbari b'ead'ata beud'ata iab'a piradrũbũrua. **9** Mawũẽ Herodebara mawũasia: Juan mũãrã otatubisia. ¿Mawũẽ maũ k'aipe maũnebemata mũã ùrĩ nũmũrã?

Aramañne ùdu krĩña b'asia.

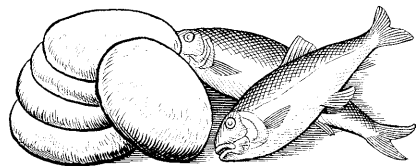
Nek'obigad'a cinco mil

(Mateo 14:13-21; Marcos 6:30-44; Juan 6:1-14)

10 Jesúsba zok'akuad'ata wakusa zebũdad'era jõma neburũsid'a ãzha od'apead'ata. Mañnerã bari ãzhitrũ jure edesia miõ ne ãã maẽ Betsaida pũwũru k'aita. **11** Zhãrãbara k'awuad'ape k'aid'u wãsid'a. Mawũẽ izhara bia edabũrũta jarak'asia Daizezeta Nok'od'ebemata, b'ebikuasias zhi b'ei bara b'era.

12 Mañne ewari keud'e izha jũrũkuad'ata docebara orrad'ape mawũãsid'a: Zhãrã k'ob'era wãbigarua wãnamarẽã pũwũru zake tab'ema, meã arak'aita b'ema, maũza k'ãĩguebũdaba ùdud'amarẽã zhikota. Dazhirã namarã k'ob'ea k'ãrẽ ne ãã maẽ.

13 Mawũãnaĩ Jesúsbara mawũasia: Marãba nek'obigaudua.

(Lucas 9:13)

Mawũãĩ ãzhara mawũãsid'a: Daibara eruduanuã pan juesoma, b'eda ũme, daita wãbũda ěburũ zhiko edad'e naũ jõmaũ k'abanaĩta.

14 Maũnerã zhũmakĩrãrãta numasia cinco mil. Mawũẽ izha jurũkuad'aa mawũãsia: Awuara awuarak'a jewed'abigaudua cincuentad'e.

15 Mawũãĩ mawũã jewed'abisid'a jõma. **16** Mobebũrũ jirakua edasia pan juesomata, b'eda ũmeta, mobe ũtaa akũ maũbari zhiwid'ipe b'ũekuape diasia izha jurũkuad'aa, jed'ekad'amarẽã zhãrã k'ob'ea. **17** Jõma jãwũã nek'osid'a. Ad'ubad'apead'ata jamara doce jurepesid'a zhi b'ũgũzoamata.

Jesús zhãrã Ēdrũbita jarad'a Pedroba

(Mateo 16:13-19; Marcos 8:27-29)

18 Ewari ab'a Jesús zhãrã maẽbara ãĩ zhiwid'i b'ad'e, izha jurũkuad'ata izhi bawara k'oranũne wid'i mawũãsia: ¿Zhãrãbara mũrã k'aita jara panũ?

19 Mawũãĩ ãzhara panaũ mawũãsid'a: Ũkũrũbara jarabada bũra Juan Buruk'oemiãta. Ũkũrũbara jarabada bũra Elĩata. Ũkũrũbara jarabada bũra Daizezeba bed'eata jarabibarĩã bead'ata beud'ata iab'a piradrũsita.

20 Mawũãnaĩ izhara mawũãsia: ¿K'õbe marãma mũrã k'aipe?

Mawũãĩ Pedroba panaũ mawũãsia: Bũra zhãrã Ēdrũbita Daizezed'ea.

Jesúsba jarad'a izhi bead'aita

(Mateo 16:20-28; Marcos 8:30—9:1)

21 Jesúsbara maũta miõã jarad'a ěbamarẽã zarea jarak'abũrũta, **22** mawũãsia: Mũ Beubari Bape b'ũra ne biod'e zuburiaya, seribid'a ěbaya nok'orãba, sacerdoterã nok'orãba, ũrãg'a Moiséde jarabadaba. Aramaũne beabũdad'era piradrũya ewari ũbead'e.

23 Mawũãpe jõmaũã mawũãsia: Iab'aũba mũta pẽwã krĩña b'ũburũ bũzha krĩñata arib'aerãrũã, awuarabũrũ bebud'e basiid'u ewariza mũrã pẽwãdua. **24** Mũ k'area beu krĩña ěãrã aduaya, mawũãmina mũ k'area beubũrũra ědrũya. **25** ¿Zhãrãĩtara k'ãrẽ biata b'aipe ějũãne nũmũta jõma izhid'eta nũmũburũd'e izhi jawureta aduara? **26** Iab'a mũ k'area

mũ bed'ea k'area pera b'aiburũ, maũ muãrã murẽ ãã aya
 mũ Beubari Bape b'ad'ata zarea bara zeburud'era mũ Zeze
 zareaed'a ángelerã zareaed'a. **27** Muã wãrĩnu marãã jaraya,
 ũkũru nama k'ob'ebara beud'ai nawed'a ũdud'aya Daizezeta
 Nok'od'ebemata.

Jesús awuarad'a

(Mateo 17:1-8; Marcos 9:2-8)

28 Maũta jarad'a tãã ewari ocho baburud'e Jesúsbara jure
 edesia Pedrota, Juanta, Jacobota, aramaũne k'atumaĩnu
 wãrizesia zhiwid'id'e. **29** Zhiwid'i nũmũne kĩrã awuarasia,
 izhi wuara totroa ũnasia. **30** Maũne ũmakĩrã ũme izhi ũme
 bed'ea k'opanasia Moiséta, Elíata. **31** Maũrã zhi ũdubisid'a
 ũna kĩrãwãrẽã. Jara k'opanasia izhi beuid'ebema Jesúsbara
 arib'aeita Jerusalenne. **32** Maũẽna Pedrorã izhi bawara
 k'opanũ bawara k'ãbãẽã dapea k'opanasia. Mawũãmĩna ũrũma
 k'opanebudaba ũdusid'a Jesús ũna kĩrãwãrẽã nũmũta, ũdusid'a
 ũmakĩrã ũme k'opanũta izhi bawara. **33** Maũrãta Jesús maẽba
 ãĩ wãbudad'era Pedrobara Jesúa mawũãsia: Miã ũrãg'abari,
 biga dazhirã nama k'ob'era. De k'ãĩdeta ũbea od'aya ab'a bũita,
 ab'a Moiséta, ab'a Elíaita.

Pedrobara sãwũãta k'awua ããta mawũã bed'easia.

34 Mawũã bed'ea k'ob'ud'e jãrãrã zeburũba ãnab'arikuasia.
 Mawũẽ ãzhira perasid'a jãrãrãne ed'a dog'oba. **35** Maũne
 Daizezeta jãrãrãneba bed'eaburũta mawũãsia: Naũ mũ Warra
 muãrã kuãg'a, izhi bed'eara ũrĩũdua.

36 Mawũã bed'ea chũburud'era Jesús k'ob'asia ab'a.
 ãzhira chupeasid'a, maũ ewadera miõã jarad'a ãbasia ãzha
 ũdud'apead'ara.

Jesúsba b'ebid'a kũrã wawa b'ũta

(Mateo 17:14-21; Marcos 9:14-29)

37 Nrũẽma k'atumaneba zebudad'era daucha zesia k'abanata.
38 Maũne ũmakĩrã ab'auba k'abananeba nemi jĩgua mawũãsia:
 Miã ũrãg'abari, mũ biata odua mũ warrata akũdua muã ab'abai
 erub'ũta. **39** Jaiba jidaburud'era k'awua ããne jurabibaria,
 ab'aed'a wawabibaria, mobe ib'a k'opepea zebibaria, aramaũne
 puo b'ũra kenab'ari ãã. **40** Mũrã bũa jarũkuad'aa zuburia
 bed'easia ãĩ jũretad'amarẽã, mawũãmĩna b'eda ãbasia.

41 Mawũãĩ Jesúsbara panaũ mawũãsia: ¿Marã soid'u duanu ěãta bia ěãta b'ea! ¿Murã sŏmbeed'a marã bawara b'aibe, mũãrã sŏmbeed'a zrog'a nũmaĩpe? Naĩnu wedua bũzhi warra.

42 Kũrãta urud'era jaibara b'aebipe ab'aed'a wawabisia. Mawũãmina Jesúsbara jaira kĕãsia, aramaũne kũrã b'ebipe diasia zhi zezea. **43** Jŏmaũba bia akũdruasid'a zhi zroma baera Daizezera.

Jesúsba wakusa jarad'a izhi bead'aita

(Mateo 17:22-23; Marcos 9:30-32)

Ne jŏma ob'ũ k'area bia akũdrua numene Jesúsbara izha jũrũkuad'aa mawũãsia: **44** Bude bad'aita mũã jaraita bia ũrĩũdua. Mũ Beubari Bape b'ũra chãb'arid'aya zhãrã juwuad'e.

45 Maũta jarabũrũra ãzhara sãwũãta k'awuad'a ěbasia sãwũãta k'awuabiga ěãba. Perasid'a maũ bed'eata wid'id'aira.

¿K'aita audre zhi zromape?

(Mateo 18:1-5; Marcos 9:33-37)

46 Mawũẽ izha jũrũkuad'ara bĩ ěã bed'easid'a ãzhirãnebema k'aita audre zhi zroma ũrũ. **47** Jesúsbara sod'eba sãwũã krĩcha k'ob'eta k'awuape wũãwũãta jidape izhi k'aita k'ob'ũpe, **48** mawũãsia: Mũnebema ĩjã b'ũd'eba bariduba wũãwũã k'ãwũã b'ũta bia edara mũta bia edabũrũa. Mũta bia edabũrũra bia edabũrũa mũ zok'ad'ata. Marã jŏmaũnebema zhi zroma ěãne b'ũta maũta audre zhi zroma.

Dazhirãta jura ěãrã dazhirã bawarabema

(Marcos 9:38-40)

49 Juanbara mawũãsia: Miã Ũrãg'abari, daibara iab'a ũdusid'a jai ãĩ jũrekua nũmũta bũ trũneba. Daibara maũ k'aud'a b'a ěbamarẽã jarasid'a dazhirã bawara b'ũ ěbaera.

50 Mawũãĩ Jesúsbara mawũãsia: Maũ k'aud'a b'a ěbamarẽã jararãũdua, dazhirãta jura ěãrã dazhirã bawarabema.

Jesúsba kĕãna Jacobota Juanta

51 Jesús ũtaa wãĩta ewarita arababũrud'era wãnigua wãsia Jerusalén pũwũrũed'a. **52** Maũnerã izhi naa ũkũrũ zok'akuasia. Mawũẽ maũrã wãpe pũwũrũ zake Samariabid'arãne maẽ ed'a wãsid'a de jũrud'ape k'ãĩbid'aita.

53 Mawũãmina b'aribid'a ēbasia Jerusalén p̄w̄w̄r̄ued'a w̄ata k'awuad'ape.

54 Maũta ũdud'ai Jacobo Juan izha j̄r̄uk̄uad'aba mawũãsid'a: Nok'ó, ¿b̄uma bigab̄uru b̄āj̄aneba teb̄uta b'aemarēã jarad'aika Elíaba od'a k̄ir̄āk'a ob̄udaba āzhi ba w̄amarēã?

55 Mawũãnaĩ Jesús p̄r̄w̄w̄ape āzhi kēã mawũãsia: Marābara k'awuad'a ēã marā k'ārē Jawurebiad'eta b'era.

56 M̄u Beubari Bape b'ura ze ēbasia zhārã jawure aduabiita, awuarab̄uru zesia ēdr̄ubigaita.

Aramaũne w̄ãsid'a p̄w̄w̄ru zake aw̄w̄r̄ued'a.

Jesús p̄w̄ã kr̄iñanapead'a

(Mateo 8:19-22)

57 Od'e w̄anane ab'auba Jesúa mawũãsia: Nok'ó, m̄ã b̄ura p̄w̄ãña b̄u w̄ab̄ur̄uma.

58 Mawũãĩ Jesúsbara mawũãsia: Usa p̄ã de bara b'ua, ibanãsid'a de bara b'ua, mawũãmina m̄u Beubari Bape b'ura ne ēã s̄ãma k'ãĩ b'aira.

59 Maũnerã aw̄w̄rua mawũãsia: M̄u k'aid'u b'adua.

Mawũãĩ maũbara mawũãsia: Nok'ó, m̄urã naara idu w̄ãbirua m̄u zeze joud'e.

60 Mawũãĩ Jesúsbara mawũãsia: Aduaita beuya b'ea idu joubigarua āzhirãta beub̄udara. Mawũãmina b̄ura jarad'e w̄arũã Daizezeta Nok'od'ebemata.

61 Maũnerã aw̄w̄r̄uba mawũãsia: Nok'ó, m̄ã b̄ura p̄w̄ãña, mawũãmina m̄u w̄ata naara jarad'e w̄ãbirua m̄u ded'a b'ea.

62 Mawũãĩ Jesúsbara mawũãsia: Iab'auba trabajo jidabur̄uta jipa ede ēã j̄r̄ũya akura, seri ēã Daizezeta Nok'od'ebemaĩtara.

Jesúsba zok'akuad'a setenta

10 1 Maũ tēã Jesúsbara dewara aw̄w̄r̄ãta setenta j̄r̄uk̄uape izhi naa ũme ũmek'a zok'akuasia p̄w̄w̄ruza izhi w̄ã maē. **2** Maũnerã mawũãsia: W̄ãr̄ãnebai m̄u ũr̄ãg'a ij̄ãnaĩrã bioa, mawũãmina miã ũr̄ãg'ad'aira bio ēã. Maũba wid'iudua Daizeze zhārã Zhibaria, miã ũr̄ãg'abadata zok'amarēã izhid'ebema ij̄ãita b'ema. **3** W̄ãũdua, m̄ã marã oveja zakerã k̄ir̄āk'a zok'ab̄ur̄ua usa p̄ãta b'ed'e ed'a. **4** Zũbira ederãũdua, miã

talegota, miã sandalia trok'a jũita. Od'era zhãrã bawara dããrã bed'earãũdua. **5** Baridu maẽ marã deid'u wãbũdad'era naara mawũãũdua: Daizezed'eba marã adu-a b'eaya. **6** Iab'a adu-a b'aid'e b'uta mama b'ubũru, marãba adu-a b'aid'ebema jarabũdara izhima wãña. Mawũã b'aid'e b'u ebũru maũ adu-a b'aid'ebema mazhima zeya. **7** Ab'au ded'a k'opane duanadua, k'oudua, doudua marãã diabũdata, traja b'ura k'ãrẽ diad'aid'e b'ua. Deza k'ãĩrãũdua. **8** Baridu pũwũrud'a jũebũdad'e marãta bia edad'ara k'oudua marãã diabũdata. **9** K'ayata mama b'era b'ebiuudua, mobe mawũãũdua: Marã k'aita basia Daizezeta Nok'od'ebemata. **10** Mawũãmina baridu pũwũrud'e ed'a wãbũdad'e marãta bia edad'a ebũru oid'u wãnape mawũãũdua: **11** Egoro jarra marã pũwũrud'ebema dai jẽrũma k'arad'ara daibara niãwed'aya marã Daizezeba pua k'awua oid'ebemata. Mawũãmina k'awuauudua, Daizezeta Nok'od'ebema marã k'aita basia. **12** Muã marãã jaraya, Daizezeba k'awua obũru ewadera Sodoma pũwũrud'e bead'ara yarebai zuburia nũmabigaya maũ pũwũrud'e b'e k'ãñabara.

Pũwũru tab'e maẽ ijãna ebãd'apead'a

(Mateo 11:20-24)

13 ¡Daizezebara pua k'awua oya Corazín pũwũrud'e b'era! ¡Pua k'awua oya Betsaida pũwũrud'e b'era! Tiro pũwũrud'e, Sidón pũwũrud'e ùdud'ak'ata obũrũta muã marã maẽ od'ata osibũru, dããrãbũrũta sopuaba wua paima jũ jewed'ad'ape, sopuaba burud'e itarra pod'ape, k'azhiruara ãmape Daizezeta pẽwãk'ausid'a.

14 Mawũẽ Daizezeba k'awua obũrud'era Tiro pũwũrud'e, Sidón pũwũrud'e bead'ara yarebai zuburia b'eabiya marã k'ãñabara.

15 Capernaúm pũwũrud'e b'era ùtaa wãita krĩcha b'ed'e Daizezebara pepekuaya beud'apead'ata zuburia b'eabiima.

16 Marã mũnebemata b'e bed'eata ùrĩnarã mũ bed'eata ùrĩnaña, marãta seribid'a ebũru mũta seribid'a ãã, mũta seribid'a ããrã mũ zok'ad'ata seribid'a ãã.

Jẽrũya zekwad'a setenta zok'akuad'ata

17 Setenta zok'akuad'ara jẽrũya sobia zebũdata Jesúa mawũãsid'a: Nok'ó, jaira dai edre nũmeã bu trũneba.

18 Mawũãnaĩ mawũãsia: Muã ùdusia ãtõmiã ùtreba b'aeta ba erudru k'ĩrãk'a. **19** Muã marãã zareata diasia

dāmata, drusūrēta nebūdara eub'ari ēbamarēã, ãtōmiã zarea jōmaũ ũrũ diasia, mawũē marã miã k'ārēba sãwũã ēã. **20** Mawũãmina sobiarãũdua jaita marã edre nũme k'area. Awuarabũrũ sobiaũdua marã trũta zhi b'ũma k'area ũtre.

Jesús sobiad'a

(Mateo 11:25-27; 13:16-17)

21 Maũ ewadera Jesús Jawurebiad'eba sobia mawũãsia: Zeze, muã bũra ibia jaraya, bũra ũtrebema Nok'oa, drua Nok'oa, bũ mawũã Nok'od'ebema bũara k'awuabi ēbasia ãzhikusa krĩcha banata b'eara, awuarabũrũ k'awuabisia krĩcha bana ēãta b'ea. Zeze, bũma mawũã biga basia.

22 Izhid'ebemata jōma muãã k'awuabisia mũ Zezebara. Miōba k'awua ēã mũ zhi Warrad'ebema, awuarabũrũ k'awua b'ũa mũ Zezebũrũ. Miōba k'awua ēã mũ Zezed'ebema, awuarabũrũ k'awua b'ũa mũ zhi Warrabũrũ. Mawũē mũ zhi Warraba k'awuabi krĩñabũrũara k'awuabiya.

23 Mobebũrũ izha jurũkuad'ama purũwape dob'aũd'e mawũãsia: Sobia b'eyaya marãba ũdu b'eta ũdu b'era. **24** Muã marãã jaraya, Daizezeba bed'eata jarabibarirã bioba, reyrã bioba ũdu krĩña b'easia muã ob'ũta marãba ũdu b'eta, mawũãmina ũdud'a ēbasia. Ũrĩ krĩña b'easia marãba ũrĩ b'eta, mawũãmina ũrĩna ēbasia.

Biata b'ad'a Samariad'ebemata

25 Ũrãg'a Moisés'e jarabarita piradrũpe wãēãbiita Jesús mawũãsia: Miã Ũrãg'abari, ¿muã k'ārē obũrũba jidaipe Daizeze ũme b'ai jō ēãrã?

26 Mawũãĩ izhara mawũãsia: ¿K'ārēta jara b'ũ tab'ũ Daizeze ũrãg'ad'era? ¿Bua k'ārēta lebari?

27 Mawũãĩ izhara panaũ mawũãsia: Nok'o Daizezera soid'u kuãg'arua, bũzhi jawureid'uba, bũzhi zareaid'uba, bũzhi krĩchaid'uba. Bũzhi zhãrã kuãg'arua bũzhi kĩrãk'a.

28 Mawũãĩ Jesúsbara mawũãsia: Bũara bia panaũbũrũa. Maũta odua, mawũãrã Daizeze ũme b'ai jō ēã b'aya.

29 Mawũãĩ izhara sewa bia wid'i krĩñape Jesús mawũãsia: ¿K'aibe mũ zhãrã?

30 Mawũãĩ Jesúsbara panaũ mawũãsia: Ũmakĩrãta wãsia Jerusalénneba Jericó purũrũed'a, maũne nezrugamiãrãba

jidad'ape zrugasid'a ne erub'ad'ata, wuata. Nitbia puod'ape wāsīd'a, aramañe beudea tab'uesid'a. **31** Mañe sacerdoteta mañ od'e zeburud'era aku jipa berab'arisia. **32** Ab'arika Levid'ebemata arak'aita zeburud'era aku jipa berab'arisia. **33** Mawũamina Samariad'ebemata od'e wāta izhi k'aita zeburud'e ũdui sozuburiasia. **34** Mawũe orrape zhara k'og'ozoad'ata wuaba pārīkuasia, mañnerā vinoba sugupe olivo drag'aba soasia. Mobe izhi burrod'e k'ob'upe edesia od'e wā numuta k'āibadaid'u, aramañe akusia. **35** Nrũema izhi wāba plata ewari ũme erb'ariburuta denario ũme erb'aripe de zhibaria diaburuta mawũasia: Naũta akudua. Jōma bua audre gastaburura mañ pag'aya mu wakusa zeburud'e. **36** ¿Mañrā ũbead'ebemabara buma sãuba āzhi zhārāta b'asi nezrugamiārāba jidad'apead'ara? **37** Mawũai izhara mawũasia: Zhi sozuburiad'aba. Mawũai Jesúsbara mawũasia: Wāpe buabid'a ab'arika odua.

Jesúsba akud'e wāna Marta María ũme

38 Jesús od'e wāne pũwuru zaked'e ed'a wāsia, mañe wũerā Marta abadaba izhi ded'a bia edasia. **39** Martara mebea bara b'asia María abadata. Mañ Maríara Jesús jērũ k'aita jewed'a b'epe ũrĩ b'esia izhi bed'eata. **40** Mawũamina Marta ñnabasia numuta k'ārē oita bioba Jesús orrape mawũasia: Nok'ó, ¿buara kīrākuita ēka mu mebeaba mu ab'a ne arib'aebi numarā? Jaradua mu k'arebamarēã.

41 Mawũai Jesúsbara panaũ mawũasia: Marta, bua k'awua ēã ñnabasia numuã k'ārē oita bioba. **42** Mawũamina Daizeze bed'eata ũrĩnaĩ barata b'ua. Maríabara maũta biata jidaburua, mawũe miõba ãĩ tud'a ēã.

Jesúsba jaradiad'a zhiwid'iita

(Mateo 6:9-15; 7:7-11)

11 **1** Ewari ab'a Jesús zhiwid'i numape zhiwid'i berab'ariburud'era izha jurukuad'aba ab'auba mawũasia: Nok'ó, daia jaraded'ekarua zhiwid'iita, Juanba jaraded'ekad'a kīrāk'a izha jurukuad'aa. **2** Mawũai Jesúsbara mawũasia: Marã zhiwid'ibudad'era mawũãduu:

Bua Daizezeta ũtre b'ua, bua wawiad'aid'e b'ua. Dai Nok'ota numadua. Bua krĩnata od'aid'e b'ua ũtre ob'e kīrāk'a, mawũã od'aid'e b'ua drudad'ebid'a.

3 Zhiko ewarizabema daia diadua id'ira.

4 Daiba k'azhiruata od'ad'ebara दौरa bed'ea ne ēã duanebirua, daibid'a bed'ea ne ēãne edabada dai bĩ ēã obũdata jōma. Daita idu wãēãbirārũã, awuarabũru दौरa k'arebarua ātōmiã bia ēãnebara.

5 Dewara mawũãsia: ¿Marãnebemaba izhi ũme zhibiata erub'ud'era ewari ēsadra izhima wãpe mawũãĩ ēka: Bũra mũ ũme zhibiata b'ua mũãã prestadua pan ũbea ai ēka?

6 ¿Mũ ũme zhibiata od'e wãta mũ maē deid'u zesia, maũne mũãrã k'ãrē diaira ne ēã ai ēka? 7 ¿Mawũãĩ jaribara ed'auga panaũ mawũãĩbũka: Miãseã nũmarārũã, puertara ya serra nũmũã, mũ warrarãsid'a mũ bawara k'ãĩgue nũmũã, maũba mũrã piradrũ b'e ēã maũ diaira aibũka? 8 Mũã marãã jaraya, izhi ũme zhibiaba maũ diaita piradrũbũru ēãsid'a pi wid'i nũmebũrũba piradrũpe diaya jōma izha nesid'a b'ura.

9 Mawũē mũã marãã jaraya: Aramaũ kĩrãk'a Daizezea ne wid'iudua, mawũãrã marãã diaya. Ne wid'i b'eba jũrũudua, mawũãrã ũdud'aya. Ne wid'i b'eba trũũdua, mawũãrã jigaita puerta ewaya. 10 Daizezea ne wid'i b'ũbara jidaya. Ne wid'i b'uba jũru b'ũbara ũduya. Ne wid'i b'uba trũ b'uaara diaita puerta ewaya.

11 ¿Zezeta marãnebemabara zhi warraba panta wid'ira mong'arata diaita b'ũka? ¿O b'edata wid'ira b'eda dia ēã dãmata diaita b'ũka? 12 ¿O nemũta wid'ira drusũrēta diaita b'ũka? 13 Marã bia ēãta b'eba mazhi warrarãã ne biata dia k'awua b'ebũru, ¿marã Zeze ũtrebemabara audrebai Jawurebiata diai ēka zhi wid'ibũdaara?

Mebērãta āzhirãĩnu zhō duanerã jōna

(Mateo 12:22-30; Marcos 3:20-27)

14 Jesũsbara jaira ãĩ jũretasia zhãrã nemi zebi ēãta, aramaũne jai ãĩ wãbũrud'era nemi ze ēã b'ad'ara bed'eabũrũba zhãrã k'ob'ebara bia akũdrũasid'a. 15 Mawũãmina āzhirãnebema ũkũrũbara mawũãsid'a: Beelzebũ jai duanu nok'o zaread'eba jaira ãĩ jũrekua b'ua.

16 ũkũrũbara wãēãbid'aita ũdud'ak'ata ũdubimarēã jarasid'a Daizezed'eba nũmũbũru.

17 Mawũãmina Jesũsbara āzhi sãwũã krĩcha k'ob'eta k'awuape mawũãsia: Ab'au drũad'ebemata āzhirãĩnu zhō

duanerã jõña. Ab'au ded'abemata ãzhirãinu zhõ duanerã jõña. **18** Aramaũ kîrãk'a ãtõmiãta jai izha jure nũmu bawara zhõ nũmerã, ¿sãwũã ari nok'ota nũmaïpe? Maũta marãbara jarabuda Beelzebú zaread'eba muã jaira ãi jurekua b'uta.

19 Marãma muã Beelzebú zaread'eba jaita ãi jurekua b'uburu, ¿marã pẽwã b'ebara k'ai zaread'eba ãi jurekua b'e? Wid'id'ara marãba jarabudara ãzhara jarad'aya mawũã ěãta. **20** Daizeze zaread'eba muã jaira ãi jurekua b'ua, mawũẽ wãrãne Daizezeta Nok'od'ebemata marãma zea.

21 Ũmakîrã mesẽrãba ne izhi zhõbarita erub'uba izhi deta aku b'ura, bia nũmuã izha ne erub'ura. **22** Mawũãmina izhi audre mesẽrãta zeburud'era izhira edre b'aebipe ne izhi zhõbarira jõma jãrîña maũba zarea b'uta, mobe awuru bawarauba draya.

23 Mu ũme nũmu ěãbara murã jura b'ua. Mu bawarauba zhãrãta mũma zebi ěãbara zhadiga b'ua.

Jaita wakusa zebaid'ebema

(Mateo 12:43-45)

24 Jaita zhãrãneba ědruburud'era drua drudrua tab'ua maẽ põãsãne nimi baebaria, sãma b'aita juruburud'e ũdu ěbai mawũãbaria: Murã wakusa mũzhi ded'aa wãña mũzhi ědrud'ama. **25** Aramaũne zeburud'era ũdubaria barre bi-ia nũmũta. **26** Mawũẽ wãpe jai awurũta siete jurebaria izhi audre bia ěãta, mobe ed'a wãnapẽ mama duanebaria. Mawũẽ zhãrã maũ audre zuburia b'ebaria izhi naara b'ad'a k'ãñabara.

Wãrãne sobiad'aid'ebema

27 Jesúsba maũta jara nũmũne wũẽrãba k'abanane ed'auga nemi jîgua mawũãsia: Sobia b'aid'e b'ua bu tope ju dawuad'ara.

28 Mawũãĩ izhara mawũãsia: Audrera sobia b'eaid'e b'ua Daizeze bed'eata ũrîpe arib'ae b'eta.

Ũdud'ak'ata ũdubimarẽã jarad'apead'a

(Mateo 12:38-42; Marcos 8:12)

29 K'abana bũredru bũsid'e Jesúsbara mawũãsia: Zhãrã id'i ewadebema bia ěãta b'ea. Mũta Daizezed'eba nũmũburũ ũdud'ak'ata ũdubimarẽã jara b'ea. Mawũãmina mũãrã

ũdud'ak'ara ũdubiga ěã, awuaraburu ũdubigaya Jonás berab'arid'a kĩrāk'aburu. **30** Jonás berab'arid'a kĩrāk'abara Daizezed'eba nũmũta k'awuabigasia Nĩnive pũwũrud'e b'ea. Mũ Beubari Bape b'ũbid'a mawũã k'awuabigaya zhārã id'i ewade b'ea. **31** Daizezeba zhārã k'awua obũrud'era Sabá druad'e reina b'id'abadara beud'ata piradrũya zhārã id'i ewade b'e bawara, maũbara marã aduabimarẽã jaraya, maũẽnabema izhira drua wawaraid'uba zesia rey Salomón krĩchata ũĩĩne. Maũne mũ nama b'ũra audre zhi zroma Salomón k'ãñabara. **32** Daizezeba zhārã k'awua obũrud'era Nĩnive pũwũrud'e zhārã b'ead'ara beud'ata piradrũd'aya zhārã id'i ewade b'e bawara, maũrãbara marã aduabimarẽã jarad'aya, maũẽnabema Jonásba Daizeze bed'eata jarabũruba āzhara k'azhiruara āmape Daizezeta pẽwãsid'a. Maũne mũ nama b'ũra audre zhi zroma Jonás k'ãñabara.

Ībĩrã k'akuad'ebema

(Mateo 5:15; 6:22-23)

33 Miõba ĩbĩrã k'oaep merāk'a, miã ãna nũmũka. Awuaraburu ũtu b'ũbaria deid'u zebũdaba ũna ũdud'amarẽã. **34** Ībĩrã k'akuad'ebema dabũa. Bũ dabũta bigabũru bũ k'akuara jõma ũna b'ũa. Mawũãmina bũ dabũta biga ěbũru bũ k'akuara pãrĩguad'e b'ũa. **35** Mawũẽ kĩrãkuitarua bũa ob'ũta bũma bigata bia ěãneba pãrĩguata b'a ěbamarẽã. **36** Bũ k'akuata jõma ũna b'ũta parĩguad'ebema ne ěã b'ũburu jõma ũna b'aya, ĩbĩrãba bũta zhi ũnaba ũnabari kĩrāk'a b'aya.

Jesúsba jarad'a fariseorãnebemata

(Mateo 23:1-36; Marcos 12:38-40; Lucas 20:45-47)

37 Jesús ma bed'eabũrud'era fariseo ab'aũba jarasia izhi maẽ nek'omarẽã.

Mawũẽ Jesús deid'u wãpe jewed'asia nek'oita. **38** Fariseoba maũta ũdui bĩ ěãsia āzha ob'e kĩrāk'a mitia ne ěã obũrũta juwua surrua o ěãba nek'oi nawed'a. **39** Maũne Jesúsbara mawũãsia: Marã fariseorãta b'era vasota, eped'ek'ota, ũrũburu zhi sugũma kĩrāk'a b'ea, mawũãmina marã ed'ara bia ěãba bira b'ea, nezrũga bia ěãta ob'eba. **40** Marã krĩcha ne ěã b'ea, zũrũbemata od'abara o ěbasika ed'abemasid'a? **41** Zuburia b'ea diaudua mazha ne erub'ed'ebemata, mobed'eba marã jipad'e mitia ne ěã b'ea.

42 ¡Daizezebara pua k'awua oya marã fariseorãta b'era! Marãbara menta kiduata, ruda kiduata, ne ud'ebema kiduata diez b'uabudaza ab'a Daizezea diabada. Mawũãmina zhãrã kĩrãẽpa bia edad'a eã, miã Daizezera kuãg'ad'a eã. Maũne maũtru arib'aed'aid'e b'ua, ne wuaabema kenab'ari eã arib'ae bed'e.

43 ¡Daizezebara pua k'awua oya marã fariseorãta b'era! Nok'orãta jewed'abari maẽ jewed'a krĩnadea de zhi jurebada nũme maẽrã, marã wawia salud'aita krĩnadea puwũrud'e k'abana maẽrã.

44 ¡Daizezebara pua k'awua oya marã ùrãg'a Moiséd'e jarabadata b'era, fariseorãta b'era, marã sewa bibaũta b'ea! Mawũẽ beuwãrã jou nũmeta ùdud'a eĩkĩrãk'a b'ea, mitiata ùrũ nebudata zhãrãba k'awuad'a eĩkĩrãk'a b'ea.

45 Mawũãĩ ùrãg'a Moiséd'e jarabariba panaũ mawũãsia: Miã Ùrãg'abari, bua maũta jarabũrũbara bĩ eã jarabũrũ daisid'a.

46 Mawũãĩ izhara mawũãsia: ¡Daizezebara pua k'awua oya marã ùrãg'a Moiséd'e jarabadata b'esid'a! Marãbara zhãrãã arib'aebibada miõba b'e eãta, mawũãmina mazhara arib'aed'a eã.

47 ¡Marã Daizezebara k'awua oya! Marãbara Daizezeba bed'eata jarabibarirã joud'apead'a nũmema ne pãrãbada, maũrã beakuasid'a marã zhibarirã b'ead'aba. **48** Aramaũnerã marã krĩcha ab'arika b'ea mazhi zhibarirãba od'apead'ad'era. Æzhara wãrãne bekuasid'a, waya marãbara maũrã joud'apead'a nũmema ne pãrãbada.

49 Maũba arimaẽ k'awua Daizezebara mawũãsia: Muãrã marãma zok'aya muã bed'eata jarabibarirãta, mu bed'eata jara wãbadata. Maũrãnebema ùkũru bekuad'aya, ùkũrũra zuburia od'aya pẽwã. **50** Id'i ewade b'era Daizezebara k'awua oya izha bed'eata jarabibarirã bebu jõmaũ k'area, bea uda eĩjũã osid'ad'eba ùtaa. **51** Maũta Abel bebud'eba Zacaríã bebu bitabai nũmũã, Zacaríara beasid'a altar maẽ Daizeze ded'a. Muã marãã jaraya, maũrã jõmaũ k'area Daizezebara k'awua oya id'i ewade b'eta.

52 ¡Daizezebara pua k'awua oya marã ùrãg'a Moiséd'e jarabadata b'era! Marãbara idaribid'a eã Daizezed'ebema k'awuad'aira. Miã mazhabid'a k'awuad'a eã, zhi k'awua krĩnabũdaara idaribid'a eã.

53 Jesúsba maũta jaraburud'era ũrãg'a Moisés'e jarabadara fariseorã bawara k'ãbãẽ bĩ ããsid'a, mawũẽ bed'eata wid'isid'a ne bio jara bed'eamarẽã. **54** Aramaũne wãẽãbid'ape izhi bed'ead'eba jid'aita.

Ne oreguea fariseorãne

12 **1** Maũne k'abana buredrũ busiba ãzhirãĩnu zhiya biradiga k'ob'ed'e Jesúsbara izha jurũkuad'aa naara mawũãsia: Kĩrãkuita b'eaudia ne oreguea fariseorãne k'area, ãzhi sewa bibauta b'eta maũã. **2** K'ãrẽ chũwẽã numũta k'awuad'a ãã nũmaĩrã ne ãã, miã k'ãrẽ merã b'ũta k'awuad'a ãã nũmaĩrã ne ãã. **3** Mawũẽ jõma marãba pãrĩguad'e chupea jarabudara ewarid'e ũrĩnaña. Marãba ded'a kũwũũũ k'awa jarabudara jĩgua jarad'aya de ũrũba.

K'aita wawiaita barape

(Mateo 10:26-31)

4 Marã mũ bawara zhibiata b'ea mũã jaraya: Wawiarãũdua k'akua bea b'eta, maũrãbara ãmañarã k'ãrẽ ob'ed'a ãã. **5** Mawũãmina k'aitrũ wawiad'aita mũã marãã jaraya: Daizezetrũ wawiaudia, zhãrã beubipe jawure tebud'e b'aribuei zareata erub'ua. Mũã marãã jaraya, izhitrũ wawiaudia. **6** ¿Ibana zakerã juesomata plata wĩkaubari nendobada ãka? Maũta Daizezebara miã ab'abid'a kĩrãdua ãã wuag'a jũre b'ua. **7** Marãẽnabema mazhi bud'aid'u jõma juacha erub'ua. Maũba perarãũdua, Daizezema marã audre vale b'ea ibana zaketa bio k'ãñabara.

Mũ pẽwã b'ua aburud'ebema

(Mateo 10:32-33; 12:32; 10:19-20)

8 Mũã marãã jaraya, iab'auãba zhãrã kĩrãbita mũ pẽwã b'ua ara, mũ Beubari Bape b'ad'abid'a mũ pẽwã b'ua aya ángelerã Daizezed'e kĩrãbita. **9** Mawũãmina iab'auãba zhãrã kĩrãbita mũ pẽwã b'ũ ãã ara, mũãbid'a mũ pẽwã b'ũ ãã aya ángelerã Daizezed'e kĩrãbita.

10 Mũ Beubari Bape b'ũta bĩ ãã jarad'ata zuburia bed'eara Daizezebara bed'ea ne ãã b'ũya. Mawũãmina Jawurebiamia mitia bed'eabũrũra bed'ea ne ãã b'ũ ãã.

11 De zhi jũrebada nũmeza marã webudata nok'orã bed'ea araa obada kĩrãbita webudad'era, perarãũdua sãwũã panaũnaĩ

k'areara, o k'ārē jarad'ai k'areara. **12** Mañnerã Jawurebiaba marãã jaraya marãba k'ārē jaraira.

Bara b'uta krícha ne ãã b'ad'a

13 K'abana maëba ab'auãa Jesúa mawũãsia: Miã Ūrãg'abari, mu mebea jaradua muãã dra diamarãã mu zezeba ne ãmaënata.

14 Mawũãã Jesúsbara mawũãsia: ¿Murã k'aiba marã ũrũ b'usid'a mawũã bed'ea marãnebemata araa oira o ne draira?

15 Mawũãpe mawũãsia: Kĩrãkuita b'eaudua, ne wuaaburu krĩña b'earãũdua, beubarira b'u ãã ne bio erub'uba.

16 Ne jarak'a dewara mawũãsia: Bara b'uba ne ud'ata biod'e bia zausia. **17** Mawũẽ izhikusa krícha mawũãsia: ¿Muã k'ārēta oipe? Muã sãma wuag'aira ne ãã murẽ ne zaud'ara.

18 Mawũãpe mawũãsia: Muã ya k'awuaburuã k'ārē oira: Murẽ ne kuabari numeta teguekuape audre zhi zromata okuape mama wuag'aya jõma murẽ ne zaud'ata, jõma muã ne erub'uta. **19** Mobe muzhikusa mawũãña: Bura ne bio wuag'a erub'ua año bioed'a, mawũẽ ãnaũrũã, nek'orua, baniã dorua, sobiarua. **20** Mañne Daizezebara mawũãsia: Bura krícha ne ãã, bura naũ diamase beuya. Mawũẽ buã wuag'aburuã ¿k'aid'e baipe? **21** Aramaũ kĩrãk'a b'ua izhikusaita ne bio eababi b'uta, aramañnerã bara b'u ãã Daizezeitara.

Sopua numã ãbaid'ebema

(Mateo 6:25-34)

22 Maũ tãã Jesúsbara izha jurukuad'aa mawũãsia: Mañneba muã marãã jaraya: Sopuarãũdua mazhi b'aid'ebema k'area, k'ārēta k'oid'e, miã k'akuaita k'ārēta jũine. **23** Dazhi b'ura audre vale b'ua zhiko k'ãñabara, k'akuara audre vale b'ua wua k'ãñabara. **24** Ibanata akaudua, ne ud'a ãã, miã ne ewad'a ãã, miã ne wuag'abari maẽ ne kuad'a ãã. Maũta Daizezebara ne ded'eka b'ua. ¿Marã audre vale duanu ãka ibana b'e k'ãñabara? **25** ¿Marãnebemabara k'aiba izhi sopua numuba izhira ewari wueta b'abi b'eipe? **26** Mawũã ne wĩkata bed'a ããta, ¿k'ārẽã sopuad'aibe ne awuru k'area?

27 Kríchaudua nepono sãwũã wari b'eta. Trajad'a ãã, miã wua k'asad'a ãã. Mawũãmima muã marãã jaraya, rey Salomón kĩrãwãrẽã zho b'asimina kĩrãwãrẽã zho b'a ãbasia nepono

ab'aud'ebema kīrāk'abid'a. **28** Daizezebara chiruata mawũã zhobi b'ura, id'i meã takerad'ata nunebai tebud'e babuebadata mawũã ob'ura, ¿marã audre zhobigai ēka, awuaraburu soid'u b'eaita wãẽã duanu ēka? **29** Maũba marã sopua b'earãũdua k'ārẽ k'oi k'area, k'ārẽ doi k'area, miã sãwũãĩ k'awua ēã b'earãũdua. **30** Maũ jōmaũ k'area sopua b'ea Daizezed'ebema ēãta ējũãne b'era. Mawũãmina marã Zezebara k'awua b'ua marãbara maũ jōma nesid'a b'eta. **31** Maũba izha jara b'uta oburuba jurũdua Daizezeta Nok'od'ebemata, mobed'eba izhara maũ jōma marãã diaya.

Ne biata ũtre tud'aid'ebema

(Mateo 6:19-21)

32 Marã k'abana ěmina perarãũdua, Daizezebara krĩñasia marãã diaita izhita Nok'od'ebemata. **33** Mazha ne erub'era nendod'ape zuburia b'ea diaudua. Mawũãrã zũbi soreak'ad'e ne biata ũtre tud'aya jōk'ata. Maĩnurã nezrugamiã jũẽ ēã, miã zhi muĩba ārĩ ēã. **34** Mawũã ne biata marãneta b'ua maẽ nũmaña marã sora.

Nezok'a kīrãkuitaid'ebema

35 Marãbara kīrãkuita jũã b'eba ĩbĩrã k'oape b'e kīrāk'a b'eaudua. **36** Aramaũne nezok'arãta b'eabari kīrāk'a b'eaudua, jũãbada āzhi nok'o juwua jida nũmanata jěrũya zeyeed'a, zepe trũburud'era aramaũta ewad'aita. **37** Nezok'arã maũrã sobiad'aya āzhi nok'o zeburud'e mawũã jũã b'eta ũdu zera. Maũ wãrĩnu marãã jaraya, mawũãrã jewed'abigape izhaburu ne jigaya. **38** Ewari ěsadra o ũnadrũ bod'od'e zeburud'e mawũã ũdu zera sobiad'aya maũrã nezok'arãta b'era. **39** Naũta k'awuaudua, nezrugamiã k'ārẽ ũmadaud'e zeita zhidekuba k'awuara dauk'arã b'eya, aramaũne nezrugabi ěbaya izhi ded'ara. **40** Marãsid'a aramaũ kīrāk'a kīrãkuita b'eaudua, marãbara zeita krĩchad'a ěãne zeĩ baera mũ Beubari Bape b'ad'ara.

Nezok'aba ne arib'ae ěãnebema

(Mateo 24:45-51)

41 Mobeburu Pedroba mawũãsia: Nok'ó, ¿bua maũ jaraburura bari daia jaraburuka, o jaraburu jōmaũ?

42 Mawũãĩ Nok'o Jesúsbara mawũãsia: ¿Nezok'ata ne arib'ae krícha bara b'ura izhi nok'obara izhi ded'a b'e ũrũ b'ui ěka nek'obada ũmadaud'e ne ded'ekamarěã? **43** Nezok'a maũ sobiaya izhi nok'o zeburud'e maũta arib'ae nũmũta ũdu zera.

44 Muã wārĩnu marãã jaraya, mawũã b'ura nebía izhid'eta nũmũ jõmaũ ũrũ b'uya. **45** Mawũãmina nezok'a maũba izhi sobitabaiba mũ nok'o zeira dããrã baya ape zhũmakĩrãrã, wũērãrã ab'arika nezok'arãta puokua, nek'o, itua do beu nũmaĩbũrũ, **46** maũ nezok'a nok'ora zeya izha jũã b'ũ ěã ewade, izha k'awua ěã ũmadaud'e, mobe ab'aed'a puoya, mobe b'uya ne arib'ae duanu ěã bawara.

47 Maũ nezok'abara izhi nok'oba k'ãrě krĩñata k'awua b'uta kĩrãkuita ěãba izha krĩñata o ěbad'ara bio uya. **48** Mawũãmina iab'aũba k'awua ěãba uid'ebemata ora bio u ěã. Daizezeba iab'aũa k'ãrě bio diaburud'era k'ãrě bio arib'ae nũmabiya. Aramaũne iab'aũa k'ãrě bio chãb'ariburud'era k'ãrě audre arib'ae nũmabiya.

Jesús'd'ebemata jurad'aid'ebema

(Mateo 10:34-36)

49 Mũrã zhãrã k'awua oita zesia, aramaũne tebuta pureabibũrukaya naũ druad'e. ¡Muãrã krĩña b'ua yabid'a purea nũmeĩta! **50** Mũrã zuburia beuya. ¡Mũrã maũba sopua b'ua maũta arimaě berab'ariyeed'a! **51** ¿Marãbara krícha duanuka mũrã zesita druad'e zhãrã adu-a b'eabiita? Muã marãã jaraya, mawũã ěã, awuarabũrũ zhi jurad'aya. **52** Naneba ũtaara ab'aũ ded'a juesoma b'eta dra duanaña. Mũ k'area ũbeaba jurad'aya ũmeta, ũmeba jurad'aya ũbeata. **53** Zezeba juraya zhi warrata, warraba juraya zhi zezeta. Papaba juraya zhi k'auta, k'aũba juraya zhi papata. Pak'õrěba juraya zhi aĩguta, aĩguba juraya zhi pak'õrěta.

¿Ūdud'ak'ata muã onũmũ ěka id'id'era?

(Mateo 16:1-4; Marcos 8:11-13)

54 K'abanata k'ob'ea Jesúsbara mawũãsia: Marãba jãrãrãta pusaare ũdubudad'e kueta zeya abudad'era zebaria. **55** Pũãdrũta druareba pũãdrũburud'e jũwũrũ baya abudad'era jũwũrũã nũmebaria. **56** ¡Sewak'au b'ea! Marãbara sãwũãta k'awua b'ea bãjãnebemata, druad'ebemata, ¿maũta k'ãrěneba sãwũãta k'awuad'a ěpe ũdud'ak'ata muã onũmũrã id'id'e?

Bu jura ũme ibiad'e barua

(Mateo 5:25-26)

57 ¿K'ārēã mazhikusaubara k'awuad'a ēpe k'ārē bia oira?
 58 Nok'o zhārã k'awua obarima bu jura ũme wābudad'era, izhi ũme ibiad'e baudua od'ewed'a. Mawũã o ēburu bura nok'oma edeya, waya nok'oba policia chāb'ariya ed'a b'umarēã cárceld'e. 59 Muã buaa jaraya, bura mamaũbara ēdru ēã nok'oba plata sōmbe diaita jarad'ata jōma dia ēburu.

K'azhiruata āmana ēburu aduad'aya

13 1 Maũ ewadera ũkuru mama k'opanubara Jesúa neburusid'a Galilea bid'arã sãwũã berab'arid'ata, Pilatoba beabigasia, mawũẽ maũrã wara poerasia āzha nenduwuru Daizezeita ba k'ob'e wa ũme. 2 Jesúsbara panaũ mawũãsia: ¿Marābara krīcha duanuka Galilea bid'arã mawũã berab'arid'aba audre k'azhirua omiãta b'easita Galilea bid'arã jōmaũ k'āñabara? 3 Muã marãã jaraya, mawũã ēã, awuaraburu marāba k'azhiruata āmape Daizezeta pēwāna ēburu jōma aduad'aya ab'arika. 4 Jari dieciochota Siloéd'e de drasoa nūmanata ũrũ b'aeburuba beakuad'ara, ¿marābara krīcha duanuka maũrãtrũ audre bed'ea bara b'easita zhārã b'e k'āñabara Jerusalénne? 5 Muã marãã jaraya, mawũã ēã, awuaraburu marāba k'azhiruata āmape Daizezeta pēwāna ēburu jōma aduad'aya ab'arika.

Ne jarad'a higuera zauk'ad'eba

6 Dewara Jesúsbara ne jara mawũãsia: Ũmakĩrãba bakuru higuera u erub'asia izhi uva maẽ, mawũẽ zhi ta jurud'e zeburud'era ũdu ēbasia. 7 Mawũẽ uva akubaria mawũãsia: Año ũbea baburua mu naũ higuera ta jurud'e ze b'uta, mawũãmina ũduk'a, mawũẽ tubuedua. ¿K'ārēã bari egoro jũã nūmaĩpe? 8 Mawũãĩ maũbara panaũ mawũãsia: Nok'ó, naũ añonerã wad'i idu nūmũdua, muã zhi k'arra k'aita bog'ajupe egoro paimata kuaya. 9 Mawũã oburuba baucha zaura biga, zau ēburu tubuedua.

Jesúsba wũērãta b'ebid'a ēnaũbada ewade

10 De zhi jurebada maẽ Jesús miã ũrãg'a nūmasia ēnaũbada ewade. 11 Maũne wũērãta mama b'asia dieciocho año bata

jaiba k'aya b'uta, mawũẽ ejũrẽã nimita jipa jĩrũ b'e ěbasia.

12 Jesúsba ũdui trũpe mawũãsia: Wũẽrã, bũ k'aya b'ura ědrũpe b'id'a.

13 Mawũãpe juwua izhi ũrũ b'ubũrũba jipa jĩrũsia. Mawũẽ ibia jarasia Daizezera. **14** Mawũãmina de zhi jũrebada maẽ nok'ota kĩrũbũrũba Jesúsba mawũã ěnaũbada ewade b'ebibũrũba zhãrã k'ob'ea mawũãsia: Trajaira ewari seis b'ua, maũnebũrũ b'ekuita zeudua, zerãũdua k'ãwũã ěnaũbada ewade.

15 Mawũãĩ Nok'o Jesúsba panaũ mawũãsia: Sewa bibaũta b'arãrũã, ¿marãbara mazhi pak'a, mazhi burro k'orrad'e b'eta ěnape edebada ěka baniã dobid'e ěnaũbada ewade? **16** Naũ wũẽrã Abrahamneba uruta, ãtõmiãba jũ erub'uta dieciocho año bara, ¿k'ãwũã ěnaĩne b'asi ěka ěnaũbada ewade?

17 Jesúsba mawũãĩ jõma perasid'a izhi jura k'ob'era. Mawũãmina zhãrã k'ob'era jõma sobiasid'a izha mawũã biata onũmũ jõmaũ k'area.

Ne jarad'a mostaza tad'eba

(Mateo 13:31-32; Marcos 4:30-32)

18 Jesúsbara mawũãsia: ¿K'ãrẽ kĩrãk'a b'ũ Daizezeta Nok'od'ebemata wari b'ura, muã k'ãrẽ ũme ab'arika jaraipe?

19 Mostaza tad'ebema kĩrãk'a b'ua, ũmakĩrãba jiraedape usia izhi ne u maẽ, waripe bakuru zromata nũmesia, mawũẽ ibanata de okuasid'a zhi taeza.

Ne jarad'a pan ěsãbarid'eba

(Mateo 13:33)

20 Wakusa mawũãsia: ¿Muã k'ãrẽ ũme ab'arika jaraipe Daizezeta Nok'od'ebemata wari b'ura? **21** Ne oreguea pan ěsãbari kĩrãk'a b'ua; wũẽrãba wĩka jiraedape harina k'ãbãẽã nũmũne poerape nũmũsia jõma ěsãyeed'a.

Puerta pẽũsuad'ebema

(Mateo 7:13-14; 21:23)

22 Jesús pũwũrũ zromaza, pũwũrũ zakeza, berab'ari wãne miã ũrãg'a wãsia wãta Jerusalén pũwũrũed'a.

23 Maũne iab'auba mawũãsia: Nok'ó, ¿zhãrã wĩkabai ědrũd'aika?

Mawũãĩ Jesúsbara mawũãsia: **24** Pẽwãsu ed'a wãũdua puerta pẽũsuad'e, muã marãã jaraya, bio maũne ed'a wã krĩñanaĩmina b'ed'a ěbaya. **25** De zhibarita piradrũpe puerta serraburud'e marãta ewarad'e duanerã marãbara puerta k'aita trũ mawũãnaña: Nok'ó, दौरا ewadua. Mawũãnaĩ izhara panaũ mawũãña: Muãrã k'awua ěã marã sãmabemata. **26** Mawũãĩ marãbara mawũãnaña:

Daira bu bawara nek'osid'a, baniã dosid'a, burã dai pũwũrud'e miã ũrãg'asia. **27** Maũne izhara mawũãña: Muã marãã jaraya, muãrã k'awua ěã marã sãmabemata, mu maẽbara marã jõma ãĩ wãũdua, marã bia ěã omiãta b'ea. **28** Mawũãĩ mama tebud'e jẽgad'aya kid'a k'õsesea. Mawũã jẽgaira ũdud'aya Abrahamta, Isaacta, Jacobota, Daizezeba bed'eata jarabibarirãta jõma Daizezeta Nok'o maẽ ũdud'aya marã ãĩ b'ũkuad'e. **29** Maũ ewadera druazabemata zed'ape jewed'a nek'od'aya Daizezeta Nok'o maẽ. **30** Maũnerã zhi zroma ěãta b'era zhi zromata duaneña, waya zhi zromata b'era zhi zroma ěãta duaneña.

Jesús jẽgad'a Jerusalén k'area

(Mateo 23:37-39)

31 Maũ ewadera fariseorãta ũkũru zed'ape Jesúa mawũãsid'a: Namaũbara wãrũã, burã rey Herodebara bea krĩña nũmuã.

32 Mawũãĩ mawũãsia: Wãũdua, mobe maũ usa pã kĩrãk'a bia ěãta b'ua mawũãũdua: Muãrã id'i nubid'a jai jũrekua nũmuã, zhãrã b'ebikua nũmuã. Aramaũne ewari ũbead'e jõbiya muã k'ãrẽ oi b'ura. **33** Muãrã id'i, nu, nungunu od'e wã Jerusalén wãta, Daizezeba bed'eata jarabibarira ãĩrã bead'a ěbaera muã bead'aya Jerusalénne. **34** ¡Jerusalén, Jerusalén, marãbara Daizezeba bed'eata jarabibarirã bea b'ea, mong'araba tab'ari bea b'ea marãma zok'akuabũrũra! ¡Muã marã biod'e ãba jure krĩñasia eterreba zhi warrarãta i edre ãba jũrebari kĩrãk'a, mawũãmina marãbara krĩñana ěbasia! **35** Mawũẽ Daizezebara marã pũwũrũra kenab'ariya. Muã marãã jaraya, marãbara muãrã ũdud'a ěbaya ewarita zeyeed'a marãba mawũãnaĩta: Ibia jarad'aya Daizezed'eba urura.

Jesúsba b'ebid'a oro b'uta

14 1 Ënaübada ewade ewari ab'a Jesús nek'od'e wäsia fariseo nok'ota b'u ded'a. Maünerã fariseorãbara kîrãkuitasid'a. 2 Maüne izhi kîrãbita b'asia ümakîrã oroba k'aya b'uta. 3 Jesús bed'eaburuta ürãg'a Moiséde jarabadaa fariseorã mawüäsia: ¿Zhãrã b'ebisia b'uka ënaübada ewadera?

4 Mawüãĩ äzhira chupea k'ob'easia. Mawüë Jesúsbara k'ayara jidape b'ebipe wãbisia. 5 Mobe äzhi fariseorãã mawüäsia: ¿Marãnebemabara marã burrota marã pak'ata posod'e b'aera aramaüta jiraeda ëbaika k'ãrë ob'e ëmina ënaübada ewadera?

6 Mawüãĩ äzhara k'ãrë jara b'ed'a ëbasia.

Trübudad'ebema juwua jidaima

7 Jesúsbara üdusia trükuad'apead'ara säwüã zhi zroma jewed'abarita jürü jewed'adrua busita nek'oita, mawüë ne jarak'a mawüäsia: 8 Juwua jidaid'e buta iab'aüba trürã jewed'arãrũã zhi zroma jewed'abari mã. Baücha awürü bû audre zhi zromata izha trünata zeburud'era, 9 marã trünabara zepe mawüãña: K'ãma naüta jewed'abirua. Mawüãĩ bura perad'e jewed'aya zhi zroma ëãta jewed'abari mã. 10 Maüba buta trübudad'era wãpe jewed'arua zhi zroma ëãta jewed'abari mã. Mawüãrã bû trünabara zepe mawüãña: Zerua jewed'ad'e nok'orã bawara. Mawüãtrü bura bia jarad'aya bû bawara nek'o jewed'a k'ob'ebara. 11 Bariduta zhi zromane b'ura zhi zroma ëãta b'eya, waya zhi zroma ëãne b'uta zhi zromata b'eya.

12 Mawüãpe izhi trünaã mawüäsia: Bua zhikota oburud'era trükuarãrũã bû bawara zhibiarãta, miã bû mebërãta, miã bû urerãta, miã bû k'aitabema bara b'eta. Bua trürã maürãbara bura ab'arika trübudaba ab'arika ne diad'aya. 13 Maüba bua zhikota oburud'era trürũã zuburia b'eta, juwua o jërüta dorrab'ari b'eta, wã b'e ëã b'eta, dauberrea b'eta. 14 Bura mawüãrã sobia b'aya, äzhara bura k'ãrë dia b'ed'a ëã, mawüãmina Daizezeba k'ãrë diaya beud'ata piradrübudad'e biarãta.

Ne jarad'a zhikota k'ābāēneba

(Mateo 22:1-10)

15 Maūta ūrīpe izhi bawara jewed'a nek'o k'ob'eba ab'auba Jesúa mawūāsia: Sobiaya zhi nek'oburura Daizezeta Nok'o maē.

16 Mawūāi Jesúsbara mawūāsia: Ūmakīrāba zhikota k'ābāēa ope bio trūkuasia. **17** Nek'oita arababurud'era izhi nezok'ata zok'asia izha trūkuad'aa mawūāmarēa: Zeudua, ya jōma arib'aesid'a. **18** Maūnerā jōmaūba wā b'e ēānebemata jarasid'a. Naarabemaba mawūāsia: Mūārā druata edasia, maūta akud'e wāībara. Mūrā maūba zuburia bed'eaya mūrā wā b'e ēā. **19** Dewarauba mawūāsia: Mūā juesoma edasia pak'a ūmene trajabibadata, mawūē trajabiga akuya. Mūrā maūba zuburia bed'eaya mūrā wā b'e ēā. **20** Dewarauba mawūāsia: Mūrā aritiabai miā k'āīsia, mūrā maūba wā b'e ēā. **21** Nezok'a jērūya zepe maūta k'awuabisia izhi nok'oa. Mawūē zhidekura kīrūpe izhi nezok'aa mawūāsia: Īñabasia pūwurud'ed'a wārūā o zromaza, o zakeza, aramaūne naīnu wedua zuburia b'eta, juwuata o jērūta dorrab'ari b'eta, wā b'e ēā b'eta, daub'errea b'eta. **22** Maūta arib'aepe nezok'abara mawūāsia: Nok'ó, mūārā bua jarad'a kīrāk'a arib'aea, mawūāmina wad'i ara nūmūā. **23** Mawūāi nok'obara izhi nezok'aa mawūāsia: Pūwurud'ebara āi wārūā o zromaza, o zakeza, mobe zhārā zaread'e ed'a zebigarua, aramaūne biramarēa mū dera. **24** Mūā marāā jaraya, mūā naara trūkuad'abara miōba k'od'a ēā mū zhikora.

Zarea b'ua Cristo pēwāīrā

(Mateo 10:37-38)

25 K'abanata izhi bawara wāne pūrwape mawūāsia: **26** Iab'a mūma zeburubara mūta audre kuāg'aid'e b'ua, zhi zezeta, papata, kīmata, warrarāta, zhi mebērā zhūmakīrārāta, nawek'aurāta b'e k'āñabara, ari izhi k'āñabara mūta audre kuāg'a ēburu mū pēwā b'uta b'ū ēā. **27** Iab'auba bebud'e basiid'u mūta pēwā ēburu mū pēwā b'uta b'ū ēā. **28** ¿Marānebemaba de zromata okrīñaburud'era jewed'a b'epe sōmbe gastaidebemane naara bia krīchabari ēka zhi nesid'ara erub'ū k'awuaita ma pārāīta? **29** Maneburu bari drūdautā

joukuape ma pãrã ãã numuburud'era zhi akubudabara jõmaũba sewak'au b'ua abũdata, **30** mawũanaña: Ûmakĩrã naũbara dera pãrã jũdrusimina ma pãrã b'e ěbasia. **31** ¿Reyta ab'arika rey ũme zhõne wãĩburu jewed'a b'epe naara bia krĩchabari ěka soldaorã diez milba zhõsia b'ũ k'awuaita jari izhima uru ũme soldaorã veinte mil bawara? **32** Zhõ b'e ěburu jari wawara uruwed'a jarad'e zok'aya zhõna ěbaita. **33** Aramaũ kĩrãk'a baridu marãnebemata bia krĩchape ne jõma kenab'ari ěburu mu pẽwã b'ũta b'ũ ěã.

Tã zhi kuyata jõburud'ebema

(Mateo 5:13; Marcos 9:50)

34 Tã biga kĩrãk'a b'eaita murã jipa pẽwãũdua. Tãrã biga, mawũamina zhi kuyata jõrã, ¿k'ãrẽba kuyaipe? **35** Mawũãrã miã egoro poita, miã ne ud'e b'ũita seri ěã, mawũe b'aribue panũã. Ne ũrĩ b'ũbara maũta kĩrãkuita ũrĩdua.

Oveja aduad'ad'ebema

(Mateo 18:10-14)

15 **1** Jesús orrasid'a rey Romanebemaĩta plata wid'ibadaba bioba dewaraurã k'azhirua omiãrãba izhi bed'ea ũrĩnaĩta. **2** Mawũe fariseorãbara ũrãg'a Moised'e jarabadabara jara mawũãsid'a: Naũbara bia eda b'ua k'azhirua omiãrãta, nek'o b'ua ãzhi bawara.

3 Mawũe Jesúsbara ne jara mawũãsia: **4** ¿Marãnebemaba oveja cien erub'ũta ab'a aduara, zhi noventa y nueve drua drudrua tab'ũ maẽ ãmaẽpe aduad'ata juru wã ěka ũduyeeed'a? **5** Ûduburud'era ikiwad'e jirab'ari edaya sobia. **6** Deid'u jũeburud'era izhi bawara zhibiarãta ãba jureya de k'aita b'e bawara, mobe mawũãña: Mu bawara sobiaudua muã ũdusi baera mu oveja aduad'ata. **7** Muã marãã jaraya, aramaũ kĩrãk'a ũtrera audre sobiad'aya k'azhirua omiã ab'auãba k'azhiruara ãmaburuta Daizezeta pẽwãburu k'area. Noventa y nueve biarãta Daizeze pẽwã b'e k'ãñabara.

Ne jarad'a moneda aduad'ad'eba

8 ¿Wũerãba moneda diez erub'ũta ab'a aduara, ĩbĩrã k'oape de barre kĩrãkuita juru ěka ũduyeeed'a? **9** Ûduburud'era wũerãrã izhi bawara zhibiarãta de k'aita b'e bawara ãba

(Lucas 15:5)

jurepe mawũãña: Mũ bawara sobiaudua mũã ùdusi baera moneda aduad'ata. **10** Mũã marãã jaraya, aramaũ kírãk'a ángelerã Daizezed'era sobiad'aya k'azhirua omiã ab'auba k'azhiruara ãmape Daizezeta pẽwãburũ k'area.

Ne jarad'a warraba plata gastad'ad'eba

11 Jesúsbara dewara mawũãsia: Ûmakírãba erub'asia warrarã ùme. **12** Tẽãbemaba zhi zezea mawũãsia: Zeze, mũrẽrã diadua bũa k'ãrẽ diai b'ũra. Mawũãĩ dra ded'ekasia k'ãrẽ diai b'ũra. **13** Maũ tẽã ewari dããrã ããne tẽãbemane jõma nendope maũ plataba wãsia drua wawaraid'u. Maĩnu platara ewarad'e gastasia izha krĩñane b'ud'e. **14** Mawũã jõma ewarad'e gastaburud'e jarraba zromata b'aesia maũ druad'era, mawũẽ jarrabad'e b'esia. **15** Mawũẽ wãpe maũ druad'ebemata b'ũ maẽ b'esia. Maũbara zok'asia meã izhi druad'e chĩna akumarẽã. **16** Maũnerã izhara k'o krĩña b'asia algarroba chĩnaba k'o b'eta, mawũãmina miõba diad'a ãbasia. **17** Mawũẽ

izhikusa krīchaburūta mawūāsia: Trajabadata b'ebara mū zeze ded'ara zhiko ad'uba erub'ea, mañne nama mūrā jarraba beua. **18** Mūrā wakusa mū zezema wāpe mawūāña: Zeze, mūrā k'azhirua oburua Daizeze kīrābita, bū kīrābita. **19** Ya mūrā bū warra aid'e b'ū ēā. Mūrā b'ūdua bure trajabadarā iab'au kīrāk'a. **20** Mawūā krīchape zesia zhi zezema. Wawarawed'a zhi zezeba ūdui sozuburiape wāēbasia. Mobe oburape kīrāma nigasia. **21** Mañne warrabara mawūāsia: Zeze, mūrā k'azhirua oburua Daizeze kīrābita, bū kīrābita. Ya mūrā bū warra aid'e b'ū ēā. **22** Mawūāmina zhi zezebara izhi nezok'arāā mawūāsia: Wua audre biata jiraedad'ape jūbiudua. Anillota juwuad'e jūbiudua, albarca jērūne jūbiudua. **23** Pak'a zake boregueata wed'ape beaudua, nek'od'aya fiesta od'aya. **24** Naū mū warra beud'a kīrāk'a nūmanata zok'ai b'ūa, aduad'ata ūdubūda. Aramañne fiesta k'aud'a duanesia sobia.

25 Mañnerā warra nabema meā traja nūmasia. Jērūya zeburūd'e de k'aita baburūd'e ūrīsia ne za barab'ūta, danza barab'ūta. **26** Mawūē nezok'ata ab'a trūpe wid'isia k'ārē k'aud'a nūmeta. **27** Mawūē mañbara mawūāsia: Bū mebeata zesia, mawūē bū zezebara pak'a zake boregueata beabisia bia bika ib'ari baera. **28** Mawūāī maū k'area kīrūpe ed'a wā krīña ēbasia. Mawūē zhi zezera āī zepe zuburia bed'easia ed'a wāmarēā. **29** Mawūāī izhara panaū zhi zezea mawūāsia: Año bio baburua mūrā būita traja b'ūta, būa jaraburua mūrā arib'ae ēā nūmak'a. Maūta būara diak'a miā chivo zakesid'a mūta sobiaira mū ūme zhibiarā bawara. **30** Mañne naū bū warra ib'aribara bū platarā gastasia wūērārā jōmañneta b'ema, maūta būara beabiburua pak'a zake boregueata. **31** Mawūāī zhi zezebara mawūāsia: Warra, būra ewariza mū ūme b'ūa, mawūē k'ārē mūrērā jōma būrea. **32** Mawūāmina fiesta od'aita bara basia sobiad'aita. Naū bū mebeara beud'a kīrāk'a nūmanata zok'ai b'ūba, aduad'ata ūdubūdaba.

Ne jarad'a plata ewarad'e gastad'ad'eba

16 **1** Dewara Jesúsbara izha jurūkuad'aa mawūāsia: Ūmakīrā bara b'ūba nezok'ata erub'asia ne akūbarita, jarasid'a mañbara ewarad'e gasta nūmūta izhi platarā. **2** Mawūē trūpe mawūāsia: ¿Būd'ebemata mūā ūrībūrua k'ārēpe? Mūā jaradua būa ne akū nūmūnebemata, būra

wueta ne akubarita b'a eã. **3** Mawũãĩ ne akubarira izhikusa mawũasia: ¿Mũã k'ārēta oi baraba? Mũ nok'obara jārĩña mũ ne akũ b'ura. Traja ne k'oruira mũārã b'e eã, ne wid'iira mũrã pera. **4** Mũã ya k'awuabũrũã k'ārē oira, k'awũārã mũ ne akũ b'ũta jārĩbũdad'era zhārãba mũ āzhi ded'a bia edad'aya. **5** Aramaũta izhi nok'oa dewe b'eta ab'a ab'aud'e trũkua naarabemaa mawũasia: ¿Mũ nok'oa b'ura sũmbe dewepe? **6** Mawũãĩ maũbara mawũasia: Mũrã dewea galon mil olivo drag'ata. Mawũãĩ mawũasia: Īñabasia jewed'ape naũ k'artad'e b'ũtadua quiniento diai b'ũta. **7** Mobebũrũ dewaraua mawũasia: ¿B'ura sũmbe dewepe? Mawũãĩ maũbara mawũasia: Mũrã dewea trigota cien bulto. Mawũãĩ izhara mawũasia: Naũ k'artad'e b'ũtadua ochenta diai b'ũta. **8** Ne akubarita bia eãrã izhi nok'obara ibia jarasia mawũã k'ārē sãwũã oira bigaud'eba. Aramaũne naũ ějũũne b'era zhārã sãwũã edaira audre bigauta b'ea Daizeze warrarã k'ãñabara.

9 Mũã marãã jaraya: Marãbid'a zhārã marã bawara zhibiarãta oudua mazha ne erub'eba, plata erub'eba, mawũārã maũ jũbũrud'era b'aribid'aya Daizeze ũme b'ai jũ eã maẽ.

10 Iab'aũba ne wĩkata bia ora ne biosid'a bia oya. Iab'aũba ne wĩkata bia o ěbũrũ ne biosid'a bia o eã. **11** Ne biata, platata marãba bia od'a ěbũrũ, ¿Daizezebara marãã diaika wãrĩnu ne biata ũtre nũmũrã? **12** Ne izhid'eta Daizezeba diad'ata bia od'a ěbũrũ, ¿izhara marãã diaika ũtre marãĩta erub'ura?

13 Miõba nezok'abara zhibari ũme arib'ae nũma b'e eã. Manebũrũ ab'a jurape ab'a kuãg'aya, o ab'a zhi zromane edape ab'a zhi zroma eãne edaya. Aramaũ kĩrãk'a Daizezed'ebema arib'ae eã platad'ebemata arib'ae nũmũbara.

14 Fariseorãba maũ jõma ũrĩbũdad'era biod'e plata kuãg'a b'eba sewak'au b'ũã asid'a Jesũra. **15** Mawũẽ Jesũsbara mawũasia: Zhārã kĩrãbitara marã biarã kĩrãk'a b'ea, mawũãmina Daizezebara ũduk'awua b'ũã marã sora. Zhārãba k'ãbãẽã ne biad'e erub'era Daizezebara krĩña eã.

Daizezeta Nok'od'ebema

16 Ũrãg'ara Moisd'eta tab'ũta, Daizezeba bed'eata jarabibarirãneta tab'ũta, tab'ũã Juanba jarad'a bitabai. Mamaũba jara panũã Daizezeta Nok'od'ebemata, mawũẽ bio maũne ed'a wã krĩña b'ea.

17 Audre borekea nebaya bājāta, druata, mawūamina bed'ea ab'abid'a neba ēāba arimaē berab'ariya Daizezeba diad'a ūrāg'ara.

Jesúsba jarad'a kīma āmaīrā k'azhiruata

(Mateo 19:1-12; Marcos 10:1-12)

18 Bariduba izhi wūērāta āmape awurūta k'āībūrura k'azhiruata oya. Wūērā āmanapead'ata k'āībūrusid'a k'azhiruata oya.

Bara b'ad'ad'ebema Lázarod'ebema

19 Ūmakīrāta b'asia bara b'ūta, zho b'id'a bazhia wua granateba, lino wua biaba. Ewariza fiesta o nek'o b'ūra ob'asia uruzhiderrea. 20 Maūne zuburia b'ūta b'asia Lázaro abadata, maū puerta maē jewed'a b'id'a bazhia kākūba bira b'ūta. 21 Bara b'ūta nek'obari maē zhiko jarra jurrzoad'ata k'o krīna b'id'a bazhia. Usarāta zepe burasē bazhid'a kākūra. 22 Nūmūne zuburia b'ūra beubūrūd'era ángelerāba edesid'a Abraham b'ū maē. Nūmūne bara b'ūsid'a beubūrūd'era wuag'asid'a.

23 Tebūd'e zuburia k'ob'ūba wawarauba ūdusia Abrahamta, Lázarosid'a ūdusia Abraham maē. 24 Mawūē izhara nemi jīgua mawūāsia: Zeze Abraham, mūrā sozuburiarua, Lázarota zok'adua juwua jīwīni baniāne ū edape mū kīrāme kūrādrūd'e zemarēā. Mūrā zuburia nūmūā naū tebūd'e. 25 Mawūāī Abrahambara mawūāsia: Warra, b'ūra bia b'ad'ata bude barua, maūne Lázaro zuburia b'asia. Mawūāmina id'ira naū nama sobia b'ūa, maūne b'ūra zuburia b'id'a. 26 Mawūā b'id'ad'e dazhirā ewara zromaba dra nūmūā, maūba namaūba marāma wā krīnabūrura wā b'e ēā, miā k'āmaūba namaabid'a ze b'e ēā.

27 Mawūāī mawūāsia: Zeze Abraham, mūrā zuburia bed'eaya, mobera zok'adua mū zeze ded'a. 28 Mūrā meberāta juesoma erub'ūa, mawūē maūrāā jarad'e zok'adua, aramaūne āzhisid'a zed'a ēbamarēā nama k'āwūā zuburia nūmū maē. 29 Mawūāī Abrahambara mawūāsia: Ūrāg'a Moiséd'eta, ūrāg'a Daizezeba bed'eata jarabibarirāneta erub'ea, mawūē maūta ūrīnāībara. 30 Mawūāī izhara mawūāsia: Bari maūbara ūrīna ēā Zeze Abraham, mawūāmina beud'ata iab'a piradrūpe āzhima wārā, k'azhiruara āmape Daizezeta pēwānaña.

31 Mawũãĩ Abrahambara mawũãsia: Ūrãg'a Moisé'd'eta, ũrãg'a Daizezeba bed'eata jarabibarirãneta ũrĩna ěburũ, ijãna ěbaya iab'a beud'ata piradrũburũsid'a.

Zhãrãta b'aebiburũd'ebema

(Mateo 18:6-7, 21-22; Marcos 9:42)

17 1 Jesũsbara izha jurũkuad'aa mawũãsia: K'azhiruad'e b'aebid'a ěã nũmaĩrã ne ěã, mawũãmina, ¡Daizezebara pua k'awua oya zhãrãta k'azhiruad'e b'aebiburũra! **2** Mawũ ěbiga bak'ausia osidaud'e yuta tãjũnape b'aribued'aita pusad'e, ab'a k'azhiruad'e b'aebii k'ãñabara mũnebema ijã b'e za wĩka ked'eta. **3** Kĩrãkuita b'eaudua. Bũ mebeaba buta bĩ ěã obũrũba k'azhiruata ora ũrãg'arua, wueta mawũã o ěãta jarara, bed'ea ne ěãne edarua. **4** Buta bĩ ěã onũmũta ewarid'e k'azhiruata oma siete ora, aramaũne bũma ewarid'e zema siete zebũrũta, wueta mawũã o ěãta jara dugue nũmũnerã bed'ea ne ěãne edarua.

Daira soid'u b'eabirua

5 Izha jurũkuad'abara Jesũa mawũãsid'a: Daira soid'u b'eabirua.

6 Mawũãnaĩ Nok'o Jesũsbara mawũãsia: Mostaza ta wĩka kĩrãk'a marãta wĩkabid'a soid'u b'ebũrũ bakuru za nũmũã mawũã b'ed'aya: Ĕtotodua, mobe pusad'e nũmane wãrũã, mawũãnaĩ marã bed'eara arib'aeya.

Nezok'aba oita b'ũd'ebema

7 ¿Marãnebemabara nezok'a ab'a erub'ũta meã traja b'ad'ata o pak'a akũ b'ad'ata zebũrud'era, nek'oita jewed'arua aibũka? **8** ¿Awuarabũrũ mawũãĩ ěka: Zhiko kewarabema odua, wua k'ãbiape mũta arib'aetadua, mũrã nek'obirua, baniã dobirua. Mobeburũ buta nek'orua, baniã dorua ai ěka? **9** ¿Nezok'aara zhibia jibarika jarabũrũta obũrud'era? Mũ krĩchama mawũã ěã. **10** Aramaũ kĩrãk'a marãbid'a jarabũdata jũma obũdad'era mawũãũdua: Dazhirã bari nezok'ata b'ea, mawũ ědazhirãba oita b'ad'atrũ osid'a.

Diez aid'aba b'eta nene ěã b'ekudad'a

11 Jesũs Jerusalén pũwũrũed'a wãta berab'arisia Samaria drudad'e, Galilea drudad'e. **12** Maũne pũwũrũ zaked'e ed'a

wāburud'era daucha zesia ũmakĩrārā diez aid'aba b'eta, mañrā jĩga k'opanepe, **13** nemi jĩgua mawũāsĩd'a: ¡Jesús Miã Ũrąg'abari, दौरा sozuburiarua!

14 Jesúsbara āzhi ũdui mawũāsia: B'ekuata ũdud'amarēã wānape sacerdoterāã akũbiudua.

Mawũāĩ āzhira wāne nene ēã b'ekuasia.

15 Mawũē āzhi ab'aũba mawũā izhi b'eburuta ũdui, nemi jĩgua Daizeze ibia jara jērũya zepe, **16** Jesús jērũ k'aita egoroma kĩrā b'arru ju k'ob'esia zhibia ji. Mañ Samariad'ebema basia. **17** Jesúsbara mawũāsia: ¿Diez ēka nene ēã b'ebudara? ¿Zhi nuevera sãma k'ob'e? **18** ¿Jērũya zepe Daizeze ibia jaraburuka naũ judío ēãburu?

19 Mobe mawũāsia: Piradrũpe wārũã. Buzhi soid'u k'ob'ũba ēdrũburũa.

Zeid'ebema Daizezeta Nok'od'ebemata

(Mateo 24:23-28, 36-41)

20 Fariseorābara Jesúa wid'isid'a Daizezeta Nok'od'ebema sōmbed'e zeita, mawũē panaũ mawũāsia: Daizezeta Nok'od'ebema ze ēã dajada ũdu. **21** Miã mawũāna ēã: Za b'ũa, o zawa b'ũa ad'a ēã, Daizezeta Nok'od'ebema b'ũba marāne ed'a.

22 Mobe izha jurũkuad'aa mawũāsia: Ewarita zeya zuburiad'aita, mañnerã marābara mũ Beubari Bape b'ad'ara ewari ab'abid'a ũdu kriñanaña, mawũāmina ũdud'a ēbaya. **23** Mañnerã mawũānaña: Za b'ũa, zawa b'ũa ad'aya. Mañnerã wārũũdua, miã pēwārũũdua. **24** Ba pureaburud'e bājāta ũnabari kĩrāk'a dajada zeya mũ Beubari Bape b'ad'ata zeburu ewadera. **25** Mawũāmina naara biod'e zuburiaya, seribid'a ēbaya zhārā id'i ewade b'ebara. **26** Noé ewade berab'arid'a kĩrāk'a berab'ariya mũ Beubari Bape b'ad'ata zeburu ewadera. **27** Nek'o, baniã do, miã k'āĩ b'ed'e Noé ed'a wāsia jāba zromane. Mañne do birupe doba beakuasia jōma. **28** Aramaũ kĩrāk'a berab'arisia Lot ewadera. Nek'o, baniã do, ne eda, ne nendo, ne u, de o b'easia. **29** Mañne Sodoma pũwũrud'eba Lot āĩ wāsi ewadera, bājāneba jurzoasia tebũta azufreed'a, maũba beakuasia jōma. **30** Aramaũ kĩrāk'a berab'ariya mũ Beubari Bape b'ad'ata zeburud'era.

31 Mañ ewadera de ũrũ k'ob'ũbara ded'a ne erub'ũra ud'ub'aepe jiraedad'e wārārũã. Meã k'ob'ũra aramaũ kĩrāk'a

deid'u zerārũã. **32** Bude baudua sãwũãnata Lot kĩma.

33 Iab'aũba izha ne erub'ũtrũ bia nũmabiya b'ũra aduaya, mawũãmima mũ k'area aduabira ědrũya.

34 Muã marãã jaraya, maũ diamasera ũme kud'ad'e k'ãĩ panũta ab'a edeya, ab'a ãmaẽña zhi arib'aema ěãta.

35 Wũẽrãrã ũme neb'a panũta ab'a edeya, ab'a ãmaẽña.

36 Ũme meã panũta ab'a edeya, ab'a ãmaẽña.

37 Mawũãĩ panaũ mawũãsid'a: ¿Nok'ó, maũ sãma mawũã berab'ariipe?

Mawũãnaĩ izhara mawũãsia: Ne beuma tab'ũra k'awuabada ãk'oso pouga nũmũba. (Mũ zebũrũra aramaũ kĩrãk'a k'awuad'aya.)

Ne jarad'a pẽdrad'eba dewara nok'od'eba

18 **1** Jesũsbara ne jarak'asia ewariza zhiwid'ii barad'ebemata poea ěã. **2** Maũta mawũãsia: Pũwũrũd'e nok'ota b'asia bed'eata araa obarita, Daizeze wawi ěbasia, miã zhãrã wawi ěbasia. **3** Ab'aũ pũwũrũd'e b'asia wũẽrã pẽdrata, maũ izhima zebũrũza mawũã b'asia: Mũrã k'arebarua mũ jura b'ũ juwuad'eba. **4** Izhara arib'ae krĩña ěã b'ũta ewari bio basia, mawũãmima maũ tẽã izhikusa mawũãsia: Muãrã Daizezera wawi ěmina, miã zhãrã wawi ěmina, **5** naũ wũẽrã pẽdra miãseã nũmũba muãrã k'arebaya, manebũrũ baridua dugue nũmũta muãrã zrog'a ěbaya.

6 Maũta jarape Nok'o Jesũsbara mawũãsia: Ũrĩũdua nok'o bia ěãbara k'asia ad'ata. **7** ¿K'õbe Daizezebara k'areba ěka izha jurũkuad'ata izhaa b'ia b'ebũrũ ewarid'e, diamase? ¿Dããrã baika panuĩrã? **8** Muã marãã jaraya, k'adrũabai k'arebakuaya. Mawũãmima mũ Beubari Bape b'ad'ata zebũrũd'era, ¿mawũã soid'u b'era ũduika naũ druad'era?

Ne jarad'a zhãrã ũmeneba

9 Ũkũrũ ãzhikusa biata b'eba awũrũrãta yarebai eda b'ed'ebemata Jesũsbara ne jara mawũãsia: **10** Ũmakĩrã ũme wãsid'a Daizeze ded'a ewara maẽ zhiwid'id'e, ab'ara fariseo basia, dewarabemata rey Romanebemaĩta plata wid'ibari basia. **11** Fariseora ũta nũmepe zhiwid'i ari izhita jara mawũãsia: Daizeze, muã bũaa zhibia jiya mũrã zhãrã kĩrãk'a b'ũ ěãba, zhãrã b'ea nezrũgamiãta, bia ěãta, kĩma ěãta

eruk'ãimiãta. Murã miã naũ za rey Romanebemaïta plata wid'ibari kîrãk'a b'ũ ãã. **12** Murã nek'o ãã zhiwid'i b'id'abaria, maũta semanane oma ũme obaria, diez b'ũta ab'a buaa dia b'ũa jõma muã jidaburu. **13** Waya rey Romanebemaïta plata wid'ibarira wawara nũmepe miã ũtaa aku krîña ãbasia, awuaraburu trũã neãchi mawũãsia: Daizeze, murã sozuburiarua, murã k'azhirua omiã. **14** Muã marãã jaraya, maũ bed'ea ne ãã ded'aa wãsia dewarabema k'ãñabara. Bariduta zhi zromane b'ũra Daizezebara zhi zroma ããta b'ũya, waya zhi zroma ããne b'ũta zhi zromata b'ũya.

Jesúsba ibia jarad'a wũãwũãrãta

(Mateo 19:13-15; Marcos 10:13-16)

15 Wũãwũãrãta Jesúsma wesid'a ibia jara tõb'arikuamarãã, maũta izha jurũkuad'aba ũdud'ai kããsid'a. **16** Mawũã Jesúsbara trũkuape mawũãsia: Wũãwũãrã mũma idu zebidua, bueamarãũdua, naũrãne kîrãk'a izhi krîcha b'etru Daizezeta Nok'od'ebema. **17** Muã wãrĩnu marãã jaraya, iab'ũba Daizezeta Nok'od'ebemata wũãwũãne kîrãk'a krîcha ãburu maũnebemanerã ed'a wã ãã.

Kũrãta bara b'ad'a

(Mateo 19:16-30; Marcos 10:17-31)

18 Nok'oba Jesúsã wid'i mawũãsia: Miã ũrãg'abari, bũra biata b'ũa, ¿muãrã k'ãrãta oi barape Daizeze ũme b'ai jõ ããta jidaira?

19 Mawũã Jesúsbara mawũãsia: ¿Bũara murã k'ãrãã biata jaraburu? Miõta biata b'ũ ãã, awuaraburu biara ab'abai b'ũa Daizezeta. **20** Daizezeba arib'aemarãã jara b'ũra bũara k'awua b'ũta mawũã b'ũa: Kĩma ããta eruk'ãirãrũã. Miã bearãrũã. Nezrugãrãrũã. Zhãrã ũrũ sewa neburãrãrũã. Wawiarua bũ zezera bũ papara.

21 Mawũã izhara mawũãsia: Muãrã maũ jõma arib'ae b'ũa kũrã wed'auga.

22 Maũta ũrĩ Jesúsbara mawũãsia: Bũara wad'i ne ab'a arib'aeita wããã b'ũa. Bũa ne erub'ũta jõma nendope platara zuburia b'ea diadua, mawũãrã ne biata erub'aya ũtre. Aramaũne zepe mũta pẽwãdua.

23 Izha maũta ũrĩ k'ãbããã sopuasiasia biod'e bara b'ũba.

24 K'ãbããã sopuabũrũta Jesúsba ũdui mawũãsia: ¿Daizezeta

(Lucas 18:16)

Nok'od'ebemane ed'ara borekea ed'a wāna ēã ne bio erub'era!
25 Aguja uriad'e camellota audre bia berab'ari b'eya bara b'uta
 ed'a wāi k'āñabara Daizezeta Nok'od'ebemane.

26 Maūta ūrībūdabara mawūāsida: ¿Bara b'usida
 mawūāburu k'aita ēdruipe?

27 Mawūānaī Jesúsbara mawūāsia: Ēdruirā zhārāītara
 boreke ēāta, ēdrubi b'eya Daizezebara.

28 Mawũãĩ Pedroba mawũãsia: Daibara ne daid'era ãmaēnape buta pēwã b'ea.

29 Mawũãĩ Jesúsbara mawũãsia: Muã wārĩnu marãã jaraya, iab'auba deta ãmaērã, zhibarirãta, mebērãta, wũērãta, warrarãta ãmaērã, Daizezeta Nok'od'ebema k'area mawũã ãmaērã, **30** id'i ewade audre jidaya, ewari tēã nũmaĩta zeid'era jidaya Daizeze ũme b'ai jō ēata.

Jesúsba jarama ũbeata jarad'a izhi bead'aita

(Mateo 20:17-16; Marcos 10:32-34)

31 Jesúsbara doce izha jurũkuad'ata awuara jure edape mawũãsia: Dazhirã wārize wã Jerusalén pũwũrũed'a, aranaũne arimaē berab'ariya Daizezeba bed'eata jarabibarirãba b'ũd'apead'ata mũ Beubari Bape b'ũd'ebemata.

32 Mũrã chãb'arid'aya judiorã ēãta b'ea, mũrã āzhima sewak'au b'ũd'eba ik'azhirua jarad'aya, dau id'od'aya.

33 Ud'ape bead'aya, mawũãmina ewari ũbead'e piradrũya bead'ata.

34 Āzhara maũ sãwũãta k'awuad'a ēbasia, maũ bed'eara sãwũãta k'awuad'a ēbaera mawũã jarak'abũrũra.

Daũb'errea b'ũta ne ũdubid'a

(Mateo 20:29-34; Marcos 10:46-52)

35 Jesús Jericó pũwũrũ k'aita babũrud'era, daũb'errea b'ũta o k'aita jewed'a b'asia nebari wid'i b'ũta. **36** Maũne k'abanata berab'ari wãta ũrĩĩ wid'isia k'ārē k'awuaita. **37** Mawũē jarasid'a berab'ari wãta Jesús Nazared'ebemata. **38** Mawũãnaĩ nemi jĩgua mawũãsia:

¡Jesús, bũra rey David'eba uruta b'ũba mũrã sozuburiarua!

39 Mawũãĩ na kuataiba kēãsid'a chupeamarēã. Mawũãmina izhara wuaabũrũ nemi jĩgua mawũãsia: ¡Bũra rey David'eba uruta b'ũba mũrã sozuburiarua!

40 Mawũē Jesús pi nũmepe jarasia wed'amarēã izhima, aramaũne zei wid'ibũrũta, **41** mawũãsia: ¿Muã k'ārēta oita krĩĩnape? Mawũãĩ izhara mawũãsia: Nok'ó, mũta ne ũdubirua.

42 Mawũãĩ Jesúsbara mawũãsia: Bũra ne ũdu b'id'a, bũra soid'u k'ob'ũba ēdrũbũrũa. **43** Audre ēãne ne ũdusia, mawũē k'aid'u tebasia Daizeze ibia jara. Zhãrã jõmaũba maũta ũdud'ai ibia jarasid'a Daizezera.

Jesústa ũdu krĩna b'ad'a Zaqueoba

19 1 Jesús Jericó p̄w̄w̄rud'e ed'a zepe berab'ari wāta tebasia. 2 Mañe Zaqueo abadata rey Romanebemaíta plata wid'ibada nok'ota bara b'uba, 3 ũdu krĩna b'asia Jesús k'ai k'awuaita, mawũãmina k'abanaba b'e ēbasia wĩka b'uba. 4 Mawũē na wãēbape akũita bakurud'e ũtu wāsia mama berab'arii baera. 5 Jesús mama zepe ũtaa akub̄rud'e ũdui mawũãsia: Zaqueo, ññabasia ud'ub'aedua, m̄ id'ira ũnadrũibara b̄u ded'a.

6 Mawũãi izhira ññabasia ud'ub'aepe bia edasia sobia. 7 Maũta ũdud'ape j̄omaũba b̄i ēã jarasid'a, ũnadrũita deid'u wāsia baera k'azhirua omiã maē. 8 Mañe Zaqueo ũta n̄mepe Nok'o Jesúa mawũãsia: Nok'ó, m̄ã ne erub'ũta ēsadra diaya zuburia ked'ea, m̄ã ne iab'aud'eta zrugasib̄ur̄u j̄erũya diaya k̄imarē.

9 Mawũãi Jesúsbara mawũãsia: Naũ ded'abema id'i ēdr̄ub̄uda naũsid'a Abrahamneba uruta b'uba. 10 M̄u Beubari Bape b'ubara j̄urud'e zesia ēdr̄ubiita aduad'ata.

Ne jarad'a plata diez'deba

11 Maũta ãzha ũr̄i k'ob'ed'e Jesúsbara ne jarasia, maũnerã Jerusalén k'aita basi baera ãzhara kr̄ichasid'a Daizezeta Nok'od'ebema zeita aramaũta.

12 Mawũē Jesúsbara mawũãsia: Ũmakĩrã zhi zromata drua ãi wawara wāsia rey bape j̄erũya zeita. 13 Wãi nawed'a izhi nezok'arãta diez tr̄ũkuape plata waib'ua diasia diez minas, mobe mawũãsia: Naũba negocio oudua m̄u zeyeed'a. 14 Mawũãmina izhi drud'ebemabara jurade basia, mawũē zhārãta k'aid'u zok'asid'a mawũãnamarēã: Daibara kr̄ĩnana ēã naũ dai rey baira.

15 Rey bape j̄erũya zeb̄urud'era izhi nezok'arã izha plata ded'ekad'ata tr̄ub̄igasia k'ārē negociota osid'a k'awuaita ab'a ab'auba. 16 Mawũē naara zeb̄urubara mawũãsia: Nok'ó, b̄u mina ab'auba ganasia aud'u diez minas. 17 Mawũãi izhara mawũãsia: Biga, b̄ura nezok'a biata b'ua, wĩkata bia ob̄uruba b̄ura nok'ota b'aya p̄w̄w̄ur̄u diez ũr̄ũ. 18 Dewara zeb̄uruta mawũãsia: Nok'ó, b̄u mina ab'auba ganasia aud'u cinco minas. 19 Maũãbid'a mawũãsia: B̄usid'a nok'ota b'aya p̄w̄w̄ur̄u cinco ũr̄ũ.

20 Dewara zepe mawũasia: Nok'ó, bu mina za b'ua, muãrã wuag'a erub'asia wua zaked'e. **21** Mũrã bu k'area perasia, buara plata jidaita zhãrã zarea zok'a b'ua, aramaüne bura zhãrã trajad'ad'eba plata jida wã. **22** Mawũãĩ reybara mawũasia: Bura nezok'a biata b'u eã, ari buzhi bed'ead'eba muã jaraya bura wãẽãburua. Mobera buara k'awua b'asia mũrã zhãrã zarea zok'abarita, aramaüne zhãrã trajad'ad'eba plata jida wãta. **23** ¿Mawũãta k'ãrẽã mu platara ed'a b'u eãbasi bancod'e? Mawũãrã mu jërũya zeburud'era jidak'ausia bancod'eba ganaburuta. **24** Mawũãpe k'irãbita k'ob'ea mawũasia: Mina jãrĩ edaudua, mobe diaudua mina diez erub'ua. **25** Mawũãĩ ãzhara mawũãsid'a: Nok'ó, izhara erub'ua mina diez. **26** Mawũãnaĩ mawũãsia: Muã marãã jaraya, zhi erub'uaara ed'a diaya. Mawũãmina zhi ne eãrã wĩka erub'usid'a jãrĩña. **27** Mu jura b'eba mu ãzhi rey baita krĩñana eãsid'a naĩnu weudua, mobe otatukuaudua mu k'irãbita.

Jesús ed'a wãna Jerusalénne

(Mateo 21:1-11; Marcos 11:1-11; Juan 12:12-19)

28 Maũta jarape Jesús na wãsia wãrĩze Jerusalén pũwũrũed'a. **29** Pũwũrũ Betfagé k'aita, Betania pũwũrũ k'aita zeburuta, Olivo k'atuma abadaid'u zeburud'era Jesúsbara izha jurũkuad'ata ùme zok'aburuta, **30** mawũasia: Pũwũrũ zakeid'u wãũdua jari k'irãbita tab'uid'u. K'ãma ed'a wãbũdad'era ùdud'aya burro kũrãta jũ numuta, maũ wad'i miõba atauk'a, maũta eñape weudua. **31** Iab'auba wid'iburuta: ¿K'ãrẽã eña k'opanũ? ara, Nok'oba nesid'a, audua.

32 Mawũã zok'aburuta wãbũdad'era ùdusid'a izha jarad'a k'irãk'a. **33** Burro kũrã eña k'opanũne zhibarirãbara mawũãsid'a: ¿K'ãrẽã eña k'opanũ?

34 Mawũãnaĩ ãzhara mawũãsid'a: Nok'oba nesid'a.

35 Aramaüne wesid'a Jesúsma, mobe wua ãzhid'e ãneb'ari panuta burro kũrãne ùrũ k'ob'ud'ape Jesús b'aribisid'a. **36** Bia edabũdata izhi wã maẽ zhãrãbara ãzhid'e wua ãneb'ari b'eta ewarazoasid'a od'e. **37** Olivo k'atumaneba ed'aa wãbari k'aita zebũdad'era, izhi pẽwã b'eta k'abanarã jõma sobiabũdaba nemi jĩgua Daizeze ibia jarasid'a, ne jõmaũ biata oburuta ùdud'apead'a k'area. **38** Maũnerã mawũãsid'a:

¡Ibia jarad'aya Reyta Daizezed'eba zeburura, k'õbebaira

Daizeze bawara adu-a b'eya ũtrera, izhira zhi zroma
ũtrera! *(Salmos 118:25-26)*

39 Maũ k'area fariseorã ũkurũbara k'abanane ed'auga
mawũãsid'a: Miã ũrãg'abari, kēãdua bũ pēwã b'era.

40 Mawũãnaĩ izhara panaũ mawũãsia: Mũã marãã jaraya,
naũrãta chupead'ara, waya mong'arata b'ugadrũd'aya.

41 Aramaũne Jerusalén k'aita zeburũd'era aku maũ
pũwũru k'area jēgaburũta, **42** mawũãsia: ¡Biga bak'ausia
id'i ewade bũbid'a k'awuasiburũ bũ k'aid'eba adu-a
nũmaĩnebemata! Mawũãmina maũ bũara k'awua ēãba ũdu
ēã. **43** Bũ ũrũbemata ewarita zeya, maũnerã bũ jura b'ebara
bũra pũrrabũdata bũ aud'ura egorota kuad'aya, mong'arata
k'arawad'aya, aramaũne pũrrad'ape baridũareba zuburia
od'aya. **44** Bũta bog'ozoa egorod'e b'aebibũdad'era zhãrã
bũd'ebema jõma beakwad'aya. Aramaũne bũd'ebema mong'ara
ab'ari mong'ara ũrũbid'a k'ob'ũd'a ēbaya. Mawũã od'aya bũara
k'awua ēbad'aba Daizezeba mũ zok'ad'ata bũ ēdrũbid'e.

Jesúsba miti ēã od'a Daizeze deta

(Mateo 21:12-17; Marcos 11:15-19; Juan 2:13-22)

45 Jesús ed'a wãsia Daizeze ded'a ewara maē, mobe jõma
ãĩ jũrekuasia mama ne nendo b'eta ne eda b'eta. **46** Maũnerã
mawũãsia: Naũenabemata zhi b'ũmata mawũã b'ua: Mũ dera
zhiwid'ibada dea. Mawũã b'ũd'era marãbara nezrũgamiãrã de
babi nũmũk'ãrĩna.

47 Jesús ewariza miã ũrãg'a b'asia Daizeze ded'a ewara
maē. Maũnerã sacerdoterã nok'orãba, ũrãg'a Moiséd'e
jarabadaba, nok'orãba bea krĩna b'esia. **48** Mawũãmina
k'awuad'a ēbasia sãwũã bead'aita, jõmaũba izhi bed'eara
kĩrãkuita ũrĩ b'eba.

Zareata Jesúsde

(Mateo 21:23-27; Marcos 11:27-33)

20 1 Ewari ab'a Jesús Daizeze ded'a ewara maē zhãrã
ũrãg'a nũmũta bed'ea biata jarak'a nũmũne zesid'a
sacerdoterã nok'orãta, ũrãg'a Moiséd'e jarabadaba nok'orã
bawara. 2 Mobe bed'eabũdata mawũãsid'a: Daia jaradua,
¿k'aiba obi b'ũ b'ua ob'ũra? ¿O k'aiba diasĩ k'ãwũã zarea
nũmaĩrã?

3 Mawũanaĩ Jesúsbara panaũ mawũãsia: Muãbid'a marãã wid'iya, panuũdua. **4** Zhãrã buru k'oemareã Juan, ¿Ûtrebemaba zok'asika o zhãrãba?

5 Mawũãĩ ãzhirãĩnu mawũãsid'a: Dazhirãba Ûtrebemaba zok'asia ad'ara, ¿mobera k'ãrẽã ijãna ëbasi aya? **6** Dazhirãba zhãrãba zok'asia ad'ara, dazhirã zhãrã jõmaũba mong'araba b'ata jidad'aya k'awua b'e baera Juan Daizezeba bed'eata jarabibarita b'ad'ata.

7 Æzhara panaũbũdata k'awuad'a ëã asid'a k'aiba zok'ad'ara.

8 Mawũanaĩ Jesúsbara mawũãsia: Muãbid'a marãã jara ëã k'aiba obi b'ura muã ob'ura.

Uvad'e trajabadata bia ëãta b'ead'a

(Mateo 21:33-44; Marcos 12:1-11)

9 Maũ tẽã zhãrã k'ob'ea ne jarak'a mawũãsia: Õmakĩrãba uvata upe uvad'e trajabadaa arrendasia, mobe ãĩ wãsia ewari dããrãena. **10** Uva b'habada ewade nezok'ata zok'asia uvad'e trajabadama, diad'amarẽã uva izhaa diad'ai b'uta. Mawũãmina uvad'e trajabadabara jirachi jidasid'a, aramaũne buesid'a juwuaawa. **11** Wakusa zok'asia nezok'a awuruta, maũsid'a jirachi jidasid'a, ik'azhirua jarasid'a, aramaũne buesid'a juwuaawa. **12** Wakusa zok'asia nezok'a zhi ùbeata. Æzhara maũsid'a ãĩ juresid'a pugabi.

13 Mawũẽ uva zhibaribara izhikusa mawũãsia: ¿Muã k'ãrẽta oi baraba? K'õbera muãrã zok'aya mu warra muã kuãg'ata, baucha izhi ùdubũdad'era wawiad'aya. **14** Mawũãmina uvad'e trajabadabara ùdud'ai ãzhirãĩnu mawũãsid'a: Ne zhi zezed'era naũba jidaya, mawũẽ bead'aya, izha jidaita b'ura aramaũne dazhirãba jidad'aya. **15** Aramaũne uvad'ebara ãĩ juresad'ape beasid'a. ¿Aramaũnerã uva zhibaribara sãwũã okuaipe? **16** Wãpe uvad'e trajabadara beakuaya, mobe izhi uvara chãb'ariya awururãã. Zhãrã k'ob'ebara maũta ùrĩnaĩ mawũãsid'a: ¡Maũnebara दौरa Daizezeba k'arebaid'e b'ua!

17 Mawũanaĩ Jesúsbara ãzhi aku mawũãsia: ¿Mobera k'ãrẽpe aramaũ k'ĩrãk'a mu seribid'a ëãnebemata zhi b'umarã?:

¿Jara b'ũ ëka de obadaba mong'ara seri ëãne

b'ud'apead'ara wag'auta b'esita? (Salmos 118:22)

18 Iab'a maũ mong'ara ùrũ b'aera b'ug'uzoaya, maũ mong'arata iab'au ùrũ b'aera naũsãña.

Rey Romanebemaíta plata diabadad'ebema

(Mateo 22:15-22; Marcos 12:13-17)

19 Sacerdoterā nok'orābara ūrāg'a Moiséde jarabadabara aramaíta jida krĩnasid'a mawũã ne jaraburubara āzhita jaraburuta k'awuabudaba. Mawũãmima wawiasid'a zhārāta.

20 Mawũẽ zhārāta zok'asid'a Jesúa biarā kīrāk'a bed'ead'amarēã, aramaüne wāẽã bed'eabid'ape chāb'arid'aita nok'o Roma bid'ata b'ua. **21** Mawũẽ maūrābara wid'i mawũãsid'a: Miã Ūrāg'abari, daiba k'awua b'ed'era bua jara b'ura bu ūrāg'ara jipa b'ua, buara miōta awuara eda ēã, awuaraburu Daizeze ota jara b'ua wārāne. **22** ¿Dazhirābara diasia b'uka rey César plata diabadara, o b'e ē?

23 Jesúsbara k'awuasía āzhara bī ēã oita k'ob'eta, mawũẽ mawũãsia: ¿Mūrã k'ārēã wāẽãbid'aita k'opanũ? **24** Muãã ūdubiudua monedata. ¿Naũnerã k'ai zata nũmũ, k'ai trũta b'ũ nũmũ?

Mawũãĩ panaũ mawũãsid'a: Césard'ea.

25 Mawũãnaĩ Jesúsbara mawũãsia: Césard'era César diaudua, Daizezed'era Daizezea diaudua.

26 Aramaüne wāẽã bed'eabi b'ed'a ēbasia zhārã daid'ura, awuaraburu akudruape bia panaũburuba chupeasid'a.

Beud'ata piradrud'aid'ebema

(Mateo 22:23-33; Marcos 12:18-27)

27 Maũne saduceorāta ũkuru zesid'a, maūrābara jara b'ea beud'ara piradru ēãta, mawũẽ wid'i, **28** mawũãsid'a: Miã Ūrāg'abari, Moisébara dazhirāita b'ud'ata mawũãsia: Iab'au mebeata wũērã erub'ud'e beuburuta warrarāta āmaẽ ēburũ, maũ wũērã zhi mebeaba edaibara, aramaüne zhi mebea beud'ata warrarã barabiya. **29** Mebērāta siete pāina bazhia, nabemata miã k'āĩpe beusia warrarã ne ēã. **30** Zhi ũmeba k'āĩpe maũsid'a beusia warrarã ne ēã. **31** Zhi ũbeaba k'āĩsia. Mawũã k'āĩsid'a āzhi siete jōmaũba, aramaüne bekuasia warrarã āmaẽna ēã. **32** Nũmũne beusia wũērāsid'a. **33** Beud'ata piradrubudad'era, ¿āzhirānebemabara sãũba izhi wũērã baipe mawũã sieteba āzhi wũērã babid'apead'ara?

34 Mawũãnaĩ Jesúsbara panaũ mawũãsia: Naũ ējũãne b'era miã k'āĩbada. **35** Mawũãmima Daizezeba ũtre b'eabigaita

beud'ata piradrubudad'era miã k'ãina eã. **36** Mobebaira wueta beud'a eãba ángelerã kírãk'a b'eaya, Daizeze warrarãta b'eaya beud'ata piradrubudaba. **37** Beud'ata piradrud'aid'ebema Moiséba k'awuabid'ata uruta numana maëbara jara b'ua Daizezera Abraham Zhibarita, Isaac Zhibarita, Jacobo Zhibarita. **38** Aramaünerã Daizezera beukuad'a Zhibari eã, awuaraburu zok'ai b'e Zhibaria, izhima maürã jöma zok'ai b'ea.

39 Mawüãĩ ürãg'a Moiséd'e jarabadaba üküruba panaü mawüãsid'a: Miã Ürãg'abari, buara bia jaraburu.

40 Mawüãnape wueta k'ãrẽ wid'id'a ebasia.

¿K'aid'eba uru zhãrã Êdrubira?

(Mateo 22:41-46; Marcos 12:35-37)

41 Mobeburu Jesúsbara mawüãsia: ¿Zhãrãbara jara panuka zhãrã Êdrubira David'eba uruta? **42** Davidbara Salmo librod'e mawüãsia:

Daizezebara mu Nok'oa mawüãsia: Mu juwua araare jewed'aru,

43 bu jura b'eta muã bu jëru edre b'üyeed'a. (Salmos 110:1)

44 Davidba mawüã izhi Nok'oa ad'ara, ¿sãwüã bari k'ãwüta izhid'eba uruta b'aipe?

Ürãg'a Moiséd'e jarabadad'ebema

(Mateo 23:1-36; Marcos 12:38-40; Lucas 11:37-54)

45 Zhãrãbara jömaüba üri k'ob'ed'e Jesúsbara izha jurukwad'aa mawüãsia: **46** Kírãkuita b'eaudua ürãg'a Moiséd'e jarabada k'area, zhi zromane tebaita wua eid'u drasoja jü teba krĩnadea, äzhi wawia salud'aita krĩnadea pururud'e k'abana maërã, nok'orãta jewed'abari maë jewed'a krĩnadea de zhi jurebada nume maërã, nok'orãta jewed'abari maë jewed'a krĩnadea nek'od'e trübudad'era. **47** Deta wüërrã pëdrarãneta jãri b'ea, mobe zhãrãma bia numaita dããrã zhiwid'ibada. Mañeba maürã Daizezebara audre pua k'awua oya.

Wüërrã pëdraba ofrenda diad'a

(Marcos 12:41-44)

21 1 Jesúsbara üdusia bara b'e bioba plata ed'a kenab'ari k'opanuta ofrenda kenab'aribada maë. **2** Dewara üdusia wüërrã pëdra k'ãbãëã zuburia b'üba moneda zakerãta

ũme ed'a kenab'ariburuta. **3** Mawũẽ mawũãsia: Muã wãrĩnu marãã jaraya: Naũ wũẽrã pẽdra zuburia b'ubara jõmaũ audre ed'a kenab'ariburua. **4** Wuaabemabara ofrenda Daizezeitara ed'a kenab'aribuda plata aud'ubemata, mawũãmima naũ wũẽrãbara zuburia b'ud'e jõma ed'a kenab'ariburua izhi nek'oita erub'ad'ata.

Daizeze de ãrĩnaĩnebema
(Mateo 24:1-2; Marcos 13:1-2)

5 Ëkũruba jara k'opanasia Daizeze dera bi-ia onũmũta mong'ara bi-ia ked'eba, ne bi-ia ked'eta diad'apead'aba, maũne Jesúsbara mawũãsia: **6** Marãba naũ aku k'ob'ed'ebema ewarita zeya, maũnerã mong'ara ab'ari mong'ara ùrũbid'a k'ob'a ëbaya ãrĩbudaba.

Sãwũãĩnebema ëjũã jõi nawed'a
(Mateo 24:3-28; Marcos 13:3-23)

7 Mawũãĩ wid'i mawũãsid'a: Miã Ùrãg'abari, ¿sõmbed'epe Daizeze deta mawũã ãrĩnaĩrã? ¿Sãwũãĩpe maũta arimaẽ berab'ariira?

8 Mawũãnaĩ Jesúsbara mawũãsia: Kĩrãkuita b'eaudua miõã zhi sewabid'a ëbaita, nũmũne bio sewata mũneba zebudabara mawũãnaña: Mũrã zhãrã ãdrũbia, ëjũã aduaira k'aita basia. Maũnerã maũrãta pẽwãrãũdua. **9** Marãbara ùrĩnaña zhõta, nok'o bawara zhõ nũmeta, maũnerã perarãũdua, naara mawũã berab'ariibara, mawũãmima wad'i ëbaya ewari nũmũta jõĩrã.

10 Dewara mawũãsia: Drua tab'eta drua awũrũta tab'e bawara zhõnaña, nok'orãta nok'orã awũrũ bawara zhõnaña. **11** Menajacha nũmeña ëjũã ureta, baridu maẽ nũmeña jarrabata puata. Dazhi perata ùdud'ak'a zromata ùdud'aya bãjãne.

12 Mawũãmima maũ jõmaũ nawed'a marã jidakuad'aya, marã zuburia od'ai k'area pẽwãnaña. Marã chãb'arid'aya de zhi jũrebadata nũme maẽ, cárcel nũme maẽ. Marã eded'aya reyrã kĩrãbita, nok'orã kĩrãbita mũ k'area. **13** Aramaũne marãbara mũnebemata jarad'aya. **14** Sod'e k'ob'ũudua nawed'a krĩchad'a ëbaita sãwũã panaũnaĩta mazhikusa zhi k'arebaita. **15** Muãbũrũ marãã diaya bed'eata, krĩchata, maũnebema ãña panaũna ëbaya miã mawũã ëãta jarad'a ëbaya marã

jura k'ob'ebara. **16** Marã chãb'arid'aya ari mazhi zhibarirãba, mazhi mebērãba, mazhi ɰrerãba, mazhi bawara zhibiarãba. Marãnebema ũkuru beakud'aya. **17** Jõmaũba marã jurad'aya mu k'area. **18** Mawũamina marã burud'ebema miã bud'a ab'abid'a adua ěã. **19** Zuburiata zrog'a b'ed'e ědrubid'aya mazhi jawurera.

20 Jerusalén ɰwɰurɰta soldaorãba ɰrrabɰdata ũdubɰdad'era, k'awuaudua ārĩnaĩta arabata. **21** Mobebaira Judea drud'e b'era merũ wãěbaudua k'atumaěna. Jerusalénne b'era ãĩ wãũdua, meã b'era ed'a zerãũdua. **22** Maũ ewadera Daizezebara zuburia okuaya, aramaũne jõma arimeã berab'ariya maũěnabemata zhi b'umata. **23** jB'io'oa b'era, wũãwũã jud'ebema erub'era zuburiad'aya maũ ewadera! Aramaũne puata k'ãbãěã nũmeña drud'e, aramaũne Daizeze kĩrũbita nũmeña Jerusalén ũrũ. **24** ũkuru kuchoba bead'aya, ũkuru jidad'ape druaza eded'aya. Aramaũne Jerusalén judĩorã ěãba edre erubarab'aya Daizezeba b'ud'a ewarita arabayeed'a.

Jesús zeid'ebema

(Mateo 24:29-35, 42-44; Marcos 13:24-37)

25 Neid'a ũdud'aya ũmadauta, jed'ek'ota, chĩdau jizoa nũmɰta. Druad'era zhãrã pera k'awua ěã jirpaneña pusata bomatu b'ae nũmu jĩguaba. **26** Zhãrã peraba nomadrud'aya drua sãwũã berab'ariita k'awuad'a ěãba, ne zarea zromarãta bãjãnebema ɰrũderread'aya. **27** Mobeburu ũdud'aya mu Beubari Bape b'ad'ara jãrãrãne uruta zarea bara k'ãbãěã kĩrãwãrẽã. **28** Mawũã berab'ari busad'ewad'era wãnigaudua, mobebaira marã ědrũira k'aita basia.

29 Dewara ne jarak'a mawũasia: Akaudua bakuru higerata, jõma bakuru nũmeta. **30** Wikubɰdata ũdubɰdad'era marãbara k'awuabada poag'a k'aita bata. **31** Aramaũ kĩrãk'a mawũã berab'ari busad'ewata ũdubɰdad'era k'awuaudua k'aita bata Daizezeta Nok'od'ebemata.

32 Muã wãrĩnu marãã jaraya, zhãrã b'era neba ěwed'a muã jara nũmũrã jõma arimaě berab'ariya. **33** Bãjã, drua nebaya, mawũamina mu bed'eara bari neba ěã.

34 Mazhikusa kĩrãkuita b'eaudua, mazhi soba krĩñane b'earãũdua, ituaba beu b'earãũdua, naũ ějũãnebemata krĩcha b'earãũdua. Mobed'eba mũrã aritiaud'e marã ũrũ ze ěbaya

jari ewadera. **35** Mūrã zeya druad'e zhārã b'e jōmaũ ũrũ. **36** Mawũẽ kīrākuita b'eaudua, baridu ũmadaud'e zhiwid'i b'eaudua, aramaũne ēdrud'aitrũ b'eaudua ne bio mawũã menajacha busad'ewaid'era. Mawũārã k'ārẽã perad'ai ne ẽã k'ob'eaya mũ Beubari Bape b'ad'a kīrãbita.

37 Jesús ewarid'era miã ũrãg'a b'asia Daizeze ded'a ewara maẽ. Diamasera wãpe chub'e b'asia k'atuma Olivo abada maẽ. **38** Diaped'ara zhārã jōma izhima ze b'easia izhi ũrãg'ata ũrĩnaĩta Daizeze ded'a ewara maẽ.

Krīcha jurud'apead'a Jesús bead'aita

(Mateo 26:1-5, 14-16; Marcos 14:1-2, 10-11; Juan 11:45-53)

22 1 K'aita bata nũmasia fiesta pan ne oreguea ne ẽã k'obadata, maũta jarabada Egiptod'eba ẽzoad'ata krīchabadata. **2** Sacerdoterã nok'orãta b'era ũrãg'a Moisé'd'e jarabadata b'era krīcha jurũ b'easia Jesús sãwũã bead'aita, āzhara wawia b'e baera zhārã b'eta.

3 Maũne ātõmiãta ed'a wãsia Judad'e, ijaramiã trũta Iscariote basia. Jesúsba jurũkuad'ata maũta zhi doce basia.

4 Maũta wãpe sacerdoterã nok'orã bawara, Daizeze de akũbada nok'orã bawara bed'easia Jesús sãwũã chãb'arikuita.

5 Mawũẽ āzhira sobiad'ape jarasid'a plata diad'aita. **6** Izhara ijãpe kīrākuita b'esia sãwũã chãb'arikuita zhārãba k'awuad'a ẽãne.

Zhiko od'apead'a Jesũita

(Mateo 26:17-29; Marcos 14:12-25; Juan 13:21-30)

7 Ewari arabasia pan ne oreguea ne ẽã k'obadata, maũnerã oveja zaketa bea bazhid'a Egiptod'eba ẽzoad'ata krīcha k'od'aita.

8 Maũne Jesúsbara Pedrotã Juanta zok'abũrũta mawũãsia: Egiptod'eba ẽzoad'ata krīcha k'obadata od'e wãũdua k'od'aita.

9 Mawũãĩ āzhara mawũãsid'a: ¿Bũara sãma od'aita krĩnape?

10 Mawũãnaĩ izhara mawũãsia: Pũwũrud'e marã ed'a wãbũdad'era ũmakĩrãta daucha zeya zok'od'e baniã ak'ob'ũta. Maũ k'aid'u wãũdua deid'u bayeed'a. **11** Mobe zhidekũa mawũãũdua: Miã ũrãg'abariba mawũãsia: ¿Kũd'a sãma b'ũ Egiptod'eba ẽzoad'ata krīcha k'obadata mũã mama k'oirã mũã jurũkuad'a bawarauba? **12** Izhara marãã ũdubigaya kũd'a ũrũbema kũd'a zromata zhi araa omata, mama zhiko oudua.

13 Mawũãĩ wābudad'era izha jarad'a kīrāk'a ũdusid'a. Mawũ osid'a Egiptod'eba ězoad'ata krīcha k'obadara.

14 Nek'oita arababurud'era Jesús nek'oita jewed'asia, izhi bawara jewed'asid'a izha zok'akuad'ata b'esid'a. 15 Maũnerã mawũãsia: ¡Naũ k'ãwũã Egiptod'eba ězoad'ata krīcha k'obadata muãrã marã bawarauba k'o krīña b'asia mũ zuburiai nawed'a! 16 Muã marãã jaraya, muãrã wueta k'o ěãta arib'ae nũmiburud'eburu k'oya Daizezeta Nok'o maẽ.

17 Mobeburu vino copad'e jiraedape maũbari Daizezea zhibia jipe mawũãsia: Naũta doudua, mazhirãĩnu jed'eका doudua. 18 Muã marãã jaraya, muãrã naũ vino wueta do ěãta doya Daizezeta Nok'o maẽ.

19 Mobeburu pan jiraedape maũbari Daizezea zhibia jipe b'ũape ded'ekaburuta mawũãsia: Naũ mũ k'akuata marãbari chãb'ariya, naũta k'ãwũã o b'audua mũta krīchabudata.

(Lucas 22:15)

20 Ab'arika oburuta nek'ope vino copad'e jiraedape mawũasia: Naũ vino copad'era Daizezeba zhãrã êdrubiid'ebemata zhiwid'ita nũmeña mũ wad'eba, murã marãbari wa erezoaya. **21** Mũta chãb'ariira mũ ùme äba nek'o k'ob'ua. **22** Wãrãnebai mũ Beubari Bape b'ura säwũã berab'arii b'ud'e berab'ari wã, j̄mawũãmina zuburiaya mũ chãb'ariburura!

23 Mawũãĩ äzhirãĩnu bed'easid'a äzhirãnebemabara k'aiba mawũã oita.

Zhi zroma zhãrã arib'ae b'uta

24 Äzhirãĩnu bed'easid'a äzhirãnebema k'aita zhi zroma k'awuaita. **25** Maũne Jesúsbara mawũasia: Naũ ëjũãne reyrãta b'ebara zhãrã äzhi edre erunũmeã, mawũã zhãrã ũrũ nũmerã jarabada biata obadata. **26** Mawũãmina marã mawũã b'earãũdua, awuaraburũ marãnebemata zhi zromata b'ura zhi zroma ëãne b'aibara. Nok'ota b'ura nezok'a kãrãk'a b'aibara. **27** ¿Sãũta zhi zromape nek'oita jewed'abarita o zhãrã nediabarita? ¿Nek'oita jewed'abarita zhi zroma ëka? Mawũãnerã murã marãne ed'a b'ua nezok'a kãrãk'a.

28 Marã mũ bawara b'ea mũ bĩ ëã o b'eid'u. **29** Mawũẽ muãrã nok'ota b'ũkuaya mũ Zezeba mũta nok'ota b'ud'a kãrãk'a. **30** Aramaũne marã nek'od'aya baniã dod'aya mũta Reyta b'ua mã. Maũnerã marã bugue chub'ed'e nok'ota jewed'ad'aya k'awua od'aita Israel warrãrã doced'ebemata.

Jesúsba jarad'a Pedroba ũduk'a aita

(Mateo 26:31-35; Marcos 14:27-31; Juan 13:36-38)

31 Dewara Nok'o Jesúsbara mawũasia: Simón, Simón, ätõmiãbara marã wid'isia soid'u k'ob'ei k'awuaita jãrãweita trigo kãrãk'a. **32** Mawũãmina murã bu bari Daizezea zuburia bed'easia, mũnebema ijã b'uta kenab'ari ëbamarãã. Mawũẽ buta wakusa mũ pẽwãburud'era jipa nũmeãĩta k'arebarua buzhi mebãrãta.

33 Mawũãĩ izhara mawũasia: Nok'ó, murã bari bu ùme cárceld'e ed'a wãĩta b'ua ëã, awuaraburũ bu ùme beuisid'a b'ua.

34 Mawũãĩ Jesúsbara mawũasia: Pedro, muã buaa jaraya, gallo id'ira beru ëbaya bua mũ ũduk'ata jarama ũbea jara ëwed'ara.

Zūbita, wūābita, kuchota jarad'a

35 Tēāne Jesúsbara āzhaa mawūāsia: Muā marāta zūbi ne ēā, wūābi ne ēā, sandalia ne ēā zok'asid'era, ¿marā ne wāēāsīd'ak'a?

Mawūāī āzhara mawūāsīd'a: Miā k'ārēta wāēāna ēbasia.

36 Mawūānaī mawūāsia: Id'ira zūbi erub'ubara ataurua, wūābisid'a ataurua, kucho ne ēā b'ubara buzhi wuata nendope edarua ab'a. **37** Muā marāā jaraya, mūnebemata wad'i arimaē berab'arii bara zhi b'umata mawūā b'uta: Ab'arika edasid'a bia ēā omiārā bawara. Aramañne mūnebemata b'u tab'ura arimaē berab'ariya.

38 Mawūāī āzhara mawūāsīd'a: Nok'ó, kucho ūme za b'ua. Mawūānaī izhara mawūāsia: K'āūba.

Jesús zhiwid'id'a Getsemaníne

(Mateo 26:36-46; Marcos 14:32-42)

39 Mobeburu izhi wā k'awa b'u kīrāk'a wāsia Olivo k'atumañnu, mañnerā izha jurukwad'asid'a wāsīd'a k'aid'u.

40 Mañnu jūēburud'era mawūāsia: Zhiwid'iudua wāēāna ēbaita.

41 Mobe izhira āzhi maēbara arajīga wāpe sāk'ok'od'e k'ob'epe zhiwid'iburuta, **42** mawūāsia: Zeze, buma bigaburu mūrā zuburiabirārūā, mawūāmina arib'aerārūā muā krīñata, awuaraburu arib'aedua buzha krīñata.

43 Mañne ángel ūtrebemata zhi ūdubisia zareata diaita.

44 Mawūē sopua k'ob'uid'u zhiwid'isia audre zarea. Mañnerā izhi juara wa kīrāk'a waib'ua erezoasia b'ae busita egoroid'u.

45 Zhiwid'i nūmanata piradrūpe izha jurukwad'ama zeburud'era ūdukuasia k'āīgue nūmūta sopuaba. **46** Mawūē mawūāsia: ¿K'ārēā k'āīgue nūmū? Pirab'ariudua, zhiwid'iudua wāēāna ēbaita.

Jesús jidad'apead'a

(Mateo 26:47-56; Marcos 14:43-50; Juan 18:2-11)

47 Jesús wad'i bed'ea k'ob'ud'e zhārā bio zesid'a. Mañne Juda abadata doced'ebemata na taiba Jesús orrasia kīrāma nigaita. **48** Mañne Jesúsbara mawūāsia: Juda, ¿būara k'āwūā nigaburuba chāb'ariburuka mu Beubari Bape b'ura?

49 Izha jurukwad'ata izhi bawara k'ob'ebara sãwũ berab'ariita k'awuad'ape mawũãsid'a: Nok'ó, ¿tud'aika kuchoba?

50 Aramaũne ãzhid'ebema ab'aũba tusia sacerdote wag'au nezok'ata, mawũẽ urawesia kũwũru juwua araarebemata.

51 Mawũẽ Jesũsbara mawũãsia: K'ãmabai idaribirua.

Mobe kũwũru tũb'ari b'ebisia. **52** Mobe bũru Jesũs bed'eabũruta, sacerdoterã nok'orãta, nok'orã Daizeze de akũbadata, nok'orãta izhi eded'aita zebũdaa mawũãsia: ¿Mũrã nezrugamiã kĩrãk'a kuchoed'a bakurued'a zebũdak'a? **53** Mũ marã bawara ewariza Daizeze ded'a ewara maẽ b'asid'era marãbara mũrã jidad'a ěbasia. Mawũãmina marãba k'ãwũã od'ai ewaria, Daizezeba idaribibũrũba ãtũmiãba zarea k'ãwũã oi ewaria.

Pedroba ũduk'a ad'a Jesũs

*(Mateo 26:57-58, 69-75; Marcos 14:53-54, 66-72;
Juan 18:12-18, 25-27)*

54 Aramaũne jidad'ape edesid'a sacerdote wag'au ded'a. Pedrora arajĩga k'aid'u b'asia. **55** Maũnerã ũkũrũra drog'oa ěsadra tebũ puad'ape arak'awa jewed'asid'a. Pedrosid'a jewed'asia ãzhi bawara. **56** Maũne nezok'a wũērãba tebũ maẽ jewed'a k'ob'ũta ũdui akũpe mawũãsia: Naũsid'a b'asia Jesũs bawara.

57 Mawũãmina izhara merãbũruta mawũãsia: Wũērã, mũã maũ ũduk'a.

58 Audre ěãne awũrũba ũdupe mawũãsia: Bũsid'a k'ãũrãnebema.

Mawũãĩ Pedrobara mawũãsia: Mũrã izhi ěã.

59 Dããrãne awũrũba mawũãsia: Naũsid'a wãrĩnu Jesũs bawara b'asia, Galilead'ebemata k'ob'ũa.

60 Mawũãĩ Pedrobara mawũãsia: Mũãrã k'awua ěã bũa k'ãrẽ jara k'ob'ũra.

Maũ daucha izhi wad'i bed'ea k'ob'ũd'e gallo berusia.

61 Maũne Nok'o Jesũs pũrũwape akũsia Pedrora, mobebũru Pedrobara bude basia Nok'o Jesũsba mawũãnata: Gallo berui nawed'a bũara mũ ũduk'ata jarama ũbea jaraya. **62** Mawũẽ Pedrora ãĩ wãpe jĕgasia k'ãbãĕã sopua.

Jesús ud'apead'a*(Mateo 26:67-68; Marcos 14:65)*

63 Soldaorā Jesús aku eruk'opanūbara āzhima sewak'au b'ud'eba jirachi jirpanesia. **64** Dabū pārinape kīrāma jirachi jirpanūta wid'i mawūāsīd'a: Arimaē jaradua, ¿bura k'aiba jirachiburu?

65 Aramaūne ik'azhirua jara jirpanesia ne awuruta bio jara.

Jesús eded'apead'a wag'aurā kīrābita*(Mateo 26:59-66; Marcos 14:55-64; Juan 18:19-24)*

66 Ūnadruburud'era zhi juresid'a nok'orā pūwurud'ebemata, sacerdoterā nok'orāta, ūrāg'a Moisés'e jarabadata, mobe nok'orā wag'aurāma eded'ape mawūāsīd'a: **67** ¿Bura zhārā Ēdrubika? Daia jaradua.

Mawūānāi mawūāsia: Muā marāā jaraburūsid'a marābara ijāna ēā. **68** Maūēnabemata muā marāā wid'ira marābara panaūna ēā, miā murā ēnetad'a ēā. **69** Mawūāmina id'id'eba mu Beubari Bape b'ura jewed'aya Daizeze zhi zroma juwua araare.

70 Mawūāi jōmaūba mawūāsīd'a: ¿Aramaūnerā bura Daizeze Warrak'a?

Mawūānāi izhara mawūāsia: Ara mazha jarabuda murā maūta.

71 Mawūāi āzhara mawūāsīd'a: ¿Izhi ūrū k'ārēta āmaña jarad'amarēā nesid'a b'eaibe? Jipa dazhirāba ūrībuda izhi id'eba.

Jesús eded'apead'a Pilato kīrābita*(Mateo 27:1-2, 11-14; Marcos 15:1-5; Juan 18:28-38)*

23 1 Mobeburu jōma piradrud'ape Jesús edesid'a nok'o Pilatoma. 2 Mobe ji mawūāsīd'a: Naū daibara ūdusid'a zhārāta nok'orā bawara kīrūbiga b'uta. Jara b'ua rey César plata diabadara diad'a ēbaita, jara b'ua izhira zhārā Ēdrubita Reyta.

3 Mawūānāi Pilatobara wid'i mawūāsia: ¿Bura Rey judiorāneka?

Mawūāi izhara panaū mawūāsia: Ara buzha jaraburu.

4 Mawūāi Pilatobara sacerdoterā nok'orāta k'ob'ea, zhārā k'ob'ea mawūāsia: Muma ūmakīrā naū bed'ea ne ēā.

5 Mawũãĩ äzhara wuaaburu mawũãsid'a: Zhãrãta nok'orã bawara kîrûbiga b'uta miã ûrãg'a b'ua Judea drua jõma, Galilea druad'eba erujûdrud'ata naĩnu ba.

Jesús eded'apead'a Herode kîrãbita

6 Mawũã Galilea jarabudata Pilatoba ûrĩĩ wid'isia Galilead'ebema k'awuaita. **7** Jarabudaba mamabemata k'awuape rey Herodeba k'awua oita b'ud'eba edebigasia Herodema. Maũ ewadera maũsid'a b'asia Jerusalénne. **8** Aramaũne Herodeba Jesús ûduburud'era k'ãbãẽẽ sobiasia ûdu krĩña b'uta ewari dããrã basi baera. Izhi ûrûbemata ne bio ûrĩ b'asi baera ûdu krĩñasia ûdud'ak'ata oburuta. **9** Mawũẽ ne bio wid'isia, mawũãmima Jesúsbara panaũ ëbasia. **10** Maũnerã sacerdoterã nok'orãta, ûrãg'a Moiséde jarabadata k'opanasia biod'e ji k'ob'eta. **11** Mobeburu Herodebara soldaorã izhid'e bawarauba k'ãrẽ ëãne edabudata äzhima sewak'au b'ud'eba reyba jûbari kîrãk'a wua kîrãwãrẽãta jûbisid'a, mobe wakusa edebisid'a Pilatoma. **12** Maũ ewadera Pilato Herode ùme ibiad'e b'asid'a naara zhi jurata pananata.

Jarad'apead'a Jesús beabimarẽã

(Mateo 27:15-26; Marcos 15:6-15; Juan 18:39—19:16)

13 Mobeburu Pilatobara äba trûkuasia sacerdoterã nok'orãta, zhãrã nok'orãta, zhãrã bawara. **14** Mobe mawũãsia: Marãbara ûmakîrã naũ muma wesid'a zhãrãta nok'orã bawara kîrûbiga b'ua baera, mawũãmima muã mazhi kîrãbita wid'iburuba muma naũ bed'ea ne ëã marãba maũne ji k'ob'ed'era. **15** Miã Herodema bed'ea ne ëãba wakusa zok'asia muma. Mawũẽ izhi bead'aid'ebema o ëbasia naũbara. **16** Mawũẽ muãrã ënetaya ubigape.

17 Pilatobara cárceld'e b'eta ab'a ëdrubi b'asia Egiptod'eba ëzoad'ata krîcha fiesta obada ewade.

18 Maũne k'abanabara jõmaũba nemi jîgua mawũãsid'a: ¡K'ãũ beabirua, mobe daiitara ënadua Barrabáta!

19 Maũ Barrabára cárceld'e b'usid'a puwurud'e zhãrãta nok'orã bawara kîrûbigad'a k'area, miã bead'a k'area. **20** Pilato wakusa bed'easia Jesús ëna krĩñaba. **21** Mawũãmima äzhara wakusa nemi jîgua mawũãsid'a: ¡Cruzde k'achibirua! ¡Cruzde k'achibirua!

22 Pilato bed'eama ũbeata mawũasia: ¿K'ārē bia ēāta osi naũbara? Mũma naũbara izhi bead'aid'ebema o ēbasia. Mawũ mũārā ubigape ēnetaya.

23 Mawũāi āzhara wuaabũrũ nemi jĩgua jarasid'a cruzd'e k'achibimarēā. Sacerdoterā nok'orā bawara āzhi mawũā nemi jĩgua b'iabũdaba arib'aesia. **24** Aramaũne Pilatobara arib'aesia āzha wid'i b'era. **25** Mobe zhārāta nok'orā bawara kīrũbigad'a k'area, miā bead'a k'area, Barrabá cárceld'e b'ud'apead'ata ēnetasia āzha wid'id'apead'ata. Mobe Jesús chāb'arisia āzha krĩñane.

Cruzd'e k'achi beud'a Jesús

(Mateo 27:32-56; Marcos 15:21-41; Juan 19:17-30)

26 Edebũdad'era Simón Cirene pũwũrud'ebemata jidasid'a meā b'ad'ata taita, mobe cruzta ataubisid'a edemarēā Jesús k'aid'u.

27 Maũnerā k'abanata pũwũrud'ebemata k'aid'u kuataid'era wũērārā ũkũrũ sopua jęgasid'a izhi k'area.

28 Maũne Jesúsbara āzhi akũpe mawũasia: Wũērārā Jerusalėnnebema, jęgarũdua mũ k'area, awuarabũrũ jęgaudua mazhi k'area, mazhi warrārā k'area. **29** Ewarita zeya, maũnerā mawũānaña: Sobiad'aid'e b'ũa tod'ak'ara, b'iog'oad'ak'ara, wũāwũā ju dawuad'ak'ara. **30** Maũnerā k'atuma nũmeā mawũānaña: Dai ũrũ b'aedua. Eya zake nũmeā mawũānaña: Dai ānaturua. **31** Mũ bed'ea ne ēāba bakuru onoā kīrāk'a k'oabaid'e b'ũ ēāta k'āwũā beabid'aira, ¿bed'ea bara b'eba bakuru pō kīriak'a k'oabasuta b'era audre od'ai ēka?

32 Jesús bawara dewara ũme edesid'a bia ēā omiārāta bead'aita. **33** Aramaũne Buru B'ũwũrũ abadaid'u jũėkuape Jesús mama cruzd'e k'achisid'a. Bia ēā omiārāsīd'a k'achisid'a ab'a juwua araare, ab'a juwua āk'aare. **34** Maũnerā Jesúsbara mawũasia: Zeze, bed'ea ne ēā b'ũkuadua āzhara k'awuad'a ēbaera k'ārē ob'eta.

Maũnerā soldaorābara izhi wuara āzhirāĩnu drasid'a sāwũā drad'aid'ebemata od'ape. **35** Zhārābara Jesús akũ duanasia, nok'orābid'a āzhima sewak'au b'ud'eba mawũāsīd'a: Awũrũrā k'arebakuasia. Mawũē izhikusa ēdrũibara naũta zhārā Ēdrũbita Daizezeba jurũd'abũrũ.

36 Soldaorãbid'a ãzhima sewak'au b'ud'e ba orrad'ape ne oregueata diabudata, **37** mawũãsid'a: Bũta judíorã Reyburũ bũzhikusa êdrũrua.

38 K'ãrẽã bead'aita izhi ùrũ b'u jirab'asia, maũta griego bed'ead'e, latin bed'ead'e, hebreo bed'ead'e mawũã b'asia: NAÛ REY JUDÍORÃNEÃ.

39 Bia ãã omiãrãta k'achi jirapanũbara ab'aũba Jesús ijura jara mawũãsia: Bũta zhãrã Êdrũbiburũ bũzhikusa êdrũrua, êdrũbigarua daisid'a.

40 Mawũãĩ dewarabemaba panaũ kãã mawũãsia: ¿Bũsid'a ab'arika beuid'e bũara wawia ãka Daizezera? **41** Dazhira wãrãnebai bia zuburia barab'ua, k'ãwũã barab'ua dazha bia ããta od'apead'ad'e ba. Maũne naũbara bia ããrã o ãbasia. **42** Mawũãpe Jesús mawũãsia: Mũrã budebarua bũta Rey baburud'era.

43 Mawũãĩ Jesúsbara mawũãsia: Mũã wãrĩnu bũaa jaraya, id'i bũra mũ ùme k'ob'aya ùtre.

44 Ûmatipauba drua jõma pãrĩgusia a las tres bayeed'a.

45 Aramaũne ùmadaura pãrĩgusia, Daizeze ded'a wua eub'ari jirab'ura k'õã totosia ãsadra. **46** Maũnerã Jesúsbara nemi jĩgua mawũãsia: Zeze, mũãrã bũ juwuad'e chãb'ariya mũ jawurera.

Mawũãpe beusia.

47 Soldaorã nok'oba maũta ùdui Daizeze ibia jara mawũãsia: Wãrãne ùmakĩrã naũ bia basia.

48 K'abanata mama k'ob'ebara jõmaũba mawũã berab'ariburũta ùdud'ai, jẽrũya wãsid'a sopuaba trũã neãchi.

49 Mawũãmina jõma Jesúsba ùduk'aubara, wũẽrãrã Galilea druad'eba izhi k'aid'u zekuad'abara wawarauba aku duanasia mawũã dog'ora.

Jesús wuag'ad'apead'a

(Mateo 27:57-61; Marcos 15:42-47; Juan 19:38-42)

50 José abadata b'asia Arimatea pũwũrud'ebemata, mã pũwũrũra Judea druad'ebema. Nok'orã wag'aurãnebemata mã biata b'asia. **51** Maũbid'a jũã b'asia Daizezeta Nok'od'ebemata. Mawũẽ krĩcha ab'arika ãbasia mawũã obudara jarirãba. **52** Mawũẽ Pilatoma wãpe wid'isia Jesús k'akuata. **53** Aramaũne cruzd'ebara ãĩ edape burasia burub'aba, mobe ed'a tab'usia peñata zob'ea k'orubid'a mãẽ, mamarã beuwãrã wad'i b'ud'a ãbasia miõta.

(Lucas 23:53)

54 Maũ ewadera arib'ae jirpanuta nrũema sábadod'e ěnaũbada basia.

55 Wũērārā Jesús k'aid'u Galilead'eba zed'apead'asid'a k'aid'u zebudaba ũdusid'a beuwārā wuag'aid'ebema nũmũ maē Jesús k'akua tab'ũbũdata. 56 Mobe jērũya ded'aa wānape kerata osid'a beuwārā k'akua chiratũd'aita.

Nrũema ãnaũbada ewade ãnaũsid'a Daizezeba jara b'ũ
kĩrãk'a.

Jesús beud'ata piradrud'a

(Mateo 28:1-10; Marcos 16:1-8; Juan 20:1-10)

24 1 Semana ewarita nabemata domingod'e diaped'a
Jesús wuag'ad'apead'aid'u zebudata, wũērārābara
wesid'a beuwārā chiratud'aita āzha kera od'apead'ata. Wũērārā
awũrũrāsida zesida āzhi bawara. 2 Maũnerā mong'ara ãña
uratu k'ob'uta ũdusid'a peña zob'eata tapa k'ob'ad'ata. 3 Mawũ
ed'a wābudad'era ũdud'a ēbasia Nok'o Jesús k'akuara. 4 Maũba
k'awua ēā krīcha k'ob'ed'e, ũmakĩrā ũme āzhi k'aita barabesia
wua uruzhiderrea jũ panuta. 5 Wũērārā perabudaba kĩrā
b'arrud'ai mawũāsida: ¿K'ārēã beuwārā maē jurũ panũ zok'ai
b'ũra? 6 Nama ne ēã, awuarabũru beud'ata piradrusia. Bude
baudia marāã jarad'ata wad'i b'asid'e Galilead'e. 7 Mawũāsia:
Mũ Beubari Bape b'ũra chāb'arid'aya k'azhirua omiārā
juwuad'e, maũnerā cruzd'e k'achid'aya, maũta beud'ata
piradrũya ewari ũbead'e.

8 Mobeũru āzhara bude basid'a Jesúsba maũta jarad'ata.
9 Peña zob'eata nũmũ maēbara jērũya wānape maũ bed'ea
biata jōma jarasid'a Jesúsba jurũkuad'ata once duanuã,
jōmaũã jarasid'a zhi wuaabemarāãbid'a. 10 Āzhira panasia
María Magdalenata, Juanata, María Jacobo papata,
awũrũrāsida āzhi bawara panasia, maũrāba maũta jarasid'a
Jesúsba jurũkuad'aa. 11 Mawũāmina āzhima kĩrāne k'opana
ēbasia wũērārā maũ jara k'opanũrā, mawũē ijāna ēbasia.
12 Mawũāmina Pedro piradrũpe wāēba wāsia peña zob'eata
nũmũĩnu. Ed'a akũbũrud'era ũdusia bari burub'ata. Mawũā
berab'aribũrũba k'awua ēã krīcha ded'aa wāsia.

Od'e tebad'apead'a Emaús pũwũrud'a

(Marcos 16:12-13)

13 Maũnerā āzhirāta ũme ab'au ewade tebasid'a pũwũru
zake Emaús abadaed'a. Maũ zhi wawarata b'asia once
kilómetro Jerusalénneba. 14 Āzhirāĩnu bed'ea taid'ata jara
tebasid'a jōma mawũā berab'aribũrũta. 15 Mawũā āzhirāĩnu
bed'ea taid'ad'e Jesúsbara orrape tebasia āzhi bawara.
16 Mawũāmina āzhara akũ k'opanũta ũduk'awad'a ēbasia.

17 Maũne mawũasia: ¿Mazhirãĩnurã k'ãrẽta jara taid'a, k'ãrẽã sopua panũ?

18 Mawũãĩ ab'aũba panaũburũta Cleofas abadaba mawũasia: ¿Bũtrũ ab'abai Jerusalenne ãĩbemata k'ob'ũka, k'awua ëburũ mama sãwũã berab'arita naũ ewade?

19 Mawũãnaĩ izhara mawũasia: ¿K'ãrẽta sãwũãsi?

Mawũãĩ ãzhara mawũãsid'a: Jesús Nazared'ebemata Daizezeba bed'eata jarabibarita b'asia. K'ãrẽ oita bed'eata jaraita zhi zroma basia Daizeze k'ĩrãbita, zhãrã jõmaũ k'ĩrãbita.

20 Maũta sacerdoterã nok'orãba, dai nok'orãba bead'amarẽã chãb'arisid'a, mawũẽ beasid'a cruzd'e k'achi. **21** Daibara krĩcha b'easia zhi jura juwuad'eba Israel izha ëdrũbigaita. Maũta bariburũ maũ jõmaũnebema id'i ewari ũbea baburũa mawũã berab'arid'ara. **22** Maũta दौरa perabisid'a wũerãrã daid'ebema ũkurũba. Maũrã diaped'a jũẽkuasia Jesús wuag'ad'apead'aid'u.

23 Jesús k'akuara ũdud'a ëãba zebũdad'era jarasid'a ángelerã ũdud'apead'ata, maũrãbara jarasid'abid'a Jesús zok'ai b'ũta. **24** Mawũẽ daid'ebemata ũkurũ jũẽsid'a Jesús wuag'ad'apead'aid'u, mawũẽ ũdusid'a wũerãrãba jarad'apead'a k'ĩrãk'a. Mawũãmina Jesús ũdud'a ëbasia.

25 Mawũãnaĩ Jesúsbara mawũasia: ¡Marã krĩcha ne ëã b'ea, marãbara sod'ebara ãĩnabasia jõma ãjãĩta duanu ëã Daizezeba bed'eata jarabibarirãba jarad'apead'ara! **26** ¿Zhãrã Ëdrũbira mawũã zuburĩaita bara basi ëka ũtre Nok'ota b'eira?

27 Mobeburũ Moiséba b'ud'ad'eba, Daizezeba bed'eata jarabibarirãba b'ud'apead'ad'eba sãwũãta bia jara k'asia. Maũnerã zhi b'ũma jõmaũneba jarasia izhid'ebemata jara tab'eta.

28 Aramaũne pũwũrũ zake ãzhi wãma jũẽbũdad'era, Jesús jipa totosia wawara wã k'ĩrãk'a. **29** Mawũẽ ãzhara b'emarã zarea jara mawũãsid'a: Dai bawara b'edua, ewarira keuba pãrĩgu busia.

Mawũãnaĩ ed'a wãsia b'eita ãzhi bawara. **30** ãzhi bawara nek'oita jewed'aburũd'era pan jiraedape maũbari Daizezea zhibia jipe b'ũape ded'ekasia. **31** Maũ daucha ũduk'awasid'a, mawũãmina izhira nebasia. **32** Mawũẽ ãzhirãĩnu mawũãsid'a: ¿K'ãwũẽ dazhira sobiasid'a ëka od'e jara k'a tebasid'era Daizeze bed'ea zhi b'ũmata?

33 Aramaũta piradrũd'ape jërũya wãsid'a Jerusalén pũwũrũed'a, mawũẽ Jesúsba jurũkuad'a onceta zhi jure

duanuta ùdubudad'era ùdusid'a āzhi bawara duanusid'a.

34 Maūrābara mawūāsīd'a: Wārīnu Nok'ora beud'ata piradrusia. Zhi ùdubisia Simoūā.

35 Mawūānāi āzhara neburusid'a od'e sāvūā berab'arid'ata, sāvūā ùduk'awasid'ata pan b'uburud'e.

Jesús zhi ùdubid'a izha jurukwad'aa

(Mateo 28:16-20; Marcos 16:14-18;

Juan 20:19-23)

36 Mañebemane bed'ea k'ob'ed'e Jesús āzhi ěsadra edau numepe mawūāsia: Marā adu-a b'eaudia.

37 Mañe k'ābāē perabudaba krīchasisid'a beuwārāta ùdu k'ob'eta. **38** Mawūē Jesúsbara mawūāsia: ¿K'ārēā pera k'opanū, k'ārēā eruk'ob'e marā sod'era k'āñ krīchara?

39 Akaudia mū juwuata mū jērūta, mūrā mūzhita b'ua, tāūdua, akaudia, jawurera zhara ne ēā, miā b'uwurūsid'a ne ēā, mañe marābara akū k'opanūā mūrā erub'uta.

40 Maūta jara k'ob'ud'era k'achid'apead'ata akūbigasia juwuata jērūta. **41** Āzhara sobiaba wad'i ījā ēā k'ob'eba k'awua ēā krīcha k'ob'ed'e mawūāsia: ¿Marābara nama erudianuka k'ārē k'oirā?

42 Mawūāi b'eda bamata pewa diasid'a, dewara diasid'a urrajōta. **43** Izhara jidape k'osia āzhi kīrābita.

44 Mobe mawūāsia: Mū k'āwūā berab'ariburūra mūā marāā zhi jarama basia mū wad'i marā bawara b'ud'e: K'āwūā arimaē berab'ariita bara basia jōma mūnebemata zhi b'umata Moisé ūrāg'ad'e tab'eta, Daizezeba bed'eata jarabibarirāba b'ud'apead'ata tab'eta, Salmone tab'eta.

45 Mobeburū krīcha ewekuasīa sāvūāta k'awuad'amarēā Daizeze bed'eata zhi b'umata. **46** Mobe mawūāsia: Mawūā zhi b'umaneba zhārā Ēdrūbira beuita bara basia beud'ata piradrūta ewari ūbead'e. **47** K'ōbeburū mū trūneba jarad'aya k'azhiruara āmape Daizezeta pēwānamarēā, Daizezeba bed'ea ne ēā duanēbimarēā k'azhiruata biod'eba, drua jōmaū maē mawūā jara erujūdrud'aya Jerusalénneba. **48** Marāba jarad'aya mū k'āwūā berab'arid'ata. **49** Wārīnu mūā marāma zok'aya Jawurebia mū Zezeba diaya ad'ata. Mawūāmina Jerusalén pūwūrud'e duanedua zareata jidad'ayeed'a ūtreba zeburūta.

(Lucas 24:51)

Jesús wāna ūtaa

(Marcos 16:19-20)

50 Mobeburu āi jure edesia Betaniaĩnu, mobe Daizezeba bia j̄remarēã juwua jirab'aripe ibia jarak'asia. **51** Mawũã ibia jarak'a k'ob'ud'e āzhi maēbara Daizezeba edesia ūtaa. **52** Azhara ibia jarad'ape j̄rũya Jerusalén p̄w̄w̄r̄ued'a wāsīd'a k'ābāēã sobia. **53** Mobe Daizeze ded'a ewara maē ewariza ze b'easia Daizeze ibia jara b'eta. Amén.